

HANS I. KLEVEN

ER NORGE TIL SALGS

NORGES NASJONALE SUVERENITET
– PARAGRAF 93
OG FELLESMARKEDET

HANS I. KLEVEN
ER NORGE TIL SALGS

HANS I. KLEVEN

ER NORGE TIL SALGS

Norges nasjonale suverenitet
— paragraf 93
og fellesmarkedet

NY DAG
OSLO 1961

Forord

Spørsmålet om Norges nasjonale suverenitet er igjen kommet i forgrunnen i norsk politikk. I forbindelse med landets forestående tilslutning til det såkalte européiske fellesmarkedet, bebudes det innskrenkninger i den statlige suverenitet som etterkrigstida hittil ikke kan vise maken til selv med de stadige angrep på vår uavhengighet og selvbestemmelsesrett som imperialismen har sørget for. Forslaget om ny § 93 i Grunnloven — som åpner forfatningsmessig adgang til å overføre nasjonal myndighet til «overnasjonale» organer — er atter aktuelt. Nå er det en overhengende fare ikke bare for en kraftig beskjæring av den nasjonale selvstendighet, men for at den skal bli opphevet helt og fullt.

De reaksjonære krefter, såvel i landet som utenfor, har i lang tid ført en intens propaganda om at prinsippet om de enkelte lands suverenitet er foreldet. Ja, enkelte av imperialismens ideologer hevder til og med at nasjonale suverene stater er hovedårsak til de internasjonale kriger og årsak til de økonomiske og politiske kriser! Hensikten med disse «teorier» er ideologisk å avværpe det norske folk, svekke dets nasjonale vilje til motstand mot de store kapitalistiske monopolene som står bak denne kampen mot nasjonens uavhengighet.

Hva de unasjonale kreftenes virksomhet virkelig betyr av fare for landet må klarlegges for det norske folk.

Alle nasjonale krefter må samle seg og styrke seg i kampen for Norges fulle uavhengighet.

Norges selvstendighet og uavhengighet er ubetinget nødvendig for en virkelig demokratisk utvikling i landet.

Hva er nasjonal suverenitet

Hva menes det med nasjonal eller statlig suverenitet?

Med *suverenitet* menes at landets statsmakt er fullstendig uavhengig av enhver annen statsmakt, at den er selvstendig i indre og i ytre forhold. På sitt territorium utøver den suverene stat den øverste makt selvstendig, og dens handlefrihet kan ikke innskrenkes av noen utenfra. Suvereniteten blir derfor ofte sammenliknet med en festningsmur. Beskyttet bak denne mur oppretter det enkelte folk sitt eget statsvesen, utvikler sin økonomi og kultur. Ingen annen makt kan gripe inn i statsmaktens politiske, økonomiske, militære og kulturelle virkeområde, hverken med vold eller andre midler. Et slikt inngrep er en krenkelse av landets suverenitet. Den suverene stat er bare bundet av rent folkerettslige regler. Dens forhold til andre stater beror på likeberettigelse og frivillighet. Et grunnlag for suvereniteten er derfor landets *selvbestemmelse*, dvs. retten til å bestemme sin skjebne uten utenlandsk eller «overnasjonal» innblanding.

Suverenitetsprinsippet er et anerkjent hovedprinsipp i folkeretten. Prinsippet har også fått sin juridiske forankring i De forente nasjoners Charter, der det sies at De forente nasjoner «er grunnlagt på prinsippet om den suverene likhet mellom alle medlemmer». Det følger av prinsippet om statenes suverene likhet at enhver handling som krenker suvereniteten er en handling i strid med folkerettens normer.

Den *statlige* og *nasjonale* suverenitet er ikke alltid ensbetydende begreper. På en suveren stats territorium kan det eksistere en eller flere nasjoner. Derfor er ikke staten noe ubetinget kjennetegn på nasjonen. En stat kan bestå av flere nasjoner, og vi kaller den da en nasjonalitetsstat. Omvendt: en nasjonalstat kjennetegnes ved at dens statsterritorium bare bebos av *én* nasjon (f. eks. Norge). Dette er det mest vanlige, selv om det på en rekke staters territorier finnes mindre folkeslag som ikke har utviklet seg til selvstendige nasjoner, men som lever sammen med andre nasjoner som nasjonale minoriteter. Også i vårt land har vi en slik nasjonal mino-

ritet, nemlig samene. Små deler av en nasjon som lever på territoriet til en annen nasjonalstat, kalles nasjonale minoriteter, f. eks. danskene i Syd-slesvig.

Under kapitalismen vil det ofte i en nasjonalitetsstat eksistere en eller flere mer eller mindre ufrie nasjoner. Det vil være et motsetningsforhold mellom de enkelte nasjoner i staten og særlig sterkt mellom de ufrie nasjoner og den herskende «statsbærende» nasjon. Det mest typiske eksempel på slike forhold i vår tid er det imperialistiske «moderland» og dets kolonier. Under sosialismen vil derimot en nasjonalitetsstat bestå av frie likeberettigede nasjoner, som f. eks. forbundsstaten Sovjetunionen, som er dannet på grunnlag av en frivillig forening av likeberettigede sosialistiske sovjetrepublikker.

Stat og nasjon er to forskjellige foreteelser enda begge er historiske produkter av bestemte økonomiske samfunnsforhold. Den statlige suverenitet er historisk eldre enn den nasjonale suverenitet, fordi staten historisk er eldre enn nasjonen. Marxismen hevder at staten i hovedsaken er et maskineri til å opprettholde en klasses herredømme over en annen på et bestemt territorielt område. *Nasjonen* er, sier marxismen, et historisk oppstått, varig fellesskap i språk, territorium, økonomisk liv og psykisk egenart som kommer til uttrykk i felles kultur. Nasjonen skiller seg således fra staten f. eks. ved at et felles språk er ubetinget nødvendig for nasjonen, mens et felles språk ikke er ubetinget nødvendig for staten. I menneskesamfunnets historie oppstår nasjonen langt seinere enn staten. Mens staten er en historisk kategori som er oppstått med samfunnets spaltning i fiendtlige klasser og tilhører klassesamfunnet, er nasjonen en historisk kategori som får sin fulle utvikling først med kapitalismen, og vil fortsette å eksistere en god stund etterat både klassesamfunnet og staten er forsvunnet.

Alvorlige feil kan oppstå dersom en overser at nasjonen er et historisk oppstått *stabilt* fellesskap, dersom en undervurderer nasjonens overordentlig store stabilitet. Marxismens vitenskapelige definisjon av vilkårene for eksistensen av fellesskapet nasjon må følgelig ikke oppfattes skjematisk. Dersom territoriet til en nasjon blir annektert av en utenlandsk makt eller delt eller integrert i en såkalt overnasjonal enhet, opphører ikke dermed nasjonen plutselig å eksistere. Et så stabilt fellesskap som nasjonen, som har dannet seg gjennom en lang historisk utvikling, hvis elementer har oppstått i løpet av et tidsrom på mange hundre år, kan ikke tilintetgjøres i løpet av noen få år ved en anneksjon, deling eller «integrering». Tvertimot: anneksjonen, delingen, integreringen fører sjuende og sist til at alle nasjonale krefter samler seg for å gjenopprette den suverene nasjonale stat.

Allerede i den førkapitalistiske perioden utformet det seg elementer av en nasjon. Av den økonomiske utvikling i samfunnet oppstår såvel selve samfunnssystemene (som er universelle, fordi de hverken er bundet

til geografiske, territorielle eller språklige grenser), og andre fellesskap av stor betydning. Til slike fellesskap hører i den historiske utvikling: ætt, stamme, folk og endelig nasjon. Dette ser vi i alle land. Samtidig som urfellesskapet ble oppløst her i landet, smeltet de forskjellige stammene (ryger, egder, alfer, raumer osv.) sammen til en større forening av mennesker, til et *folk*, som i det 9. århundre e. v. t. ble et politisk hele. Dette folket hadde et språk som var felles og forståelig for alle nordmenn, og menneskene som tilhørte dette folk bodde på et relativt avsluttet territorium som hovedsakelig svarer til det nåværende Norge. I løpet av en lang utvikling oppstår således et norsk språk som er et viktig kjennetegn ved det norske folk (dette språk utvikler seg videre og gjennomgår forandringer). Også det felles territorium konsolideres i løpet av en lang utvikling, og det samme gjelder folkekarakteren: folkets psykiske egenart, dets skikker, malerkunst, byggekunst, diktning, musikk og andre kunstarter og kulturelle former. Både det norske folk og andre folkeslag var stabile fellesskap, men de var ennå ikke nasjoner. Først med kapitalismens utvikling inngår disse elementer i dannelsen av den norske nasjonen. Det avgjørende båndet som knyttet sammen dette nye fellesskap, var fellesskapet i *økonomisk liv*.

Den norske stat oppstod atskillige hundre år før den norske nasjonen utviklet og dannet seg, og den norske stat oppstod som en suveren stat. Norge mistet sin statlige suverenitet i 1380 og var fra da av, med korte avbrytelser, forent med Danmark helt til 1814. Det norske Riksrådet tapte etterhvert sin innflytelse på riksstyret, og fra 1537 — etterat erkebiskop Olav Engelbrektsens reisning var knust — var Riksrådet uten enhver innflytelse. Det danske riksrådet hevdet suvereniteten i begge riker. Den vesle norske adel ble skjøvet til side, og landet skulle være et «Ledemot» under dansk konge og adel «til evig tid». Fra 1537 og fram til 1660 var Norge et lydrike under Danmark. Norge kan overhodet ikke sies å være noen egen «stat» i denne perioden, selv om det framleis ble kalt et kongerike. I tida 1661—1814 var Norge et *formelt* sidestillet ledd i en helstat med felles enevoldskonge. Men heller ikke i denne perioden kan vi si at Norge var noen særskilt stat. Danmark vedble å være hovedlandet, og den felles «grunnlov» var kongeloven. Etter denne loven var den danske kongen eneveldig lovgiver, maktutøver og dommer. Norge hadde med Danmark felles konge, felles «grunnlov», felles flagg («Danebrog»), felles regjering (som bare bestod av dansker), felles høyesterett, til 1811 felles universitet, felles flåte, felles statsborgerskap, felles pengevesen. Norge manglet således de ytre kjennetegn på å være en egen stat. Det var i realiteten dansk lovgivning, administrasjon og jurisdiksjon som hersket. At Kristian Vs norske lov inneholdt visse særnorske bestemmelser (ellers stemte den overens med den danske lov), og at Norge hadde egen hærorganisasjon (som imidlertid stod helt under dansk overkommando og kontroll), gav ikke Norge «statsegenskaper». De aller fleste og viktig-

ste statsorganer var felles, og Norge var heller ikke internasjonalt anerkjent som stat. *)

Dette kunne imidlertid ikke forhindre at produktivkreftene også utviklet seg i Norge, at det her i landet utviklet seg en kapitalistklasse med norsk særpreg. Etter hvert konstituerte nordmennene seg til en nasjon innenfor den dansk-norske union. Den «dansk-norske» staten (som også innbefattet Island, Færøyene, Schleswig m. m.) utviklet seg til en nasjonalitetsstat, til forskjell fra de fleste andre land i Vest-Europa, der nasjonene stort sett dannet seg samtidig med at det dannet seg sentraliserte stater, og som derfor ble selvstendige nasjonalstater — England, Frankrike osv.

I de borgerlige og halvføydale nasjonalitetsstater, der borgerskapet (og aristokratiet) utøvde herredømmet i staten, ble de svakere folk og nasjoner undertrykt og deres nasjonale utvikling ble hemmet. Det er grunnlaget for de borgerlige nasjonale bevegelser innenfor disse stater på den tid. I unionen Danmark-Norge var Danmark den sterkere, herskende nasjon og stod i spissen for staten og undertrykte den svakere norske nasjon. Den dansk-norske union bygde på en nasjons herredømme, eller mere nøyaktig: bygde på herreveldet til den herskende klasse i Danmark over den norske nasjon, det norske folk.

Med nordmennenes utvikling til nasjon begynner også den norske *nasjonale bevegelse* for alvor å utvikle seg. Den nasjonale bevegelsen var et svar på den nasjonale undertrykkelse. Den videre utvikling i norsk historie viste at motsetningene mellom den herskende nasjonens interesser og interessene til den undertrykte nasjon er motsetninger som under kapitalismen i *lengden* bare kunne løses ved at den flernasjonale staten opphørte å eksistere. Dette gjelder som særdrag i tilfellet med Norge og enkelte andre nasjoner, men er likevel ikke noe allment fenomen.

*) Styret av helstaten var konsentrert i København. Dansk adel og danske embetsmenn styrte med norske saker. Administrasjonens sete var i København og embetsmennene var mesteparten danske. Selv i norske embeter var et stort antall danske.

Kampen for den nasjonale suverenitet — en viktig del av framstegskreftenes historiske kamp i Norge

Ved Kieltraktaten av 14. januar 1814 avstod den danske konge for seg og sine etterfølgere samtlige Norges stifter og provinser til kongen av Sverige og hans etterfølgere. «Disse stifter og provinser», het det i traktaten, «innbefattet hele Kongeriget Norge, skal herefter tilhøre med full eiendomsrett og suverenitet kongen av Sverige, og skal danne et med Sverige forenet Kongerige». Norge skulle gjøres til en provins av den svenske stat.

Fredrik den VI hadde trukket seg tilbake som norsk konge. Den norske nasjonale bevegelse ble til en nasjonal reisning. Den nasjonale tanke hadde lenge vært ord — nå ble den dåd. Den mer nasjonale del av embetsmennene og det norske borgerskap hevdet at den norske nasjonen fra nå av hadde rett og plikt til selv å bestemme sin politiske tilværelse, hadde rett til å gi landet en forfatning og statsform. Denne linjen seiret over unionslinjen, over tilhengerne av union med Sverige, og dette prinsipp ble knesatt av møtet på Eidsvold den 16. februar 1814. Møtet erklærte at «af Nationens valgte oplyste Mænd» skulle samles på Eidsvold den 10. april for «at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandigt kan betrygge Folkets Frihed og Statens Tarv». Kronprins Christian Fredrik, dansk stattholder i Norge siden 1813, ble midlertidig regent med regjeringsmyndighet. Norge var igjen i ferd med å bli egen *stat*, å få egen statsorganisasjon.

Uten hensyn til de svenske føydalherrer fastslo Eidsvold-forsamlingen forfatningsmessig den nasjonale statlige selvstendighet.*) Allerede i den første grunnsetning — Grunnlovens § 1 — ble det presisert at Norge skulle være «et frit, uafhængelig og udeleligt Rige». Norge var blitt kon-

*) Den internasjonale situasjon var på dette tidspunkt gunstig for Norges vedkommende for såvidt som Karl Johan stod med troppene på fastlandet og svenskene ikke hadde maktmidler da til å tvinge Norge.

stituert som fri, *selvstendig* stat, — men ingen fremmed makt anerkjente selvstendighetserklæringen.

Grunnloven legaliserte den politiske maktovergangen i hendene på det norske borgerskap, som allerede hadde den økonomiske makt, og embetsmennene. Den nasjonale reisingen var samtidig en borgerlig revolusjon. *) Mens seiren over Napoleon ellers i Europa viste seg «som reaksjonens seier over revolusjonen, og bare i sitt franske fedreland inngydet revolusjonen så mye skrekk at det hjemvendte «legitime» monarki var nødt til å finne seg i en borgerlig liberal forfatning, benyttet Norge anledningen til å skaffe seg en forfatning, langt mere demokratisk enn noen annen samtidig forfatning i Europa» (Engels).

Den nasjonale selvstendigheten kom ikke til å vare lenge. Den 26. juli rykket svenske tropper inn i Norge, og ved Moss-konvensjonen av 14. august 1814 ble landet tvunget inn i den svensk-norske union, — og Norge opphørte å være en selvstendig nasjonalstat. Men likevel fikk det en friere stilling enn innenfor unionen med Danmark. I noe modifisert form beholdt nordmennene Grunnloven, de hadde egen nasjonalforsamling (Stortinget), et eget statsråd (men statsministeren var knyttet til den norske statsrådsavdeling i Stockholm), den norske statskasse skulle være i Norge og inntektene bare brukes til «Norges Tarv», den norske flåten skulle ha sine verfter og stasjoner i Norge, landet skulle ha eget mynt- og pengevesen, sin egen bank og bare svare for sin egen riksgjeld, norske lover skulle utferdiges i det norske språk. Krigsmakten skulle stå under kongens kommando, men måtte ikke økes eller minskes uten Stortingets samtykke og ikke overlates i fremmede makters tjeneste. I fredstid måtte det ikke stå svenske tropper i Norge. Kongen fikk ikke veto (rett til sanksjonsnektelse) i naturalisering av utlendinger, nordmennene ville hindre at svensker ble embetsmenn i Norge. Landet ble således sikret en utstrakt *indrepolitisk* selvstendighet. Norge var i unionen med Sverige 1814—1905 en *autonom* stat, men det var ingen suveren stat. Det kunne f. eks. ikke tre i direkte forbindelse med andre stater, — i hele den tid unionen bestod var det den svenske utenriksminister som behandlet de norske utenriksaker, — Norge hadde en tid svensk stattholder og et vesentlig svensk flagg m. v. Den herskende nasjon i den nye union var det større og mektigere land Sverige, hvis konge og adel stod i spissen for unionen og undertrykte den norske nasjon. Men hadde ikke det norske folk, både under selvstendighetsperioden og på det overordentlige storting i okto-

*) Her kan vi innskyte en særegenhet: Det norske borgerskapet hadde relativt fritt spill med å bryte med den danske statsmakt, den absolutistiske stat, fordi det ikke var noen *halvføydal adel* i Norge. Under slike forhold var det lettere og mere nødvendig å bryte med absolutismen enn i mange andre land (f. eks. Danmark og Sverige). Absolutismen var nemlig ikke betinget av, hadde ikke sin rot i indre norske forhold, men i *danske* forhold.

ber-november 1814 og seinere, opptrådt så urokkelig og konsekvent, ville Norges stilling blitt langt svakere i unionen.

Grunnloven og Norges relativt frie stilling innenfor unionen var imidlertid ikke utenfor fare. I 1821 framsatte Karl Johan en rekke forslag om grunnlovsendringer som direkte var rettet mot Stortinget: kongen skulle ha absolutt veto, rett til å utnevne stortingspresidentene, oppløse Stortinget og skrive ut nye valg. Av embetsmennene skulle bare dommere være uavsettelige, og kongen skulle ha rett til å utnevne en ny adel.*) Stortinget forkastet alle forslagene enstemmig.

De reaksjonære strømninger som ellers var så framherskende i Europa i denne tid, gjorde seg ikke slik gjeldende her i landet. I Norge var det ikke noen adel som den svenske kongen og det svenske aristokratiet kunne støtte seg til i sine integrasjonsbestrebelsler. Borgerskapet og embetsstanden var den gang, i de første årene av unionen, i hovedsaken nasjonale og liberale. Embetsmennene visste at enhver maktøkning for kongen ville bety minsket makt for dem selv. Noen år seinere ble dette annerledes.

Den nasjonale bevegelse i Norge er uatskillig knyttet til nasjonens utvikling og kampen for en selvstendig norsk nasjonalstat. De nasjonale bevegelser er ikke selvstendige, isolerte bevegelser i samfunnslivet. Kampen for en selvstendig norsk stat og for en nasjonal kultur var et element i den borgerlige demokratiske revolusjon og utviklingen av det borgerlige demokrati.

Det nasjonale spørsmål har alltid et sosialt innhold, det står alltid i sammenheng med kampen for å løse framstegets grunnproblemer og blir reist av bestemte klassekrefter. I samsvar med den revolusjonære bevegelsen og framstegets utvikling i samfunnet, sonder marxismen mellom tre forskjellige perioder i den nasjonale bevegelse:

Den *første* periode i den nasjonale bevegelse omfatter tida da føydalismen blir styrtet og kapitalismen seirer, tida da de borgerlige nasjoner danner seg. Det *sosiale* innholdet i denne periode blir vesentlig bestemt av borgerskapets klasseinteresser.

Den *annen* periode i den nasjonale bevegelse begynner med at den frie konkurransens kapitalisme vokser over i monopolkapitalisme, imperialismen. Denne periode omfatter tidsrommet fram til epoken da imperialismen, monopolkapitalismen blir styrtet. Mens kapitalismen i den første

*) Et av forslagene gjaldt også bestemmelsen i Grunnlovens § 100 om trykkefriheten. Karl Johan ville at bestemmelsen av 27. september 1799 om trykkefrihetens begrensning igjen skulle gjøres gjeldende. Samtidig ville han opprette juryer over hele landet som skulle påtale det som kunne være straffbart i artikler og større skrifter. Framstøtet mot det (begrensede) nasjonale selvstyre var altså forbundet med et framstøt mot en av grunnsetningene i det borgerlige demokrati i Norge.

perioden hovedsakelig (men ikke overalt) var nasjonenes befrier, forvandlede den seg i denne perioden til en nasjonenes undertrykker. I samsvar med dette har også borgerskapets rolle i det nasjonale spørsmål og i spørsmålet om suvereniteten, forandret seg vesentlig. Da det er denne perioden vårt folk idag befinner seg i, vil vi seinere mere utførlig komme inn på de spørsmål som denne perioden reiser.

Den tredje perioden i den nasjonale bevegelsen begynner med overgangen til sosialismen. Det er perioden med nasjonenes fullstendige frigjøring. Da omformes nasjonene til sosialistiske nasjoner. I denne perioden utvikles nasjonene allsidig, de nærmer seg hverandre og smelter til slutt sammen under kommunismen. Hovedoppgaven under sosialismen med hensyn til nasjonene, består i å overvinne den faktiske ulikhet mellom dem, en ulikhet som er en arv fra den forutgående historiske utvikling.

I den første perioden av den nasjonale bevegelsen var det norske borgerskapet i hovedsaken nasjonalt (dette betyr ikke — som vi snart skal se — at borgerskapet og embetsmennene som var knyttet til det, inntok en samlet og klar stilling for landets selvstendighet). Det norske borgerskapet var den klasse som, såvel i tidsrommet fram til 1814 som i tidsrommet fram til 1905, spilte den ledende rolle i kampen for suvereniteten. Dette falt sammen med dets klasseinteresser.

Men hele tida var det i borgerskapet en motsatt innstilling til spørsmålet om landets selvstendighet. Dette viste seg allerede under riksforsamlingen på Eidsvold. Stridens kjerne på Eidsvold var union eller ikke union, uavhengighet eller avhengighet. Det var framforalt dette som delte riksforsamlingen i to partier, nemlig «selvstendighetspartiet» som holdt på full norsk uavhengighet og «unionspartiet» som holdt på forening med Sverige. Unionspartiet — «de svensksinnede» — ble også kalt «Vestpartiet», fordi mange av unionsmennene var rekruttert fra det mektige handelsborgerskap på strekningen Drammen-Christiansand. Det var selvstendighetspartiet som seiret.

Den relativt sterke posisjon til Eidsvollforsamlingens mindretall, «Unionspartiet», må imidlertid også sees som et uttrykk for *modenhetsgraden* hos den norske selvstendighetsbevegelsen i 1814. Nordmennenes nasjonale utvikling var vel hos mange ikke så langt framskreden at den *fullstendige* statlige uavhengighet av alle ble betraktet som en nødvendig forutsetning for den frie utfoldelse i den økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.*) Både den tvil som mindretallet nærte om Norges evne til å stå på egne

*) Foruten *modenhetsgraden*, som sikkert i denne forbindelse var hovedmomentet, dreier det seg også om andre forhold på denne tid og et godt stykke framover under unionen. En del av mindretallsmennene tok sikkert sin stilling på grunnlag av en vurdering av mulighetene som forelå. De mente å kunne se mulighetene for nasjonens *selvstendige* utvikling under en union med Sverige.

bein og flertallets gjennomførte grunnlovsbestemmelser som holdt vegen åpen for et framtidig dansk-norsk kongefelleskap, vitnet om den nasjonale frigjøringsbevegelsens *begrensning* hittil. Men denne mangel på modenhet i den nasjonale bevegelse må ikke føre til en nedvurdering hverken av selvstendighetskampen eller av de menn som stod i brodden for den. De seinere hendinger, særlig perioden etter skipsfartskapitalismens veldige utfoldelse og industrikapitalismens sporadiske gjennombrudd i fra midten av det forrige århundre, viste mer og mer tydelig den *lovmessige* utvikling i den nasjonale suverenitetsbevegelse og sprengkraften i denne bevegelse. Det er utvilsomt at den dansk-norske statsforbindelse før eller seinere likevel ville ha gått til grunne liksom den svensk-norske.

Men det er karakteristisk at historikeren professor Sverre Sten i sin bok «1814» framhever den oppfatning, at egentlig hadde ikke nordmennene i 1814 noen særlig interesse av å bryte med det danske enevelde og gjennomføre en borgerlig Grunnlov, og kampen for nasjonal selvstendighet betydde i grunnen ikke så veldig mye for dem — bortsett fra en kort tid om våren og om sommeren 1814. Nedvurderingen av selvstendighetskampen, dens menn, den nasjonale del av borgerskapet, som blir betraktet som politiske plattenslagere og prinselige lakeier, blir til gjengjeld «oppveiet» av en hyldest av motstanderne av selvstendigheten og tilhengerne av unionen med Sverige med grev Wedel i spissen. Av hele sammenhengen i boka er det tydelig at Sten avviser at den nasjonale bevegelse i 1814 var et produkt av en uunngåelig historisk utvikling. Falsen, Rein, Sverdrup og de øvrige selvstendighetsmennene blir hånlige og nedlatende omtalt, mens unionsvennene blir sympatisk og anerkjennende omtalt for sin patriotisme! Wedel blir holdt fram (s. 181) som «kyndigere i økonomiske spørsmål enn de fleste av forsamlingens medlemmer», og denne sin sakkyndighet brukte han til å «bevise» at «Norge ikke kunne bestå som selvstendig stat».

Professor Sten ble sterkt støttet i sitt syn av professor J. A. Seip i dennes omtale av boka i «Arbeiderbladet» for 5. januar 1952. Ja, Seip går kanskje enda lenger: han betegner selvstendighetsverket i 1814 som en nasjonal myte, og oppgaven for nåtidens historikere må følgelig være å tilintetgjøre denne myte. Dette har professor Sten utrettet med sin bok, sier Seip.

En slik historieframstilling — som er helt gal og uvitenskapelig — tjener objektivt under de nåværende forhold reaksjonens, de antinasjonale krefters sak, er en støtte for dem. Dersom slike oppfatninger får utbredelse, bidrar de sterkt til å svekke nasjonalfølelsen og motstandsviljen i folket mot imperialismen.

Et helt annet, dypere og riktigere syn (om enn i idealistisk filosofisk retning) var historikeren Ernst Sars, det liberale nasjonale borgerskapets store ideolog i slutten av forrige århundre, talsmann for. I sitt verk «Norges politiske historie», sier han: «Norges politiske Gjenreisning i 1814

var ikke blot Tilfældets Værk, om end Stødet til den kom udenfra» (s. 3). En annen sak er «at Forberedelsen var meget langt fra at være tilstrækkelig, og at de udenfra kommende Begivenheder i meget høi Grad foregreb Resultaterne af den indre Udvikling» (samme sted). Nordmennene «blev med engang Europas frieste Folk, de lænker som i saa lang Tid havde holdt Nationens Aands- og Næringsliv bundet — Censuren, Monopolerne, Privilægieerne — blev allesammen brudt» (s. 5).

Under unionen med Sverige ble skilket i det norske borgerskapet i spørsmålet om den nasjonale suverenitet særlig skarpt. En del av kapitalistklassen og byråkratiet kom etterhvert i motsetningsforhold til folket.

I den første tida ble det fra nordmennenes side ført en hovedsaklig defensiv politikk i unionsspørsmålet. Det dreide seg framforalt om å forsvare hva som var vunnet i 1814 mot angrep utenfra. Unionsspørsmålet ble i denne periode reist fra det svenske aristokratiets standpunkt og ikke fra norsk side, nemlig som svensk aksjon for omdanning av unionsvilkårene *helt* i samsvar med det svenske aristokratiets ønsker og krav. Dersom de grunnlovsforslag som Karl Johan satte fram i 1821, var blitt satt igjennom, ville forfatningen ha fått en vesentlig ny karakter. Dens tyngdepunkt ville ha blitt flyttet over fra nasjonalforsamlingen til kongedømmet. Det svenske overherredømme ville ha blitt styrket. Dette felttog mot Grunnloven ble slått tilbake av Stortinget.

Ved siden av og i sammenheng med motsetningsforholdet i selve unionen, dvs. motsetningen mellom de norske nasjonale interesser og interessene til den svenske konge og det svenske aristokrati, kom det også til å eksistere en motsetning innenfor de sosiale og politiske krefter i Norge, nemlig motsetningen mellom selvstendighetskjemperne og de unionsvennlige. Den konservative del av borgerskapet og byråkratiet, embetsmennene, gjorde front overfor kongedømmet og de svenske krav sålenge de derved verget sin egen maktstilling, sine egne interesser. Men de forandret holdning da deres maktstilling ble truet fra en annen kant. Under sin kamp mot det liberale borgerskap og bondedemokratismen (med Sør- og Vestlandets småbønder på Stortinget som ledende element) som nå mer og mer trengte seg fram, søkte det konservative borgerskapet og byråkratiet støtte hos kongedømmet. De gikk inn for å styrke dette. Dette var igjen entydig med at det ble i disse reaksjonære samfunnsgruppers interesse at unionen ble opprettholdt, ja, utvidet.

Kampen for utvidelse av det borgerlige demokrati, dvs. kampen for «folkesuverenitetsprinsippet», og kampen for nasjonal uavhengighet ble to sider ved en og samme bevegelse. Den demokratiske kamp, særlig kampen for parlamentarismen, dvs. samling av mest mulig makt i Stortinget, nasjonalforsamlingen, var samtidig et ledd i den nasjonale frigjøringskampen, var en del av kampen for utvidelse av det borgerlige demokrati. Det var uttrykk for en motsetning og kamp mellom reaksjonære og demokratiske krefter i samfunnet i sin alminnelighet. Det

var altså en nødvendig indre sammenheng mellom på den ene siden de borgerlige demokratiske kreftenes kamp for å innskrenke embetsmennenes makt og gjennomføring av et demokratisk selvstyre og på den andre siden, hevdelse av Norges rett og rang som uavhengig stat (i første omgang utvidet autonomi innen selve unionen). Borgerlig demokratisk selvstyre og nasjonal selvstendighet betinger hverandre gjensidig. Under kapitalismen kan demokratisk selvstyre og statsrettslig fellesskap mellom forskjellige nasjonaliteter i prinsippet ikke forlikes.

For å hevde sin maktstilling gjorde det konservative borgerskapet og embetsmennene, særlig fra 1840-årene, front overfor det liberale borgerskapet og bøndene. Nå gjaldt det altså ikke lenger for dem å styrke Stortingets myndighet overfor kongedømmet. Men omvendt: å styrke kongedømmet som de konservative gruppenes bolverk og forbunds-felle overfor Stortinget der det liberale borgerskapet og bøndene mere og mer fikk overtaket. Det konservative borgerskapet og embetsmennene ble mer og mer tilhengere av et reaksjonært politisk syn. Grunnloven som lenge hadde blitt regnet som et «mesterverk», ble for dem nå det motsatte. De vendte seg derfor mot den. De ventet på et statskupp som kunne sette en stopper for den demokratiske utvikling.

I 1844 kom den såkalte unionskomitéens (som bestod av 4 norske og 4 svenske medlemmer) forslag til ny unionsakt. Innholdet i denne gikk bl. a. ut på at det skulle dannes en felles regjering og jury. Det skulle opprettes et unionsparlament, en «kongress» med felles representanter fra begge lands nasjonalforsamlinger. Dersom dette forslag var blitt opphøyd til lov, ville en ha fått en unionsforfatning og en slags forbundsstat, en «overstat» over den norske og svenske stat. For Norge ville dette ha betydd en vesentlig innskrenking av autonomiet, selvstyret. Det unionelle statsråd, unionsjuryen og unionskongressen ville blitt organer for svensk overhøyhet over Norge, da Sverige var det største og mektigste av de to kapitalistiske land. Et slikt statsfellesskap mellom Norge og Sverige ville ha blitt et effektivt bremseapparat overfor den demokratiske utvikling i Norge. For de reaksjonære krefter i landet ville et slikt statsforbund være kjærkomment som middel til å undertrykke folket. Derfor gikk disse krefter også så sterkt inn for forslaget.

Det norske folk skulle lokkes ut på helstatspolitikkens skråplan. Det svenske aristokrati og storborgerskap overvurderte imidlertid unionsvennligheten i Norge. De la alt for mye vekt på kjærlighetserklæringene til unionen fra reaksjonære norske krefter. De tok dette som et uttrykk for stemningen i det norske folk. Dette ga vind i seilene for en mer aggressiv svensk unionspolitikk. Storsvenskene krevde framfor alt en fellesrepresentasjon for rikene sammensatt etter folkeflertallet i de to land. Sveriges forrang innen unionen skulle sikres ytterligere. Den svenske justisminister uttalte i 1862 bl. a. at ved utvidelsen av unionen måtte ikke de halvannen million nordmenn få like mye å si som de fire

millioner svensker, men så mye mindre som halvannen er mindre enn fire! Altså den samme imperialistiske tankegang som vi i våre dager finner traktatfestet i overenskomsten om Fellesmarkedet, Roma-avtalen.

De storsvenske herrer fant forbundsfeller i Norge i de menn som ville en revisjon av unionsvilkårene for å fremme sine egne reaksjonære interesser. M. a. o. i de lag i nasjonen som så sine interesser truet av den demokratiske bevegelse. Denne krets var ikke så liten og den tilhørte nasjonens herskende lag. Særlig hadde den sin forankring i hovedstadens embetsmanns- og grosserer-verden. Og de hadde midler til rådighet. Det som den norske presse den gang hadde av politisk innflytelse var omtrent helt samlet hos Morgenbladet. Over dette organ rådet en klikk av fanatiske helstatspolitikere. Allerede den gang var denne avis en utpreget antidemokratisk og antinasjonal avis. Det skulle reises et solid gjerde mot en fortsatt demokratisk utvikling i landet. Reaksjonen arbeidet ikke bare på det politiske området. Den bekjempet f. eks. et hvert tiltak på å fornye og fornorske skriftspråket, og det på en slik måte «at det blev til Lovprisning af den forstenede Ubevægelighed» (Sars). Nasjonalfølelsen ble ikke sett på som en positiv kraft, men som en hindring som det gjaldt å få ryddet vekk.

Men de reaksjonære framstøt bare egget de demokratiske krefter og ga den nasjonale bevegelse ny vind i seilene. Av unionsforslaget kom kravet om et parlamentarisk styre. Striden mellom de to bevegelser som arbeidet for å få den politiske og nasjonale utvikling inn på helt motsatte veier, tilspisset seg. De nasjonal-demokratiske borgerlige og småborgerlige kreftene vant imidlertid stadig terreng. Ved hvert valg fikk Stortinget en stadig sterkere nasjonal og demokratisk sammensetning og dets makt i nasjonen vokste.

Den kongelige proposisjon om ny foreningsakt ble behandlet i Stortinget i dagene 14. til 17. april 1871. Med henblikk på dem i Stortinget som inntok en kompromisstilling til forslaget, de som ville gi «så og så meget» og få «så og så meget igjen», de som ville kjøpslå om nasjonens selvbestemmelsesrett, sa Johan Sverdrup bl. a.:

«Er det muligt, at det norske Storthing nogensinde kan komme derhen, at det vil indrette sin Betragtning af sine høieste Anliggender efter en saadan Opfatning? Vil det sjakre med de Ting, som bestemmer en Nations Suverenitet? Der er intet som kan bortgives . . . Naar man vover at byde Norges Storthing at Kjøbslaa om Nationens første og dyrebareste Anliggender, maa den Nation, som gjør det, for Tiden være saa forblindet, at man umuligt kan indlade sig med den».

I hvor høy grad er ikke disse ordene gyldige også for dagens situasjon, da det kjøpslås med Norges nasjonale suverenitet, da suvereniteten behandles som en salgsvare i den imperialistiske byttehandel!

Motzfeldt og de andre hovedtalerne mot forslaget framhevde at forslaget ville være det første skritt inn på en ny veg: Unionens omdannelse fra et statsforbund til en forbundsstat, en svensk-norsk helstat.

Unionsforslaget, den kongelige proposisjon ble nedvotert i Stortinget med 92 mot 17 stemmer.

Det var Stortinget den gang da det var et nasjonalt og modig flertall der!

I denne forbindelse må vi uvilkårlig spørre: Hvordan vil Stortinget idag, da like, om ikke mere skjebnessvangre avgjørelser ligger i Stortingets hender, nemlig forslaget til ny § 93 i Grunnloven og et forestående forslag om Norges tilslutning til Fellesmarkedet, forholde seg? Hvor er det blitt av det nasjonale og modige flertall?

Den gang munnet den nasjonale motstanden i Stortinget ut i Riksrettsdommen mot ministeriet Selmer den 18. februar 1884, som innførte parlamentarismens system i landet.

Hvor sterke er de nasjonale krefter i vårt folk i dag? Hva vil den nasjonale bevegelse i folket under de nåværende vilkår til sjuende og sist munne ut i? —

Den grunnleggende forutsetning for den sterke nasjonale bevegelse var den økonomiske utvikling i landet som særlig begynte å bli merkelig fra 1850-årene. Før denne tid, i kapitalismens og den nasjonale bevegelsens begynnelsesperiode, spilte impulsene utenfra en større rolle enn seinere for den nasjonale bevegelse i unionstida. Den store franske revolusjonen i 1789, de nasjonale reisningene mot Napoleon og julirevolusjonen i 1830 i Frankrike, hadde gitt den norske nasjonale bevegelsen sterkere vind i seilene.

En viktig side ved den nasjonale bevegelsen var den frodige blomstringen av vår nasjonale kultur. Mektige faktorer på dette område var Henrik Wergelands virksomhet, Ivar Aasens språkarbeid, Asbjørnsens og Moes eventyrsamlinger, samlingene av folkevisene og den norske folkemusikken, norsk historieskrivning (P. A. Munch). Den nasjonale kulturbevegelsen ble ført videre av bl. a. Vinje, Garborg, Bjørnson og Ibsen, av Ernst Sars, av Nordråk, Grieg og Johan Svendsen. Denne veldige kulturblostringen bidro igjen til å befordre det politiske selvstendighetsverket.

I hele unionsperioden må det sies at den liberale del av borgerskapet var den fremste bæreren av den nasjonale suverenitetstanken og en kjemper for selvstendigheten. Men samtidig var det bærer av *nasjonalismens* ideologi, dvs. en fiendtlig holdning til den svenske nasjon, det svenske folk. Nasjonalismen i Norge på den tid var hovedsakelig av en slik defensiv karakter (mens den omvendt fra det svenske aristokratiets og det svenske borgerskapets side var av en offensiv karakter, stor-svensk nasjonalisme). Nasjonalismen ligger i selve kapitalismens natur: kapitalen, privateiendommen, utbygningen og konkurransen skiller menneskene ad

og splitter dem i fiendtlige leire, både nasjonalt og internasjonalt. Det er uunngåelig. Bare sosialismen, som hviler på arbeidet, på den kollektive eiendom, og som ikke kjenner det ene menneskets utbytning av det annet, rykker den nasjonale undertrykkelse og nasjonalismen opp med røttene.

Den konservative del av det norske handels- og industri-borgerskapet, storborgerskapet, og embetsmennene (som hadde partiet Høyre som sin politiske organisasjon) holdt fast på unionen langt fram mot 1905. Unionen falt sammen med deres klasse- og standsinteresser, de hadde fordeler av den. Selv etter 1884 holdt de konservative norske kapitalistene og embetsmennene fast ved unionen. Et suverent, selvstendige Norge, som ville bety et sterkere *demokratisk* Norge stod i strid med deres klasseinteresser. Etterhvert løsned de handelspolitiske bånd som knyttet det konservative norske borgerskapet til unionen. Likevel så det ennå fordeler i den, ikke minst viktige var dens militære fordeler: såvel utad, som innad overfor den framvoksende norske arbeidsbevegelse. Først da unionen kom i et akutt motsetningsforhold til dets klasseinteresser, ble det konservative norske borgerskapet «nasjonalt», ble det mot unionen.

Den borgerlige nasjon utgjør ikke noen sosial enhet, men er spaltet i fiendtlige klasser. Den norske nasjon består idag av borgerskap og proletariat, foruten andre klasser og sosiale grupper. Begge disse klasser er bestanddeler av nasjonen. Det er en enhet av motsetninger, men likevel en enhet, for i det borgerlige samfunn kan hverken proletariatet eksistere uten borgerskapet, eller borgerskapet uten proletariatet. Før den første verdenskrigen, før den sosialistiske nasjonen oppstod, talte Lenin om at egentlig består enhver nasjon av to nasjoner, nemlig borgerskapets nasjon og proletariatets nasjon. Løsningen av denne motsetning er i den sosialistiske nasjon, i opprettelsen av sosialistiske nasjoner.

Den nasjonale bevegelsens styrke bestemmes av i hvilken grad nasjonens brede lag, arbeiderklassen, bøndene og fiskerne er med i den. I 1814 fantes det ennå ikke noe moderne proletariat i Norge, bare et lite manufakturproletariat (jernverkene og gruvene) og et stort antall husmenn, som ikke hadde noen politiske rettigheter. De ble heller ikke begunstiget med dette ved den borgerlige Grunnlov av 17. mai 1814. Stemmerett fikk bare menn fra de besittende klasser. Den overveiende del av folket var uten stemmerett, bare ca. 7 pst. av folkemengden oppfylte kravene til det.

Først i siste halvdel av det 19. århundre begynner det moderne norske proletariat å utvikle seg, i første rekke industriproletariatet. Omkring 1870-årene begynner de første fagforeningene å se dagens lys. Og noe seinere, i 1887, dannes Det norske Arbeiderparti som var den norske arbeiderklassens første virkelige politiske organisasjon.

Det liberale borgerskapet forsøkte å få arbeiderklassen under sin politiske innflytelse. I 1880 og langt utover i 1890-årene hadde Venstre et

sterkt tak på de arbeidende masser, også på store deler av arbeiderklassen. Men ved den negative holdning Venstre tok til spørsmålet om utvidelse av stemmeretten og innføring av 10-timers arbeidsdag ble partiets stilling svekket i de fattigere befolkningslag. Arbeiderklassens politiske bevegelse begynte å få vind i seilene. (Fra 1886 gikk arbeiderne i Oslo, og seinere i andre byer, i egne stemmerettstog 17. mai.) Arbeiderbevegelsen begynte å overta ledelsen for den demokratiske utvikling i landet.

Arbeiderbevegelsens oppgave i denne periode var bl. a. å avgrense seg fra borgerskapet, fra dets klasseinteresser, dets ideologi. Den norske arbeiderklassen måtte løsrives fra borgerskapets politiske innflytelse og nasjonalismen. Den måtte få sin egen politiske klassebevissthet, bli en *selvstendig* politisk kraft. Arbeiderklassen måtte lære å forstå å skille mellom sine klasseinteresser og de såkalte «alment nasjonale» interesser som i virkeligheten hovedsakelig var det liberale borgerskapets interesser. Det kan ikke eksistere noen arbeiderbevegelse, noen kamp for den sosiale frigjøring, så lenge arbeiderne ikke forstår sine særlige klasseinteresser, forstår den rolle de har å spille i omveltningen av det bestående samfunn. På dette utviklingsstadium var det nødvendig å forklare arbeiderne hva det skjuler seg bak borgerskapets prek om «nasjonale interesser». Den borgerlige «defensive» nasjonalismen var skadelig for arbeiderklassen, fordi den hemmet den i å fri seg fra det nasjonale borgerskapets ideologiske innflytelse, hemmet den i klassekampen.

Samtidig var arbeiderklassen klart for Norges nasjonale suverenitet. Et selvstendig Norge var såvel et viktig ledd i det samfunnsmessige framsteg og den almen-demokratiske utvikling, som direkte i samsvar med det norske proletariats *klasseinteresser*. Men for arbeiderbevegelsen var det utvidede borgerlige demokrati og den nasjonale uavhengighet ikke et mål, men et middel. Et borgerlig demokratisk Norge som var uavhengig av det svenske aristokratiet, var den beste plattform for arbeiderbevegelsens politiske og organisatoriske utfoldelse. På den tid var det nasjonale spørsmålet ennå ikke blitt et verdensspørsmål. Kravet om retten til selvbestemmelse var i Norge omkring 1905, sett fra marxistisk synspunkt, ikke å anse som en del av den proletariske revolusjonen, men som en del av den borgerlige revolusjonen, som en del av den borgerlig-demokratiske utvikling.

Marxismens innflytelse i den norske arbeiderbevegelse var imidlertid meget svak, selv om Arbeiderpartiet fra 1890-årene utarbeidet og vedtok sosialistiske prinsipputtalelser og det ble stilt som oppgave å vekke klassebevisstheten i arbeiderklassen også på det politiske område. Det var derfor ikke til å unngå at borgerskapets nasjonalistiske ideologi trengte seg inn. Men vi merker oss at Arbeiderpartiets 3. landsmøte i 1889, ved siden av sine sosialistiske prinsipputtalelser om «Samfundets overtagelse av produksjonsmidlene og produksjonens ordning av samfundet», også

tok enstemmig avstand fra uttalelser av Bjørnstjerne Bjørnson der han oppfordret arbeiderne til en mere aktivistisk holdning i unionsstridene. Det ble tatt avstand fra enhver opphisselse til nasjonalhat og det ble framhevd at arbeiderne i alle land, også arbeiderne i Sverige og Norge hadde felles interesser. Og på partiets 6. landsmøte i 1892 ble spørsmålet om forholdet til Venstre utførlig behandlet. Partiets *selvstendige* karakter ble sterkt poengtert (samtidig som dog partiet vedtok å la seg representere på Venstres landsmøte!). I unionsspørsmålet ble det fattet følgende vedtak: «Vedkommende unionsforholdet erklærer møtet at Arbeiderpartiet vil støtte enhver bestrebelse der tilsikter en snarlig og for vårt land verdig løsning av forholdet — men vil på den annen side også av all kraft motarbeide enhver bestrebelse der skjønnes i denne sak å forfølge noe annet formål». En riktig internasjonalistisk holdning gir også vedtaket på det 9. landsmøte i 1895 uttrykk for: «Landsmøtet uttaler at alle partiets avdelinger bør medvirke til opparbeidelse av en opinion innen befolkningen for den norske-svenske unions oppløsning. Samtidig finner møtet at det er av den aller største betydning at sosialdemokratiet i Norge og Sverige forener seg i arbeidet for denne sak, da unionen har vært og stadig vil bli en hindring for sosialt fremskrittssarbeide i begge land». Likeså det 10. landsmøte året etter.

Men særlig etter at den reformistiske retning med Ludvig Meyer (som ble valt til partiets formann i 1896) i spissen seiret i D.N.A., var det til stede en alvorlig fare for at partiet skulle forvandle seg til et politisk haleheng til det liberale borgerskap og Venstre. Det 12. landsmøte i 1898 viser at Arbeiderpartiet er kommet under meget sterk borgerlig innflytelse i unionsspørsmålet. Meyer uttalte bl. a. at «unionsspørsmålet og det militære spørsmålet er de viktigste spørsmål vi her har å forhandle, og at det vil bli de viktigste for et ubestemmelig antall år». På terskelen til 1905 var det således en sterk innflytelse av borgerlig nasjonalisme i partiet.

Etter at Meyer trakk seg tilbake i 1900 ble den nasjonalistiske strømmingen i partiet svekket. På det 17. landsmøte i 1903 ble det uttalt at partiet tok avstand fra den rustningspolitikk som Venstre hadde ført i unionsspørsmålet «foranlediget ved de stor-svenske krigstrusler». Som motsetning til denne politikk gikk partiet inn for en politikk «der tok sikte på å tilveiebringe grunnlag for en fredelig og for Norge tilfredsstillende løsning». Den atmosfære av mistro som rådet i det norske proletariatet overfor den herskende nasjonens, Sveriges, proletariat, måtte bekjempes. For den internasjonale arbeiderbevegelse var det en plikt å la den norske nasjons selvbestemmelsesrett, det norske folks *rett* til selvstendig statlig eksistens være grunnlaget for dens politikk i det nasjonale spørsmål.

Dette spørsmålet ble inngående behandlet av Lenin i hans brosjyre «Om nasjonenes selvbestemmelsesrett», der han avdekker Rosa Luxem-

burgs umarxistiske standpunkter på dette område. I avsnittet «Norges løsrivelse fra Sverige» påviser han hennes uriktige bedømmelse av unionsoppløsningen i 1905. Etter å ha omtalt «de konkrete historiske særegenheter ved Norges løsrivelse fra Sverige», etter kort å ha påvist på hvilket grunnlag løsrivelsen fant sted, og hvilken form den tok, tar han så for seg «spørsmålet om hvilke oppgaver de to lands *proletariat* hadde ved denne løsrivelsen» (Verker i utvalg, bd. 5, s. 127). Utgangspunktet i unionsspørsmålet måtte være: «I spørsmålet om nasjonenes selvbestemmelse, likesom i alle andre spørsmål, er vi først og fremst interessert i *proletariatets* selvbestemmelse innenfor de enkelte nasjoner» (samme sted, s. 128, vår uthevelse).

Det norske proletariatet hadde her utvilsomt plikt til å gå mot det svenske aristokratiet, dvs. gå inn for full løsrivelse «og gå inn for det norske bondedemokratiet (med alle dets småborgerlige begrensinger)» (samme sted, s. 128).

Videre er det utvilsomt, sier Lenin, at det *svenske* sosialdemokrati ville ha sveket sosialismens sak og demokratiets sak, dersom det ikke hadde bekjempet aristokratiets og borgerskapets ideologi og en opportunistisk ideologi om likeberettigelse, dersom «det ikke foruten nasjonenes likeberettigelse i sin alminnelighet . . . , hadde forsvart nasjonenes selvbestemmelsesrett og Norges frihet til løsrivelse» (samme sted, s. 129).

Ved de svenske arbeideres anerkjennelse av nordmennenes *rett* til løsrivelse ble «den nære samhørighet mellom de norske og svenske arbeidere, deres fullstendige kameratslige klassesolidaritet» styrket, sier Lenin videre. «For de norske arbeiderne ble overbevist om at de svenske ikke er smittet av svensk nasjonalisme og at de setter brorskapet med de norske proletarene høyere enn det svenske borgerskapets og aristokratiets privilegier. Båndene mellom de norske og svenske arbeiderne ble styrket da de båndene som de européiske monarker og det svenske aristokratiet hadde påtvunget nordmennene, ble revet av» (samme sted, s. 129).

Som kjent var det kampen om eget norsk konsulatvesen*) som umiddelbart kom til å utløse unionsbruddet. Ved Stortingets historiske vedtak av 7. juni 1905 var Norge ved en ensidig handling trådt ut av foreningen med Sverige. I Karlstad høsten samme år godkjente Sverige unionsoppløsningen, som også ble godkjent av andre stater. Norge var blitt en selvstendig og *suveren* nasjonalstat i direkte forbindelse og formelt likestillet

*) I denne sak kommer interessene til *hele* det norske borgerskap klart fram. Det var behov for norske konsulater ute i verden, så stor som den norske handelsflåte var og så sterke interesser som det norske borgerskap hadde i mange forskjellige land.

med andre suverene stater.*) Men denne politiske, statlige selvstendighet betød ikke at Norge samtidig var blitt *økonomisk* selvstendig. Den internasjonale storkapitalen kan herske i ethvert, «selv i et uavhengig land», sier Lenin. «I Norge «arbeidet» den engelske finanskapital både før og etter løsrivelsen».

Samtidig begynte en sterk kvantitativ vekstperiode i den norske arbeiderbevegelse. Grunnårsaken til dette var den sterke utvikling av industrien i slutten av 1890-årene, og framforalt storindustriens gjennombrudd i det første ti-år av vårt århundre. Men allerede omkring århundreskiftet var kapitalismen som historisk foreteelse gått over i sitt nyeste og høyeste stadium — monopolkapitalismen, *imperialismen*. Dette betød «utvidelse og skjerpning av det nasjonale trykk på en ny historisk basis» (Lenin). Den annen periode i den nasjonale bevegelse begynner.

*) I sin nylig utkomne bok «Juridiske stridsspørsmål i Norges politiske historie» hevder professor Castberg at 7. juni-vedtaket var et folkerettsbrudd, først Karlstadforliket da altså Sverige samtykket i oppløsningen, var gyldig folkerettslig. Uvilkårlig melder spørsmålet seg: Men hvis nå det svenske aristokrati ikke hadde godtatt oppløsningen? M. a. o. etter Castbergs resonnement må altså mesteparten av de nye frie stater som etter krigen har revet seg løs fra, ja, ofte kriget seg løs fra koloniveldet, ha begått folkerettsbrudd! Slike eiendommelige, reaksjonære konklusjoner kan man komme til ut fra de kjemisk «rene» formal-juridiske betraktninger.

Imperialismen og den nasjonale suverenitet

I slutten av det 19. århundre gikk kapitalismen over i et nytt stadium. Kapitalismens liberale æra, den frie konkurranses og frihandelens epoke, ble avløst av den imperialistiske epoke. Imperialismen er kapitalismens monopolistiske stadium, det stadium da monopolene, finanskapitalen, spiller en dominerende rolle. I denne perioden får eksporten av kapital enorm betydning. Store internasjonale monopolforbund av kapitalister deler verdensmarkedet mellom seg. De imperialistiske land, som England, Frankrike, Tyskland, U.S.A. og andre fører en forbitret kamp om råstoffkildene, avsetningsområdene og innflytelsessfærene. For å gi monopolene størst mulig profitte søker de største imperialistiske land å bringe disse områder under sitt eneherredømme, få monopol. Denne kampen om verdens territoriale nyoppdeling framkaller verdensomspennende imperialistiske kriger og nasjonal undertrykkelse.

De mektigste kapitalistiske land ble kolonimakter. Under imperialismen taler vi derfor om det nasjonale og koloniale spørsmål. Men de imperialistiske land har ikke bare lagt folkene i koloniene og de avhengige land under sitt herredømme. På det seinere utviklingstrinn streber de også etter å få det økonomiske, politiske og militære herredømme i industrielt høyt utviklede, *suverene* borgerlige nasjonalstater. De streber altså etter å underkaste seg helt eller delvis selv slike nasjoner som allerede for lengst har tilkjempet seg selvstendigheten og som betrakter suvereniteten som en *tradisjon*. Disse landenes statlige suverenitet står i veien for de store imperialistiske maktene. Derfor er krenkelse av den nasjonale suverenitet et karakteristisk trekk ved imperialismen. Inndelingen av nasjonene i undertrykkende og undertrykte, i herskende og avhengige, er lovmessig forbundet med imperialismen. «Imperialismen er den tiltakende undertrykkelse av verdens nasjoner ved en håndfull stormakter. Den er epoken med kriger mellom dem for å utvide og befeste det nasjonale åk», sier Lenin. Under de imperialistiske krigene skjerpes den nasjonale under-

trykkelse enda mere, de mer eller mindre skjulte krenkelser av den nasjonale suverenitet slår da over i åpne, brutale krenkelser, i besettelser (okkupasjon). Den første og den andre verdenskrigen viste åpent de imperialistiske statenes kamp for herredømmet over de små nasjonene. Og den nasjonale motstanden blir da som oftest særlig kraftig og besluttosom.

Under imperialismen har det nasjonale spørsmål forvandlet seg fra å være et spørsmål som angikk noen få, hovedsakelig europeiske nasjoner, fra å være et separat og stort sett indre statlig spørsmål til å bli et alment og internasjonalt spørsmål, et verdensspørsmål.

Fra å være en befrier av nasjonene forvandler kapitalismen seg til en undertrykker av nasjonene og forræder mot nasjonenes interesser. Dette vil selvsagt ikke si at den førmonopolistiske kapitalisme utelukkende var en forsvarer av den nasjonale suverenitet. Suverenitetsprinsippet ble riktignok meget tidlig anerkjent av den borgerlige rett, men dette avholdt ikke de herskende klasser i de kapitalistiske statene fra stadig å antaste andre folks uavhengighet. Allerede i den førmonopolistiske kapitalisme trampet borgerskapet i de større kapitalistiske statene på andre nasjoners suverenitet, selv om det stort sett hevdet og forsvarte den i sine egne land. Det er nok å nevne kolonialismens århundrelange historie. Med overgangen til det imperialistiske stadium i kapitalismen, ringeakter de bestemmende kapitalistiske kretser suverenitetsprinsippet enda mere. Ja, den herskende retning innen den borgerlige rett er nå i ferd med ikke lenger å anerkjenne det formelle suverenitetsprinsipp.

Som følge av den nasjonale og koloniale undertrykkelse oppstår folkenes kamp for å frigjøre seg fra den imperialistiske avhengighet og undertrykkelse. Selvstendighetskampens karakter, intensitet og form avhenger i stor utstrekning av den nasjonale undertrykkelsens karakter, intensitet og form. Avhengigheten kan være mere eller mindre åpen, undertrykkelsen kan være mere eller mindre hard. Det finnes derfor forskjellige typer av undertrykte og avhengige land. Tar vi utgangspunktet i arbeiderklassens utviklingsgrad, kan det sondres mellom tre hovedtyper: 1) land som er nærmest helt utviklet i industriell henseende, og som ikke eller nesten ikke har noe proletariat, 2) land med en lite utviklet industri og med et fåtallig proletariat, og 3) land som er mere eller mindre kapitalistisk utviklet og med et mere eller mindre tallrikt proletariat.

Den politiske avhengighet er av forskjellig grad. Sterkest avhengige er *koloniene* — land som mangler statlig selvstendighet og er besittelser tilhørende imperialistiske stater, «moderland». De fleste av dem er helt fratrukket politisk og økonomisk selvstendighet, det er land med en innfødt befolkning som rett og slett er underkuet (f.eks. Algerie). Imperialistene oppretter og opprettholder sin makt her med svikferd og voldsmetoder. Noen kolonier, de såkalte dominions, har et mere eller mindre

autonomi innenfor imperiet, egen nasjonalforsamling, regjering m.v. Det er land som er besatt av européisk befolkning (Canada, Australia f. eks.). De øvrige avhengige land er «folkerettslig» suverene stater, de er formelt selvstendige, men i *virkeligheten*, faktisk, er de politisk og økonomisk avhengige av de store imperialistiske stater. Ofte er dette land som i kapitalismens førimperialistiske periode var suverene nasjonalstater, eller land som den gang erobret sin fulle nasjonale selvstendighet, som f. eks. Norge.

I de kapitalistiske land som blir nasjonalt undertrykt har den nasjonale frigjøringsbevegelse på mange måter sterkere røtter enn i de koloniale land. De kapitalistiske nasjoner som undertrykkes er for det meste mere industrielt utviklet enn koloniene. Av den grunn har de en sterkere utviklet arbeiderklasse. Videre har de historisk tilkjempet seg nasjonal suverenitet, har en rotfestet selvstendighetstradisjon. Derfor blir motstanden i disse land mot en *åpen* nasjonal undertrykkelse og anneksjon særlig sterk og rasende. At den koloniale frigjøringsbevegelse idag er langt sterkere enn den nasjonale bevegelse i de utviklede kapitalistiske stater i Europa som er satelitter under de amerikanske imperialistene, kommer hovedsakelig av at den imperialistiske undertrykkelse og utbytning er langt mere åpen, bestialsk og utholdelig i koloniene enn i Europa. Det skulle være nok å nevne Algerie.

I det hele tatt oppviser den nasjonale frigjøringsbevegelse en mangfoldighet av særegenheter i de forskjellige land og til forskjellige tider. Både formen for undertrykkelsen og graden av den industrielle utvikling har vesentlig betydning. Dessuten medvirker en rekke andre faktorer.

De imperialistiske stormakter må ofte bruke andre former og metoder for å undertrykke formelt selvstendige stater enn koloniene. Undertrykkelsen er mere raffinert, ikke så åpen og derfor ikke alltid så lett å se. Men den er ikke mindre farlig for det. I mange tilfelle kan den dessuten være like effektiv som den rå og brutale undertrykkelse av koloniene.

Borgerskapets stilling til den nasjonale suverenitet og den nasjonale bevegelse endret seg grunnleggende med overgangen til imperialismen. I sin revolusjonære ungdom, da borgerskapet var en revolusjonær kraft som kjempet mot føydalismen for en fri utvikling av produktivkreftene, var det føreren for den nasjonale bevegelse, bærer av suverenitetsprinsippet. I denne tida la borgerskapet patriotisme for dagen. En slik revolusjonær kraft var, som vi så, også det norske borgerskapet i kampen mot det føydal-absolutistiske danskeveld, en slik kraft var det i 1814. Også i kampen mot det storsvenske herredømme, ved riksrettssakene mot ministeriet Selmer 1884 og ved unionsoppløsningen i 1905, så vi at store deler av det norske borgerskap spilte en nasjonal rolle.

Etterhvert blir imidlertid borgerskapet mer og mer unasjonalt. Dets klasseinteresser kommer mer og mer i motsetning til folkets flertall,

til nasjonens virkelige interesser. Kapitalistklassens herskende øvre lag, det monopolistiske storborgerskapet er en fullstendig reaksjonær klasse som handler i strid med landets selvstendighet. I de mektigste imperialistiske land — stormaktslandene — er monopolkapitalen levende interessert i imperialistisk ekspansjon, erobring av andre land, utbytting og trellebinding av andre folk. Storborgerskapet i de mindre land, i de land som blir økonomisk utbyttet og politisk avhengige av imperialistene, deltar selv så godt de formår i imperialistenes utbytting av koloniene og fremmede land. For å kunne delta gir de avkall på sitt eget lands selvstendighet, utleverer det til imperialistene. Borgerskapet begår forræderi.

«Tidligere gikk borgerskapet for å være nasjonens leder, det forsvarte nasjonens rettigheter og selvstendighet, satte dem «høyest av alt». Nå er det ingenting igjen av det «nasjonale prinsipp» Den nasjonale uavhengighets fane er kastet overbord» (Stalin). Borgerskapet er nå overhodet ikke lenger istand til å være nasjonens leder, for under borgerskapets herredømme kan det ikke lenger foregå noen virkelig utvikling framover for nasjonen. På kapitalismens imperialistiske stadium er borgerskapet ikke lenger i stand til å sikre nasjonen en *økonomisk* oppblomstring. Imperialismen er en parasittær, råtnende og døende kapitalisme som ikke lenger evner å utfolde produktivkreftene fullt ut. Nasjonenes produktivkrefter utvikler seg ikke slik som det ville ha vært tilfelle, dersom de kunne ha utviklet seg fritt (som under sosialismen). Borgerskapet er heller ikke lenger istand til å bevare og utvikle den nasjonale *kultur*, det er ikke engang istand til å bevare den nasjonale kulturarv, idet det lar kulturarven syke hen og forkomme. Istedetfor å videreutvikle den nasjonale kultur, går borgerskapet stadig mer over til å forflate og nærmest tilintetgjøre den nasjonale kultur. Under dagens amerikanske «kultur»-påvirkning er dette særlig iøyenfallende. Videre. De stadig mer *ødeleggende* imperialistiske krigene utgjør en alvorlig trusel mot nasjonenes — særlig de små nasjonenes — *eksistens* overhodet. Såvel menneskene på nasjonenes territorier, som produktivkreftene og andre materielle verdier der, trues idag av en tilintetgjørende atomkrig. Imperialismen er ikke bare en døende kapitalisme, den er også *dødende*, den dreper og fysisk utrydder.

En del av borgerskapet i kolonier og avhengige land, som ikke er knyttet til de imperialistiske kretsene, kan under de nåværende forhold spille en nasjonal rolle. Men det er ustabilt. Ved siden av å være progressivt, har det en tendens til å gå på akkord med imperialismen og den innenlandske føydale reaksjon. På grunn av sin splittede natur vil det nasjonale borgerskaps deltakelse i kampen mot imperialismen være forskjellig. «Det bestemmes av de konkrete vilkår, av hvor skarpe motsetningene mellom imperialismen, føydalismen og folkemassene er, av hvor dype motsetningene mellom imperialismen, føydalismen og det nasjonale borgerskap er». (Erklæringen fra Moskva-konferansen 1960, s. 43).

I de utviklede, formelt selvstendige kapitalistiske stater, kan deler av det ikke-monopolistiske borgerskapet også spille en nasjonal rolle. Allerede i 1920 bemerket Lenin at «imperialistene ikke bare undertrykker arbeiderne i sine land, men undertrykker også borgerskapet i de små stater». Under de nåværende forhold vil en betydelig del av borgerskapet, som blir tilføyd «økonomiske» krenkelser av de amerikanske imperialistene, kunne spille en nasjonal rolle.

Den avgjørende og mest konsekvente kraft i den nasjonale kampen mot den utenlandske imperialismen og mot den innenlandske monopolkapitalen, er i vår annen periode i den nasjonale bevegelse *arbeiderklassen*. Den er blitt en særlig politisk selvbevisst klasse som har dannet sine egne organisasjoner, fagforeninger, samvirkelag og sitt eget marxistiske politiske parti. Proletariatets kamp for dets frigjøring faller sammen med kampen for den nasjonale frigjøring. Arbeiderklassen blir den ledende kraft i den antiimperialistiske front, fordi den er den mest konsekvente revolusjonære klasse, fordi den stiller seg som historisk oppgave å slå imperialismen og det innenlandske storborgerskapet, tilintetgjøre imperialismen og opprette sosialismen.

Det er altså kapitalismens egen utvikling som gjør arbeiderklassen til leder i den nasjonale bevegelse og den sikreste garanti for nasjonens framtid. Arbeiderklassens ledende rolle i forsvaret av nasjonen og arbeiderklassens kamp mot utbyttingen blir til to sider av en og samme sak. Arbeiderklassens og folkets nasjonale kamp forener seg til en enhetlig strøm som blir en mektig kraft i samfunnsutviklingen.

Arbeiderklassens kamp for den nasjonale uavhengighet står ikke i motstrid til proletariatets særlige klasseinteresser og klasseoppgaver. Arbeiderklassens løsning av de nasjonale oppgaver letter løsningen av klasseoppgavene. Monopolkapitalismen har skapt de materielle forutsetninger for sosialismens virkeliggjøring. Derfor er imperialismen terskelen til den sosialistiske revolusjon. Forbindelsen mellom kampen for den nasjonale frigjøring og kampen for den sosiale frigjøring, som også bestod tidligere, blir nærere og nærere. For det er den *samme* klassefiende som er nasjonal undertrykker og nasjonal forræder og som er arbeiderklassens verste økonomiske utbytter: imperialismen, monopolkapitalen. Jo mer den herskende utbytterklasse mister evnen til å ivareta den nasjonale uavhengighet og den nasjonale eksistens, desto større ansvar for nasjonens suverenitet og framtid faller på arbeiderklassen. Folkenes kamp for å befri seg fra imperialismens nasjonale undertrykkelse smelter sammen med arbeiderklassens kamp for å frigjøre folket fra imperialismens politiske og sosiale undertrykkelse.

Vi nevnte at selv formelt suverene stater kommer i økonomisk og politisk avhengighetsforhold til andre stater under imperialismen. Den formelle rent folkerettslige selvstendighet kan ikke hindre en *faktisk* avhengighet. Grunnlaget for et slikt avhengighetsforhold er framforalt ka-

pitaleksporten og de store internasjonale monopolenes virksomhet. Gjennom långivning, aksjeoppkjøp og direkte investeringer «knytter» de imperialistiske stormakter og deres monopolgrupper de svakere stater til seg og dikterer dem til slutt sine betingelser mere eller mindre åpent.

Norge er nettopp et eksempel på en formelt suveren stat som på et temmelig tidlig tidspunkt, etter løsrivelsen fra Sverige, ble et økonomisk og dermed i en viss grad også politisk avhengig land. Den utenlandske kapital trengte etterhvert stadig mere inn i landet. For å bevare sitt klasseherredømme og tilfredsstillende sitt økende profittbegjær har det reaksjonære norske storborgerskapet, som hersker i det økonomiske og dermed også i hovedsaken i det politiske liv i landet, til enhver tid vært beredt til å gi seg under den imperialistiske stormakt som synes å by det de største fordeler. Til enhver tid har det vært beredt til å oppgi landets uavhengighet, forråde nasjonens interesser for å sikre sine egne snevre klasseinteresser. Framfor alt viser dette seg på utenrikspolitikkenes område.

Særlig har skipsflåten, eksportindustrien og kredittforholdene stor betydning for den herskende utenrikspolitiske orientering. På et tidlig tidspunkt ble norsk utenrikspolitikk knyttet til den engelske, selv om Norge vedble formelt å være et nøytralt land. Dette hang ikke bare sammen med at den engelske kapital trengte tidlig inn i landet. Heller ikke hang det bare sammen med det norske kongehusets nære tilknytning til England. Det henger i like høy grad sammen med at en stor del av den norske skipsflåten går på engelske kolonier og tidligere engelske kolonier. Rederkapitalen har i det siste hundreåret vært en særlig viktig politisk faktor i landet.

Avhengighetsforholdet til imperialistiske stormakter gir seg også klare utenriksøkonomiske utslag. Utenrikshandelen, som spiller en stor rolle for Norge, ledes i den retning monopolkapitalen ønsker. Handel til mange sider avskjæres. De handelsmuligheter på likeberettigelses grunn og til gagn for landets økonomiske uavhengighet som f. eks. i vår tid de krisefrie markeder i de sosialistiske land byr, blir ikke utnyttet.

Kulturelt er Norge nært knyttet til Sverige, Danmark og Island (nært slektskap i språk, historie og sæder og skikker). Men det nære kulturfelleskap og samarbeidet mellom disse land, har ingen vesentlig innflytelse på disse landenes utenrikspolitiske orientering. I våre dager er imidlertid folkets krefter så sterke at de kan drive monopolkapitalen på retrett og sikre landet en uavhengig norsk utenrikspolitikk.

Det er ikke meningen i dette skrift å gi noen samlet historisk framstilling over Norge og dets statlige suverenitet. Men for en riktig forståelse av spørsmålet under de forhold som nå rår, må vi se spørsmålet på bakgrunn både av den almene utvikling og de historiske særegenheter og tradisjoner. Derfor trekker vi fram noen viktige eksempler fra perioden 1905 til omkring 1945. Disse eksempler belyser bl. a. det norske stor-

borgerskapets stilling til landets nasjonale uavhengighet og suverenitet. Hverken disse eller de forutgående streiflys over utviklingen 1814—1905, gir imidlertid noe fyllestgjørende historisk bilde.

Monopolkapitalismen blir framherskende i norsk økonomi på et noe seinere tidspunkt enn i de store kapitalistiske land i Europa og Amerika. Først omkring den første verdenskrigens begynnelse ser vi at den frie konkurransens kapitalisme i Norge har forvandlet seg til monopolkapitalisme, imperialismen. Omkring århundreskiftet og de nærmeste årene etter 1905 var en periode med kapitalismens kraftige oppsving i Norge, en moderne storindustri utvikler seg og arbeiderklassen vokser sterkt og raskt i antall. Store deler av borgerskapet — det liberale borgerskap — var ennå interessert i den nasjonale selvstendighet (naturligvis så langt dette var i samsvar med dets klasseinteresser). Landets selvstendighet gjorde det mulig for den norske kapitalismen å oppnå visse særfordeler på Norges territorium.

Det liberale borgerskapet gikk i tida etter 1905 i hovedsaken inn for norsk nøytralitet, forsøkte å hindre at landet ble viklet inn i stormaktskonfliktene. Landets første utenriksminister Løvland, søkte stormaktsgaranti for ukrenkeligheten av det norske land- og sjøområde. Mellom Norge, Tyskland, Frankrike, England og Russland ble det avsluttet en traktat om Norges integritet den 2. november 1907. Det het i traktaten at stormaktene var «besjelet av ønsket om å sikre Norge, — innen dets nåværende grenser og med dets nøytrale sone, — dets uavhengighet og dets territoriale integritet, samt fredens fordeler». Etter artikkel 1 i traktaten forpliktet den norske regjering seg til «ikke å avstå til noen makt, hverken til okkupasjon eller til noen som helst disposisjon-, noen del av det norske territorium». Etter artikkel 2 skulle de tyske, franske, britiske og russiske regjeringer «anerkjenne og forplikte seg til å respektere Norges integritet». Dersom Norges integritet trues eller krenkes av hvilken som helst makt, skulle de 4 stormaktsregjeringer «med de midler som måtte ansees mest skikkede», yte den norske regjering «sin støtte til beskyttelse av Norges integritet». Traktaten ble sluttet for et tidsrom av ti år.

I det opprinnelige norske utkastet til traktaten, var det tatt med en formulering om også garantert norsk *nøytralitet* fra stormaktenes side (den norske regjering skulle på sin side forsikre at den ville opprettholde en streng nøytralitet). Seinere ble det prinsipale norske forslag at Norge skulle prøve å få integriteten garantert og nøytraliteten anerkjent.

Løvland hevdet under drøftelsene som gikk forut for traktaten at den utelukkende var defensiv og søkte bare å sikre freden. Den påtenkte traktat kunne ikke ha brodd mot andre enn de stater som måtte nære aggressive hensikter overfor Norge. For at traktaten ikke skulle ha brodd

mot noen bestemt stat, skulle alle 4 stormaktene underskrive. Men Løvland pekte også på at han hadde fått det inntrykk at man i visse kretser både i England og i Tyskland ikke likte tanken på at Norges havner skulle bli erklært nøytrale og integre under den sjøkrig man syntes å regne med.

I tanken om en erklært og garantert norsk nøytralitet lå det riktige: *den nære sammenheng mellom Norges suverenitet og nøytralitet*. Et lite kapitalistisk land, i en imperialistisk verden, som ikke er nøytralt, er som regel et politisk avhengig land. Denne progressive linjen i norsk utenrikspolitikk, nøytralitetstradisjonen, som ble fulgt i mellomkrigstida, er etter krigen blitt brutt. Og med Norges tilslutning til Nato, ble også Norges suverenitet sterkt beskåret.

Den russiske regjering var beredt til å avslutte en traktat der Norge skulle erklæres permanent nøytralt og dets territorielle integritet garanteres. Under forhandlingene om traktaten fikk Norge de største vansker med England. De engelske imperialister ville helst ikke gå med på å anerkjenne de norske fjorder som nøytrale og integre. Engelske statsmenn sa rett ut at Norge helst burde la nøytraliteten fare. Sjefen i den nordiske avdeling i det franske utenriksdepartement sa at England nok hadde i tankene at det under gitte omstendigheter kunne bli ønskelig «å dvele en stund i en vakker (norsk) fjord». (Se Reidar Omang: «Norge og stormaktene 1906—14», dokumentsamling utgitt av utenriksdepartementet.) — Først etter russisk initiativ ble traktat spørsmålet brakt ut av dødvanne. (Integritetstraktaten av 1907 trådte ut av kraft i 1928 etter oppsigelse fra den norske regjering.)

Den forholdsvis langsomme industrielle utvikling i tida inntil 1880 ble hovedsakelig finansiert ved innenlandsk kapital. Etter hvert trengte den utenlandske kapital mer og mer inn i landet. Den kom inn ad to veier: Dels ble den brukt til direkte å opprette nye industrielle anlegg. Dels opptok staten og kommunen i stigende utstrekning utenlandske lån for å finansiere jernbaneanlegg, elektrisitetsverker og annen virksomhet.

Samtidig som den relativt svake norske industrikapitalismen i Norge ved århundreskiftet søkte å underlegge seg et stadig større marked, ble den utsatt for konkurranse fra en pågående og mektig utenlandsk kapital. Selskaper med overveiende utenlandsk kapital ble maktfaktorer i landet. Særlig vendte de store utenlandske monopoler sitt rovgriske blikk mot Norges naturrikdommer, i første rekke bergverkene og fossefallene som begynte å få stor betydning for kapitalen som følge av den veldige tekniske utviklingen innen den elektriske industri.

I slutten av forrige århundre og i begynnelsen av dette ble det i Norge vedtatt en del lover som hadde til hensikt å hindre en sterk innvandring av fremmed kapital. Allerede ved Statsborgerloven av 1888 var det innført forbud mot at utlendinger skulle få eiendomsrett til fast eiendom. Men disse bestemmelser var for svake overfor de sterke

utenlandske kapitalframstøt. De inneholdt ingen kontrollforskrifter og ingen særregler for selskaper med overveiende utenlandsk kapital.

I 1906 var 77 pst. av den utbygde vannkraft i landet på utenlandske hender. Samme år kom lover, de såkalte «panikklovene», med forbud mot at aksjeselskaper skulle kunne erverve vannfall uten konsesjon. Innen bestemte kretser av det norske borgerskap vakte lovene forbitrelse. Sjefen for Centralbanken, advarte f. eks. i «Morgenbladet» mot å stenge den utenlandske kapital ute.

Ved konsesjonslovene av 1909, ble det i tillegg til reglene om konsesjonsvilkår ved erverv av vannfall og bergverker, også stilt opp strenge vilkår for utenbygdsboendes erverv av skog. Som vilkår for konsesjon ga loven adgang til å fastsette hjemfallsrett for staten, dvs. at staten uten vederlag skulle overta eiendomsretten til eiendommen eller bedriften etter et visst antall år (fra 40 til 80 år).

I 1915 ble det framlagt forslag om ytterligere skjerpelse av konsesjonslovene. Den nye «lov om ervervelse av vannfall, bergverk og annen fast eiendom» av 14. desember 1917 ga staten innløsningsrett etter 35 år og innførte en avgift beregnet etter naturhestekraften. Etter § 2 ble retten til å erverve vannfall forbeholdt norske statsborgere, norske institusjoner og aksjeselskaper med «helt norsk grunnkapital», mens konsesjon (§4) bare «under særlige omstendigheter kunne gis fremmede statsborgere og selskaper med utenlandske deltakere. Lover av 18. september 1909 og av 10. desember 1920 innførte regler om konsesjon for ervervelse av skog og av dyrket mark. Disse lover samt andre som er rettet mot utenlandske kapitalister, skal vi komme tilbake til seinere.

Kampen om konsesjonslovene kom i sterk grad til å prege norsk politikk mellom 1905 og 1914. Dette tidsrommet er i Norge preget såvel av monopolkapitalens framtrengen, både den norske og den utenlandske, som den *motstand* i folket som denne framtrengen reiste. Etter at den nasjonale demokratiske bevegelse hadde gjennomført den borgerlige revolusjon, ble det en oppgave å verge seg mot den voksende innflytelse til monopolkapitalen.

Innen Venstre, som den gang var et stort og mektig parti, utviklet det seg en sterk opposisjon. Venstreretningen innen det borgerlige demokrati krevde at staten skulle føre en kontroll med monopolkapitalens ekspansjon. Gunnar Knudsen dannet ny regjering i mars 1908. Det liberale-ikkemonopolistiske borgerskapet var ennå sterkt nok og nasjonalt nok til å gjennomføre en slik politikk (som var i samsvar med dets egne økonomiske interesser). Støtten fra arbeiderbevegelsen og andre demokratiske krefter spilte en avgjørende rolle. Den innenlandske monopolkapital var ennå ikke sterk nok, ikke utviklet nok til å hindre dette forsvaret av den nasjonale uavhengighet.

Konsesjonslovene kunne ikke hindre den utenlandske kapital i å trenge inn i landet. I årene før den annen verdenskrig var hele 30 pst. av kapi-

talen på utenlandske hender. Men disse lover har utvilsomt vært en bremse for den utenlandske kapital. Dersom disse lover ikke hadde vært, ville Norge ha kommet i et enda sterkere avhengighetsforhold til imperialismen og den politiske selvstendighet ville kanskje ha vært nærmest en saga blott. De borgerlige demokratiske rettighetene ville ha vært i faresonen. På den tid konsesjonslovene ble til, var den imperialistiske annekasjon og ekspansjon allerede under full utfoldelse. Boerkrigen f. eks. stod i friskt minne. Fra 1893 av hadde den britiske monopolkapital begynt å nytte ut gullgruvene på Witwaterstrand, i 1901 hadde boerrepublikken mistet sin selvstendighet.

Fra reaksjonært hold ble konsesjonslovgivningen angrepet bl. a. med argumentet at den hindret utviklingen av industrien, da den norske kapitalen alene ikke var i stand til å foreta en omfattende utbygging av vannfallene, utnytte de store profittmulighetene her. Det ble hevdet at på det trinn Norge stod i sin økonomiske utvikling, var «framsteget» betinget av kapitalimport. Spørsmålet om kapitalimport under imperialismens vilkår ble altså redusert til et rent teknisk spørsmål. Reaksjonen unnlot å nevne dens skjebnessvangre økonomiske og politiske følger. Gunnar Knudsen hadde imidlertid allerede i 1892 uttalt frykt for at den utenlandske kapital ved store fossekjøp kunne komme til å fordyre kraften og nytte den ut på en lite samfunnsganglig måte.

Omfattende utbygging og utnyttning av vannkraften og samtidig vern om suvereniteten kunne ha skjedd ved utvikling av statskapitalismen. Norges nasjonale stilling ville da ha blitt atskillig sterkere. Men staten unnlot å foreta en slik utbygging.

Norge, et lite kapitalistisk land, ingen imperialistisk stormakt, deltok ikke i jakten etter kolonier (selv om det tidlig begynte å delta i utbyggingen av koloniene ved sin skipsfart) og førte ikke aggressive kriger. Vi har allikevel eksempler på imperialistiske tilløp i deler av det norske borgerskap. Norges minister i Paris, den reaksjonære aristokratiske politiker Wedel, forsøkte f. eks. å fremme norske imperialistiske interesser under fredsforhandlingene i Paris i 1918. Han skrev bl. a. til den norske utenriksminister at Norge burde nytte leiligheten til å sikre «sine interesser» i nord. Overfor den franske utenriksminister mente Wedel at det ville være naturlig at Norge fikk Spitsbergen og Murmanskysten!! Ikke nok med det, hans imperialistiske planer gikk enda videre: Nordpå ville han ha en grenseregulering, slik at Norge fikk hele området bak de norske fjordene mellom Pasvik-elven og en rett linje trukket fra Jakobselven til «trerikersrøysen» sør for Lyngenfjord. Altså en utvidelse av Nord-Norge på bekostning av Finland og Sovjetunionen. Dessuten ville han ha en norsk koloni i Øst-Afrika som skulle utnyttes under ledelse av et stort Norwegian East African Company. (For dette krav fant han en viss støtte hos de engelske imperialister, det ble til og med ført samtaler om beliggenheten av kolonien.)

Wedel var virkelig i pakt med «tidsånden». Han forsøkte å trekke landet inn i en storimperialistisk politikk (en politikk som stod i åpenbart misforhold til Norges militære styrke). Koloniplanene møtte sympati innen visse kretser av borgerskapet. Men hans planer fikk ingen alminnelig støtte.

I mellomkrigstida oppstod betegnelsen Norges arktiske imperialism. Denne imperialism kom særlig til å konsentrere seg om Grønland. Under den reaksjonære bondepartiregjeringen med Hundseid som sjef, ble det i juli 1931 og i juli 1932 foretatt to okkupasjoner av landområde på Grønland.

Da fascismen blir herskende i en del imperialistiske stater settes den åpne nasjonale undertrykkelse, aggresjon og anneksjon på dagsordenen. Under den siste verdenskrig skapte den de mest uutholdelige forhold for folkene i de okkuperte land og framkalte store nasjonale motstandsbevegelser over mesteparten av Europa.

Etter at de viktigste fascistiske statene — Tyskland, Japan, Italia — hadde tilintetgjort de siste rester av borgerlig demokratiske friheter i sine egne land, opprettet et brutalt terrorregime, erklærte de høyrøstet at de ville opprette verdensherredømmet og spre det fascistiske regimet ut over hele verden. Truslene mot andre lands uavhengighet økte stadig og ble med Münchenpolitikken faretruende i Europa. Flere og flere land ble utsatt for press og fascistene realiserte også snart sine trusler ved å trellebinde folkene i en rekke land, trampe ned prinsippet om de små lands suverenitet. Også vårt land ble stillet ansikt til ansikt med Hitler-Tysklands tropper.

Det kunne ikke finnes noe framsteg henimot sosialismen, ja, ikke engang et forsvar av arbeiderklassens politiske og sosiale erobringer i de kapitalistiske land, sålenge legemliggjøringen av den frykteligste imperialistiske reaksjon — fascismen, hadde makten i nasjonen. Den tyske fascismen, dens forbundsfeller og vasaller, var det arbeidende folks dødsfiende. Kampen mot de fascistiske okkupasjonene ble arbeiderklassens viktigste oppgave.

Allerede lenge før krigen stilte de kommunistiske partier, også N.K.P., opp parolen om det arbeidende folks enhetsfront mot fascismen, for folkenes frihet og nasjonenes uavhengighet. I tesene på Den kommunistiske internasjonales VI. verdenskongress ble det framhevet at deltakelsen i den nasjonale frigjøringskrig og understøttelsen av den betyr at arbeiderklassen ved å understøtte en slik krig, går over til et «midlertidig samarbeid med borgerskapet». Men, understrekte Togliatti, i sitt foredrag på Kominterns VII. verdenskongress, dette midlertidige samarbeidet «må aldri føre til at man gir avkall på klassekampen, dvs. kan og må aldri bli reformistisk samarbeid. Det er så meget mer nødvendig å legge vekt på dette som vi vet at borgerskapet, selv om det i et bestemt

øyeblikk er nødt til å gripe til våpnene for å forsvare den nasjonale uavhengighet og frihet, til enhver tid er rede til å løpe over i motstanderens leir overfor faren for krigens forvandling til en folkekrig og overfor den mektige reising av arbeider- og bondemassene som forlanger oppfyllelse av sine klassekrav». Og: «Idet vi forsvarer den nasjonale frihet for de små land, som trues av et imperialistisk angrep, forsvarer vi alt det som er forhånden av framskrittvennlighet i disse små folks nasjonale følelser. Men vi avslår avgjørt å ta borgerskapets reaksjonære politikk under vår beskyttelse».

Den siste verdenskrig viste at ikke bare en liten nasjon som vår måtte kjempe for sin nasjonale selvstendighet, men også et gammelt og selvstendig kapitalist-imperialistland som Frankrike var truet. Karakteristiske trekk ved de nasjonale frigjøringsbevegelser som oppstod i de undertrykte land i Europa, bl. a. i Norge, var på den ene side motstandsbevegelsens omfattende karakter, dvs. den kjensgjerning at det deltok representanter fra alle grupper, klasser, verdensanskuelser og politiske retninger. På den annen side spilte de mest politisk bevisste elementer av arbeiderklassen en avgjørende rolle i å organisere, samle og lede folket. Arbeiderklassen var den mest besluttsomme klasse i denne massekamp. Blant de som deltar i motstandsbevegelsen, blant ofrene for naziundertrykkelsen finner vi både arbeidere og offiserer, bønder og prester, håndverkere og professorer, konservative og kommunister. Kommunistene var ikke interessert i å framtvinge prinsipielle ideologiske meningsforskjeller innenfor den nasjonale bevegelsen under de gitte forhold, ved f. eks. å reise spørsmål om kamp mellom kapitalisme og sosialisme i forgrunnen. På den annen side var det kommunistenes plikt å vokte seg vel for å la samarbeidet med borgerskapet bli et reformistisk samarbeid, et samarbeid som overløt ledelsen i den nasjonale bevegelsen til borgerskapet som førte denne kampen vaklende og ubesluttsomt.

Hvordan forholdt den herskende del av *borgerskapet* seg til de fascistiske overfallsmenn, hvordan stilte det seg til spørsmålet om suvereniteten?

Lederne for de nasjonale forræderne, *quislingene* kom fra det kapitalistiske samfunnets øvre lag, de herskende kretser. Folk som Petain og Laval, Quisling, Hacha og Nedic osv. var storkapitalister, godseiere, høye byråkrater og militære, — nettopp slike folk som før sine nasjoners katastrofer var i ledende stillinger. Men i Vest-Europa var dette direkte åpne samarbeid mer enkeltforeteelser, knyttet til bestemte personer.

I en rekke av de østeuropéiske land samarbeidet godseierne og borgerskapet åpent med de tyske okkupasentene, støttet dem såvel politisk, som militært og økonomisk.

I Norge samarbeidet *monopolkapitalen* med tyskerne, men dette samarbeidet var ikke så åpent, det var vanskeligere for folket å se, noe som delvis skyldes at de nasjonale krefter, framstegskreftene nesten helt lot

være å avsløre dette samarbeidet og unnlot å avgrense seg klart fra storborgerskapet og den form for «motstand» som det førte. *Direkte* forelå samarbeidet mellom storborgerskapet og tyskerne mest på det økonomiske området. Dette samarbeid er et av de mest tilhyllede kapitler av okkupasjonshistorien, og dessverre har det bare vært enkelte, spredte tilløp som har kastet litt lys over dette overmåte viktige avsnitt. Å få detaljene fram i dagen her er nå, av gode grunner, sikkert svært vanskelig.

Like etter 9. april 1940 begynte storborgerskapet og dets representanter direkte *politisk* samarbeid med tyskerne. Den 16. april tilsatte Høyesterett med «nasjonalhelten» Paal Berg i spissen — den seinere leder av hjemmefronten — det såkalte administrasjonsrådet, også kalt regjeringskomitéen. Dette skjedde med okkupasjonsmaktens velsignelse. Ved denne utnevning ble landets grunnlovsmessige, folkevalgte myndigheter — Storting og regjering, som da førte krig med Wehrmacht, falt i ryggen av Høyesterett. Disse konservative mennesker som satt i administrasjonsrådet hadde ingen samfølelse med det norske folk, de stod det fjernt. De delte fiendens frykt for folket, for en virkelig nasjonal reising. Det var en av grunnene til at de samarbeidet med den. Med administrasjonsrådets opprettelse hadde Høyesterett og storborgerskapet slått inn på det nasjonale forræderiets bane. Vi vil her nevne et par illustrerende ting:

I sin åpningstale takket høyesterettsjustitiarius Paal Berg — rettsvesenets første mann, — Quisling for at han påny (Menstad!) hadde vist sin ansvarsfølelse og sitt nasjonale sinnelag. Og kirkens første mann, bisp Einar Berggrav, opptrådte slik at han helt naturlig ble oppfattet som tysk agent. Han drev i april dagene defaitistisk propaganda og bortfortolket folkeretten til gunst for tyskerne.

Hele den tida administrasjonsrådet var i virksomhet var det et redskap for tyskerne. Allerede ved sitt første pressedekret den 15. april avga det sin forsikring om lojalitet overfor tyskerne, medlemmene overtok ansvaret for at okkupasjonsmaktens formaninger etterlevdes. Og etter at Terboven var tiltrått som Hitlers stattholder i Norge, ble administrasjonsrådets funksjon som tysk tjenerskap ytterligere innskjerpet: rikskommissæren kan benytte seg av rådet til å gjennomføre sine forordninger og utøve forvaltningen. Gjennom sine forordninger kunne han skape ny rett. M. a. o. administrasjonsrådet måtte følge tyskernes anvisninger også i de tilfelle der disse stred åpent med norsk lov.

Den viktigste oppgave som rådet faktisk hadde var å hindre sabotasje og sørge for at industrien, især den krigsviktige delen av norsk industri, fikk arbeide i fred til fordel for tyskernes militærmakt. De «norske» interesser ble ivaretatt så langt som de falt sammen med de tyske. Men tyskerne hadde administrasjonsrådet i sin hule hånd og kunne etter behag begrense området for dets virksomhet. Rådet ble til stor gagn for fienden, idet det hindret «kaos», medvirket til at hjulene ble holdt i gang, at folk viste «ro og besindighet» osv. Enhver form for sabotasje ble forbudt

av norsk myndighet på tysk ordre. Da krigen i Norge var slutt ga Terboven administrasjonsrådet sparken. Han hadde ikke bruk for det lenger. Quisling kom istedet.

Seinere ble flere av administrasjonsrådets medlemmer prominente deltakere i hjemmefrontens ledelse, der de fortsatt representerte monopolkapitalens interesser.

Den krigsviktige norske industri var av stor betydning for Hitler-Tysklands krigføring. De norske storindustrielle høstet årlige kjempeprofitter på leveringen til Tysklands krigsforbruk, mens det norske folk lå og vred seg under jengrepet. Mange store og mindre verk under norsk driftsledelse, med norsk styre og norske aksjonærer, produserte for fullt til fordel for den tyske krigsmaskin. Særlig betydningsfulle var de norske-eide elektrometallurgiske bedrifter og gruveindustrien. Det ble levert kopper, svovel, ferrolegeringer, jernprodukter, dynamitt og trotyl, molybden og vanadium, gummiprodukter, elektroder osv. osv.

Dette foregikk knirkfritt og uforstyrret. Hjemmefronten sa ingenting og heller ikke regjeringen i London. Det ble ikke gjort noe effektivt for å hindre denne utnyttelse av norsk produksjon for å styrke den tyske krigspotensial. Noen sabotasje her forekom praktisk talt ikke, ihvertfall ikke fra hjemmefrontens side. Mens hjemmefrontens menige medlemmer kjempet og ofret i kampen for landets selvstendighet, samarbeidet i det stille hjemmefrontens ledelse med de storindustrielle, gruves og storbedriftenes eiere og ledere, som igjen samarbeidet økonomisk med tyskerne! Dette samarbeid nedsatte hjemmefrontens kampevne, den nasjonale kampen ble hindret i å omfatte et av motstanderens mest sårbare punkter: den krigsviktige norske industri. Ingen av parolene fra hjemmefrontens ledelse gikk ut på at den krigsviktige industrien skulle saboteres. Dessuten fryktet storborgerskapet og hjemmefrontens ledelse en revolusjonær utvikling av den nasjonale bevegelse. Derfor ble hjemmefrontens styrke forhindret fra å foreta partisanaksjoner mot et annet av motstanderens mest sårbare punkter: selve okkupasjonsstyrkene. Hjemmefrontledelsens holdning førte til at hjemmefrontens motstandskamp overveiende lå på det sekundære område, nemlig nazifiseringsområdet: sabotering av tyskernes og quislingenes mange forsøk på å mobilisere norsk ungdom til tysk tjeneste, distribusjon av illegale nyheter o.l. De primære områder ble nesten ikke rørt.

Det ble dessverre heller ikke fra annet hold organisert en omfattende, virkelig *aktiv* motstandsbevegelse i landet. Det fant bare sted forholdsvis spredte sabotasjeaksjoner og spredte trefninger. Her var kommunistene i fremste rekke.

I de østeuropéiske land — der sovjetarmeen kom som befrier — ble det forræderiske borgerskapet forhindret fra å gjenopprette sitt herredømme etter okkupantenes fall. Et nytt statsapparat som var nært forbundet med folket ble opprettet og borgerskapet og godseierne ble

ekspropriert. De illegale komitéene som ledet frigjøringskampen under den fremmede okkupasjon, ble etter frigjøringen stedlige organer for den nye statsmakten. Partisangruppene ble til ryggraden for den nye sikkerhetstjeneste og folkearme. Den nasjonale frigjøringsbevegelsen førte til en sosial omveltning.

Storborgerskapet og hjemmefrontens ledelse inntok selvsagt ikke det samme standpunkt til Norges nasjonale suverenitet som quislingene som ville underkaste landet under den tyske nazismen. Den slags forræder som Quisling ble en alminnelig betegnelse for, fant en mere eller mindre støtte i den herskende klasse i de okkuperte land. Det er her en temmelig stor forskjell på Norge og f. eks. Frankrike. Quisling var ikke bare isolert fra massen av det norske folk, men også fra størstedelen av kapitalistklassen (også storborgerskapet), hvis sympatier lå mer på Englands enn Tysklands side. Bare en liten del av det norske borgerskap orienterte seg direkte mot den tyske imperialisme, var knyttet til den. Det ble dessuten på et tidlig tidspunkt klart at en tysk seier hovedsakelig ville økonomisk tilintetgjøre det norske storborgerskapet, idet Norge i følge Naziprogrammet skulle reduseres til et stortysk oppland, til en råstoffleverandør. Men borgerskapet ville — liksom under den første verdenskrigen — profitere på krigen og de i Norge rådende forhold. Videre var det norske storborgerskap mer redd for en revolusjonær-nasjonal folkebevegelse enn for tyskerne og quislingene. Storborgerskapets økonomiske og politiske virksomhet gikk således på tvers av nasjonens og folkets interesser. Dets unasjonale virksomhet var i virkeligheten langt mere verdifull for den tyske imperialisme enn quislingenes.

Storborgerskapet, flere ledere i hjemmefronten sammen med en del norske offiserer i London og andre reaksjonære opptrådte ikke bare unasjonalt, men også antidemokratisk. Disse krefter søkte å manøvrere fram konstitusjonell og sosial reaksjon etter krigen. Under demokratiets maske arbeidet de for å sette det parlamentariske styre ut av funksjon i en såkalt overgangstid. Regjeringen skulle gå av, Stortinget skulle ikke innkalles, heller ikke kommunestyrene m.v. Dette statskuppet ble forhindret av folkeopinionen.

I storparten av det norske folkets øyne stod storborgerskapet — som i hjemmefrontens ledelse (den såkalte «kretsen») var representert ved jurister, forretningsfolk og ingeniører — som utmerkede patrioter, uklanderlige nordmenn. Monopolkapitalen og dens representanter greidde å dølgje sitt dobbeltspill for sine kjempende landsmenn.

Heller ikke etter krigen fant det sted noen avsløring. Derfor kan f. eks. magister Rolf Kluge i to kronikker i Aftenposten for 20. og 21. juni i år «Dannelsen av «kretsen» i hjemmefrontbevegelsen», freidig karakterisere Paal Berg & Co. som «representanter for den del av folket som ikke var villig til å inngå politiske kompromisser med tyskerne»!!

De ledende menn i rettsoppgjøret etter krigen unnlot å stille det

viktige spørsmål: hvilke nordmenn var mest nyttige for Nazi-Tyskland? Rettsprinsippet likhet for loven gjaldt åpenbart ikke for administrasjonsrådets medlemmer, hjemmefrontledelsen og de storindustrielle.

Men det var ikke noen tilfeldighet at det ikke ble rettsforfølgning mot det norske storborgerskapet og dets representanter. En slik rettsforfølgning ville i realiteten ha vært en rettsforfølgning mot den herskende klasse i landet, ja, mot det moderne kapitalistiske samfunn. Hvilke samfunnsmessige, demokratiske — revolusjonære konsekvenser dette ville ha medført behøver neppe å fortelles. Men en slik rettssak kunne rettsvesenets ledende menn (påtalemyndighetene og domstolene) ikke tillate. En del av dem var selv direkte impliserte som medlemmer av hjemmefrontens ledelse. Og forøvrig er de i kraft av sin sosiale stilling bundet til det kapitalistiske samfunn, innforlivet med det. De institusjoner som de representerer er en del av overbygningen over de herskende kapitalistiske produksjonsforhold. En rettslig avsløring av den norske storkapitalens nasjonale forræderi, ville ha vært sosialt selvmord for rettsvesenets ledende menn, ha revet grunnen vekk for deres egen borgerlige eksistens. De var selv part i saken (som ikke kom). Videre var det ikke noe bredt, samlet og sterkt folkekrav om rettssak. De største og farligste profitørene — monopolkapitalistene — hadde vært altfor usynlige for storparten av det norske folk til det.

Men selv om monopolkapitalen og «Kretsen» ikke ble dømt av noen borgerlig domstol, vil de ikke kunne unngå historiens domstol der folket selv vil være dommeren.

Det marxistiske partiets stilling til spørsmålet om den nasjonale suverenitet

Det marxistiske parti betrakter det nasjonale spørsmål, dvs. spørsmålet om det gjensidige forhold mellom nasjonene, som en del av det alminnelige spørsmål om den sosiale frigjøring. Partiet har som mål å avskaffe utbytningen og enhver art av undertrykkelse ved å styrte kapitalismen og bygge opp sosialismen og kommunismen. Bare sosialismen kan gjøre slutt på all undertrykkelse, deriblant den nasjonale undertrykkelse. Det er den dypeste årsak til at det nasjonale spørsmål bare fullt ut kan løses ut fra proletariatets klassestandpunkt og hvorfor dette spørsmål må være underordnet det *sosiale* spørsmål.

Arbeiderbevegelsen har alltid gått inn for nasjonenes uavhengighet og har alltid kjempet mot enhver form for nasjonal undertrykkelse. Engels framhevde at et oppriktig internasjonalt samarbeid mellom de européiske nasjoner bare er mulig dersom disse nasjonene er fullstendig autonome. Kampen for den nasjonale suverenitet er en del av den almen-demokratiske bevegelse. I denne kampen dreier det seg ikke om sosialistiske, men om demokratiske krav. Men kampen for suvereniteten, som andre almen-demokratiske bevegelser, retter seg direkte mot borgerskapets herskende kretser, monopolkapitalen. Derfor er selvstendighetsbevegelsen ikke lenger en borgerlig-demokratisk bevegelse (som den f. eks. for Norges vedkommende var under hele unionen med Sverige), selv om den heller ikke kan kalles antikapitalistisk eller sosialistisk. For det vanlige borgerlige demokratiet kan ikke sikre hverken den formal-juridiske eller den faktiske selvstendighet. Det kan bare et nytt og utvidet demokrati, et virkelig demokrati for det arbeidende folk. I løpet av utviklingen forbindes kampen for nasjonal uavhengighet stadig mere med kampen for sosialismen. Men det er ikke dermed riktig å se kampen for den nasjonale suverenitet bare som et middel for å føre folket fram til den sosialistiske revolusjon. For folket i alminnelighet og for arbeiderklassen i særdeleshet har denne bevegelse en *selvstendig* betydning. Men det marxistiske partiet

taper aldri det endelige mål av syne. Partiet blir ikke derved en dårligere kjemper for den nasjonale uavhengighet og suverenitet. Enhver kjemper for sosialismen er en kjemper for den nasjonale selvstendighet.

Å løse det sosiale spørsmål, dvs. de arbeidendes frigjøring fra utbytningen er til sjuende og sist en internasjonal oppgave. I alle kapitalistiske land er det den samme utbytning av arbeiderne, de står overfor den internasjonalt forente kapital. Derfor må arbeiderne i alle land stå solidarisk sammen og føre en felles kamp mot kapitalismen. Derfor er «Proletarer i alle land foren dere!» arbeiderklassens parole. Derfor må vi betrakte og løse det nasjonale spørsmål og spørsmålet om suvereniteten, som jo er en del av det nasjonale spørsmål, på et internasjonalt grunnlag, dvs. ut fra arbeiderklassens felles interesser og mål.

Det første og viktigste grunnprinsipp som vi lar oss lede av når det gjelder suverenitetsspørsmålet er følgelig prinsippet om den proletariske internasjonalisme. Det annet grunnprinsipp er anerkjennelsen av nasjonenes selvbestemmelsesrett (innbefattet retten til statlig løsrivelse). Et tredje grunnprinsipp er anerkjennelsen av nasjonenes fulle likeberettigelse.

Den proletariske internasjonalismen er et hovedtrekk ved marxismen og de kommunistiske partiers virksomhet overhodet. I særdeleshet er den partiets ideologi og politiske grunnlag i det nasjonale spørsmål. Dette står ikke i motstrid til den ekte fedrelandskjærlighet, patriotismen. Det er to sider av samme sak. Internasjonalisten er samtidig patriot og den virkelige patriot er samtidig internasjonalt, dvs. han akter andre nasjoner og står solidarisk med hele verdens arbeidende folk. Vi kommunister er både internasjonale og nasjonale i vårt syn og vår handling, men vi er ikke nasjonalister.

Den antikomunistiske løgnpropaganda og hets i landet vårt som framstiller kommunistene som et «unasjonalt element», har dessverre hatt altfor lett spillerom i årene etter krigen. Og de krefter som står bak denne kampanje har på den annen side temmelig åpenlyst arbeidet med å undergrave landets selvstendighet, prisgitt det til de amerikanske imperialister, uten ennå å ha blitt virkelig avslørt i folkets øyne.

I artikkelen «Femti år» i tidsskriftet «Syn og Segn» nr. 7 for 1955 forsøkte f. eks. dr. philos Bjarne Svare å «påvise» at det er motsetning mellom vår internasjonalisme og den nasjonale suverenitet. Han plasserer kommunistene som et «unasjonalt unntak» i landet: «Dei har vore viljuge til å la omsynet til den nasjonale solidariteten bli underordna tanken på samholdet i ei internasjonal kommunistisk reising. Dei har med andre ord vore viljuge til å rette seg etter ordrer frå ei overnasjonal makt, den kommunistiske internasjonale» (s. 314). Og: «kommunistane har vore viljuge til å slå av på den nasjonale suverenitet når han ikkje kunne sameinast med partiprogrammet» (samme sted). I de neste linjer stiller han oss her på like linje med Nasjonal Samling, quislingene.

Denne «dannede» mann unnlater å nevne at det var kommunistene

som stod fremst i den nasjonale frihetskampen under krigen, at det var kommunistene som mest aktivt, mest selvoppofrende, mest konsekvent gjorde motstand mot Hitlerokkupantene og deres norske leiesvenner, quislingene. Han unnlater å nevne at 21 av medlemmene i N.K.P.s sentralstyre ga sitt liv i denne kampen. Ingen annen politisk bevegelse i Norge led så store tap under krigen som Norges kommunistiske parti. Den ånden og kampviljen som de falne kommunister var besjelet av kom bl. a. til uttrykk i de mange brev de etterlot seg. Vi gjengir et av disse brev som dødsdømte kamerater skrev på Grini om kvelden den 28. februar 1943, kvelden før de ble henrettet:

Til kameratene på Grini!

Vi sender dere alle vår hilsen. Den nasjonale front mot fascismen som er bygget opp i Norge må dere underbygge og forsterke. Vårt mål er et fritt og selvstendig Norge, hvor nordmenn skal styre og skape lyse og levelige vilkår for alle. I kampen for dette må alle uoverensstemmelser skyves til side. Ut av vårt land med tyskere og quislinger!

Leve et fritt og selvstendig Norge. Leve de som i dag kjemper for de undertrykte folks frihet.

Hilsen og håndslag til alle.

*Harald Slåttelid — Arthur Berg — Thor Espelid — Sigurd Syver-
sen — Lars Nordbø — Ole Karlsen — Knut Wika — Bjarne Dal-
land — Ottar Lie — Leif Kindem — Arne Stensrud — Olav Preste-
gård — Theodor Danielsen — Ingolf Kleppstø — Olav Kvernmo
— Gustav Naraasen.*

Også etter krigen er vårt parti det eneste parti som konsekvent har forsvart landets uavhengighet og selvbestemmelsesrett — uavkortet. Kjensgjerningene skulle ettertrykkelig og tilstrekkelig gjendrive herr Svares skriverier. I dag med A-pakt, Frihandelsområde, Fellesmarked og andre «overnasjonale» organer burde det ikke være vanskelig å se *hvem* det er som er «viljuge til å slå av på den nasjonale suverenitet» og som er «viljuge til å rette seg etter ordrar frå ei overnasjonal makt»!!

Kommunistene, internasjonalistene, har aldri sagt at arbeiderklassen må være likegyldig overfor landets, nasjonens skjebne. Lenin sier at Marx' teori er så fjern fra å ignorere de nasjonale bevegelser som himmelen fra jorden. Vi har aldri stått fjernt overfor følelsen av nasjonal stolthet og ekte patriotisk hengivenhet. Vi står som bærere av de beste patriotiske tradisjoner i det norske folk. Ord som fedreland og nasjon i munnen på A-paktpolitikerne i vårt land er hykleri. Imperialistene kjenner ikke noe fedreland og ingen virkelige nasjonale interesser. Den norske arbeiderklasse er den rettmessige arvtaker og viderefører av verket til

Eidsvoldmennene og de menn som kjempet for landets selvstendighet under unionen med Sverige. Den nasjonale stolthetsfølelse er ikke fremmed for den klassebevisste norske arbeider. Han er glad i sitt fedreland, i dets språk og kultur. Han ærer de menn og kvinner i vårt land som har gått i brodden under framstegets fane. Den klassebevisste arbeider ser bedre enn noen de krefter i landet som utleverer landet til utenlandske imperialister. Han brennemerker disse krefter som bringer skam over den norske nasjonale verdighet, over landets ærerike kampradisjon.

Den proletariske internasjonalisme eksisterer ikke i noe lufttomt rom. Dimitrov sa at den så å si må «akklimatiseres», i hvert land for å kunne slå dype røtter i den hjemlige jord. «*Nasjonale former* for den proletariske klassekamp og arbeiderbevegelsen i de enkelte land», sa han i sitt foredrag «Enhet mot fascismen» på Den kommunistiske internasjonales 7. kongress i 1935, «strider ikke mot den proletariske internasjonalisme, men tvertimot, nettopp i disse former kan man med hell hevde også proletariatets *internasjonale interesser*».

Spørsmålet om arbeiderklassens forsvar av nasjonen ble viet altfor liten oppmerksomhet i norsk arbeiderbevegelse i tida før den annen verdenskrig. Dette skyldtes nok for en stor del illusjonen om at vi lå utenfor de store krigerske oppgjør som ville komme. Også i flere andre vesteuropéiske lands arbeiderbevegelse eksisterte det før krigen en utbredt likegyldig holdning til det nasjonale spørsmål. Særlig skjebnesvangre følger fikk undervurderingen av det nasjonale spørsmål i Tyskland. I 1933 innså den tyske arbeiderklasse for seint faren ved nazismens nasjonale (og sosiale) demagogi og opptok for seint en skarp ideologisk kamp mot denne demagogi. Den fascistiske fare kunne ha vært avverget dersom arbeiderbevegelsen — før den var i besittelse av den politiske makt — hadde ført kampen om sitt eget fedreland, hadde forent seg med alle demokratiske og framstegsvennlige krefter for å rive nasjonens skjebne ut av imperialistenes hender og tatt den i sine egne hender.

Vi går imot de i arbeiderbevegelsen som inntar et nihilistisk standpunkt i forholdet til fedrelandet, de som hevder at landets skjebne er arbeiderbevegelsen likegyldig. Den som gir en god dag i den nasjonale suverenitet, i landet sitt, i alle arbeidende menneskers nasjonale følelser står marxismen fjernt. La oss minnes Arne Gauslås*) ord:

«Ethvert viktig spørsmål, ikke bare i vårt folks nåtid og framtid, men også i dets fortid angår oss. Vårt arbeid i dag for å samle arbeiderklassen, hele det arbeidende folk og dets ungdom til kamp

*) Arne Gauslås var formann i Norges kommunistiske ungdomsforbund. Han ble skutt i kamp med tyskerne på Modum den 30. oktober 1942.

for frihet og framskritt og bedre kår, for et fritt, sterkt og lykkelig Norge, henger på det nøyeste sammen med de store frihetstradisjoner i det norske folks historie.

Den store frihetsarven som Lofthus, Wergeland, Eidsvollmennene, Ibsen og Bjørnson har gitt oss, står det til nåtidens unge generasjon å forvalte og verne om. Våre fedres kamp for demokrati og nasjonal selvstendighet skal vi i dag føre videre i vår kamp mot de fascistiske angripere og deres reaksjonære hjelpere. Arbeiderbevegelsens ungdom er *en del* av Norges ungdom. Det er i dette landet vi er født og vokset opp, vi føler medansvar for landets skjebne.

Norges kommunistiske ungdomsforbund har på sin landskonferanse 4.-5. juni 1938 slått fast sin stilling i dette spørsmål i følgende:

«Vi er stolte over å tilhøre det norske folk som gjennom århundrer har kjempet seg fram til nasjonalt selvstyre, demokratisk frihet og sosiale framskritt, mot utenlandsk undertrykkelse, reaksjon og embedsmannsvælde. Disse ærerike tradisjoner vil vi i dag føre videre sammen med alt framskrittsvillende folk i landet. Vi vil stå vakt om vårt lands frihet, vårt folks kultur, vår prektige arbeiderbevegelse og alle sosiale erobringer. Aldri skal det lykkes den barbariske fascisme å besudle vårt vakre hjemlands jord. Aldri skal det lykkes fascismen gjennom sitt terrordiktatur å stanse vår marsj fram til et fritt og lykkelig Norge, fram til en sosialistisk samfunnsordning, som bygger på nasjonenes selvbestemmelsesrett og fred mellom folkene. Derfor vil vi verge vårt land mot fascismen.»

Ut fra et marxistisk syn har kommunistene fullstendig rett når de stiller seg i spissen for at arbeiderbevegelsen skal erobre tilbake 17. mai som en *folkets* mønstringsdag for demokratisk frihet og nasjonal uavhengighet. Hverken 17. mai, vårt norske flagg eller vårt folks frihetstradisjoner skal overlates til folkets og fedrelandets fiender. Like så lite som det består noen motsetning mellom denne vår sanne nasjonalisme og den proletariske internasjonisme, ser vi heller ikke noen motsetning mellom bruken av vårt internasjonale symbol — det røde flagg og det nasjonale symbol — det norske flagget.

Kommunistene handler i samsvar med situasjonens krav og vårt folk og lands interesser når de kaller arbeidsfolket til mønstring og kamp under parolen: *Verg landet mot fascismen!*

(Arne Gauslå: Streiflys over aktuelle spørsmål i arbeiderbevegelsen.)

Da vi kjemper mot enhver form for undertrykkelse av folkene går vi inn for prinsippet om *nasjonenes selvbestemmelsesrett*. Vi går i alle

spørsmål inn for den konsekvente demokratisme. Istedet for imperialistenes nasjonale undertrykkelse og ringeakt overfor folkene, stiller vi derfor nasjonenes rett til selvbestemmelse. Dette er et demokratisk krav. Men på samme måte som andre demokratiske rettigheter, kan denne rettighet bare virkeliggjøres ufullstendig under kapitalismen. Under imperialismen blir kravet på selvbestemmelsesrett avvist, og på de steder der denne selvbestemmelse i en viss grad allerede er virkeliggjort, blir den påny tilintetgjort. Bare folkenes energiske kamp kan verne og sikre den.

Hva forstår vi nærmere bestemt med nasjonenes selvbestemmelsesrett? Lenin har pekt på at det her ikke kommer an på juridiske definisjoner, men på en konkret analyse av de enkelte nasjoners stilling. For å si det rent alment er selvbestemmelse «betegnelsen for nasjonenes politiske uavhengighet» (Lenin). Men hvilket innhold og hvilke former denne politiske uavhengighet får i de enkelte tilfelle, avhenger av de konkrete historiske vilkår.

Med nasjonenes selvbestemmelsesrett forstår vi også nasjonenes rett til statlig løsrivelse fra fremmed-nasjonale fellesskap, deres rett til å danne en selvstendig nasjonalstat. Det var jo dette prinsipp den internasjonale arbeiderbevegelse lanserte i forholdet Norge-Sverige i 1905. Men retten til statlig løsrivelse, betyr ingen *plikt* til det. Spørsmålet om det er formålstjenlig med løsrivelse må vurderes i hvert enkelt tilfelle ut fra klassekampens og sosialismens interesser.

Marxismen bekjemper enhver tendens innenfor arbeiderbevegelsen til å abstrahere spørsmålet om suvereniteten og selvbestemmelsesretten, enhver tendens til å isolere dette spørsmål. Furubotn f. eks. blåste opp spørsmålet om suvereniteten, overdrev det og *underordnet* de øvrige politiske spørsmål under dette. Således skrev han f. eks. i sin brosjyre «Kampen for Norges suverenitet»:

«Spørsmålet om *Norges suverenitet* inntar en særstilling i vårt lands historie sammenliknet med den plass suverenitetsspørsmålet inntar i historien i mange andre land. En må av dette trekke den slutning at dette trekk i nasjonens liv forplikter oss nordmenn i særlig grad til å bringe *alle* interesseløspørsmål i politikken i samsvar med grunnlaget for nasjonens og folkets liv: *Norges suverenitet*.

Det norske folk står derfor i virkeligheten overfor spørsmålet om å gjøre suvereniteten til det spørsmål som danner selve *utgangspunktet*» (vår uthevelse) «for *all* politikk i Norge.

Slik har *vår* politiske historie stilt spørsmålet».

Disse ord var ikke noen engangsforeteelse. Denne *dyrking* av den nasjonale suverenitet ble mer og mer en *linje* i hans politiske syn. Og det hele utartet til en slags nasjonal mystisisme. I et foredrag i Studentersamfunnet i Bergen i november 1956, påstod han bl. a. «at det bærende grunnprinsipp i Oktoberrevolusjonen var og er prinsippet om

nasjonal suverenitet». At Oktoberrevolusjonen proklamerte og realiserte prinsippet om nasjonenes selvbestemmelsesrett er vel kjent. (Og som sosialistisk stat respekterer Sovjetunionen andre lands suverenitet.) Men å påstå at suverenitetsprinsippet var Oktoberrevolusjonens «bærende grunnprinsipp» er fullstendig uriktig, det betyr å frata Oktoberrevolusjonen dens verdenshistoriske betydning som *omveltende* faktor, vendepunktet i menneskehetens sosiale liv. Det sentrale i denne omveltningen var opphevelsen av den private eiendomsrett til produksjonsmidlene, avskaffelsen av den kapitalistiske utbytting.

«*Arbeiderspørsmålet*», spørsmålet om sosialismen er det grunnleggende av alle spørsmål, det «bærende grunnprinsipp». Ved analysen av et brev av Marx som berører det nasjonale spørsmål, trekker Lenin følgende konklusjon: «Marx var ikke i tvil om at det nasjonale spørsmålet er av underordnet betydning sammenliknet med «arbeiderspørsmålet» (Lenin: «Marx — Engels — Marxisme», s. 204). Klasseinnholdet i de sosiale foreteelsene er alltid det primære sammenliknet med den nasjonale form. Spørsmålet om den nasjonale suverenitet og selvbestemmelsesretten må stilles i forbindelse med det alminnelige spørsmål om kapitalens herredømme, om å styrte imperialismen og om å skape et nytt og utvidet demokrati og sosialismen. Enhver tendens til å betrakte spørsmålet om suvereniteten som en «ting i seg selv», isolert fra klassekampen, fra dens vilkår og perspektiver (for ikke å snakke om å plasere dette spørsmål i sentret for vår politikk og underordne alle andre spørsmål under dette) er helt galt og skadelig i arbeiderbevegelsen.

Spørsmålet om selvbestemmelsesretten er således en del av et større hele, og dette hele er sosialismen. I brosjyren «Resultatene av diskusjonen om selvbestemmelsesretten», sier Lenin:

«Demokratiets enkelte krav, deriblant selvbestemmelsesretten, er ikke noe absolutt, men en liten del av den almen-demokratiske (nå almen-sosialistiske) verdensbevegelse. Det er mulig at i enkelte konkrete tilfelle står den enkelte del i motsetning til det hele. Da må en forkaste delen»

Prinsippet om *alle nasjoners likeberettigelse* er også et demokratisk krav. Det ble reist allerede av de beste og mest progressive representanter for det revolusjonære borgerskap. Under kapitalismen kan nok nasjonenes likeberettigelse proklameres, men kan bare virkeliggjøres innenfor meget snevre grenser, for borgerskapets klasseinteresser står i veien.

Først under sosialismen kan nasjonenes likeberettigelse bli realisert i fullt omfang. I og med at utbyttingen og klasseherredømmet avskaffes, forsvinner også det objektive grunnlaget for nasjonenes ikke-likeberettigede stilling. Men sosialismen nøyer seg ikke bare med å opprette den rettslige og politiske likhet mellom nasjonene. Den overvinner også den faktiske ulikhet mellom dem som har oppstått under den historiske utvikling.

Under imperialismen kan det ikke herske noen virkelig likeberettigelse

mellom nasjonene, selv ikke mellom formelt suverene stater. At de mindre landene kommer i faktisk avhengighetsforhold til de større, hindrer virkelig likeberettigelse og åpner døren for den sterkere statens innblanding i den mindres indre anliggende. Men idag er folkets krefter sterke nok til å avvise en slik innblanding og hevde nasjonenes likeberettigelse, dersom kreftene samles mot imperialistene. Å godta avhengighetsforhold og imperialistisk innblanding er i virkeligheten nasjonal kapitulasjon. Imidlertid, nettopp en slik kapitulasjon kommer til uttrykk i Innstillingen fra D.N.A.s såkalte «sosialiseringskomité». For å «bevise» at sosialisme ikke er aktuell politikk i Norge idag brukes bl. a. som «argument» Norges forhold til utlandet. Det hevdes at Norge i høyere grad enn de fleste andre land er avhengig av et intimt økonomisk samkvem «med en mektig kapitalistisk verden». Det heter ordrett: «Hvis den oppfatning skulle danne seg på visse sentrale hold i utlandet, at Norge er i ferd med å gjennomføre et farlig (!) sosialistisk eksperiment (!!), kan det komme til å få meget uheldige følger for vår økonomi — for våre kredittmuligheter, investeringen av nødvendig utenlandsk kapital, og ikke minst for vår skipsfarts stilling». (Kontakt, skriftserie nr. 5 og 6, s. 13, 1958). Og som ytterligere «argument» anføres at når vi må (!) være med i et «omfattende og forpliktende mellomfolkelig økonomisk samarbeid . . . må vi heller ikke i for høy grad gå våre egne veier» (samme sted). Med andre ord: de høyresosialdemokratiske ledere og ideologer godtar det forhold at nasjonen er bundet overfor den utenlandske kapital i indre økonomiske disposisjoner. For noen tapre helter!

Hevdelse av full nasjonal suverenitet, det vil idag i første rekke si: Norge ut av Nato, er en forutsetning for en demokratisk omdannelse av det norske samfunnet og for et sosialistisk Norge. Historien viser at ingen nasjon som er fratatt sin nasjonale frihet, kan virkeliggjøre sosialismen. Først må den ha frigjort seg som nasjon (slik som f. eks. Kina gjorde). Og på den annen side kan heller ikke en nasjon som undertrykker andre nasjoner (som f. eks. England og Frankrike) gå fram mot sosialismen uten å oppheve utbyttingen og undertrykkelsen av andre nasjoner. Også av den grunn er kampen for full nasjonal uavhengighet et ledd i kampen for et nytt og utvidet demokrati og sosialisme.

I den kalde krigen som imperialistene og deres tilhengere fører i vårt land, inntar forsøket på å framstille Sovjetunionen som en makt som truer vår suverenitet en bred plass.

Sosialismen er uforenlig med undertrykkelse av andre nasjoner. Menneskene i Sovjetunionen blir ikke oppdratt i fiendskap til folk som snakker et annet språk eller har en annen hudfarge. De nærer aktelse for alle folk, det være nordmenn, franskmenn, amerikanere, indere. Som sosialistisk stat respekterer Sovjetunionen vår territorielle integritet og vår kultur. Som internasjonister er sovjetmenneskene glad i sitt eget land og folk, samtidig som de står solidarisk sammen med det arbeidende

folk i hele verden og respekterer andre folks frihet og uavhengighet. Sovjetunionen har som ledende prinsipp for sitt forhold til andre land: ikke-innblanding og fredelig sameksistens mellom stater med forskjellige økonomiske og politiske systemer.

Også de *historiske* forbindelser mellom Norge og Russland skulle være nok til å gjendrive A-paktaktivistenes løgner. Begge de to statene oppstod omtrent samtidig. Gjennom mer enn tusen år har militære konflikter aldri kastet sin skygge over forbindelser mellom de to land. De to folk har levd side om side i fred og vennskap.

Russland var det første land som i 1905 anerkjente den uavhengige norske stat. Dokumenter fra tsarrusslands utenrikspolitiske arkiv som ble offentliggjort i 1958 viser at Russland førte en selvstendig politikk overfor Norge, uavhengig av andre land. Helt fra den norsk-svenske konflikten oppstod, støttet den russiske regjering Norges bestrebelse etter å bli en suveren stat. Etter at de diplomatiske forbindelser med Norge var opprettet, støttet Russland alle utenrikspolitiske tiltak som gikk ut på å styrke den unge statens nasjonale uavhengighet.

Russland har alltid vist respekt for den norske statens uavhengighet. Den eneste gang sovjetsoldater trådte inn på norsk jord var i 1944 da sovjetarmeen tro mot sin allianseplikt, kom oss til hjelp i kampen mot de tyske okkupantene. Etter å ha utført sin misjon forlot sovjetarmeen øyeblikkelig Norges frigjorte områder. Like til Norges inntreden i Nato har de to nabofolk aldri vært med i militære grupperinger som har stått mot hverandre. Hverken det gamle Russlands regjeringer eller sovjetregjeringen har noen gang gjort forsøk på å trekke Norge inn i noen som helst blokk. Styremaktene i vårt store naboland har bare lagt for dagen omsorg for at Norge ikke skulle delta i noen grupperinger som stod fiendtlig innstilt overfor det.

Angrepene på Norges nasjonale suverenitet i etterkrigstida

Den sterke ujevne økonomiske og politiske utvikling av imperialismen etter den annen verdenskrig, har ført til nye former for nasjonal avhengighet og undertrykkelse.

Som følge av det militære nederlaget som noen av de imperialistiske stater led, og som følge av at andre imperialistiske stater ble sterkt svekket av krigen, har den sterkeste imperialistiske makt — U.S.A. — greid å bringe de andre imperialistiske land i avhengighet. Den amerikanske imperialismen hadde en veldig kapitaloverflod etter krigen. De kapitalistiske landenes suverenitet stod i veien for den økonomiske ekspansjon til den amerikanske monopolkapital og hindret i en viss grad at disse stater ble forvandlet til verktøy for amerikansk politikk.

Alle disse land, særlig de mindre som Norge og Danmark, har i løpet av de år som er gått siden krigen sluttet fått sin økonomiske, politiske og militære uavhengighet begrenset, mistet vesentlige suverenitetsrettigheter.

Allerede under den første verdenskrigen pekte Lenin på at etter en imperialistisk krig var det mulig at selv store stater kunne bli trellebundet, og på dette grunnlag kunne det oppstå en ny nasjonal bevegelse.

Bare et par år etter krigens slutt proklamerte Wall-Streets herrrer en kurs som åpent tok sikte på ekspansjon. De andre kapitalistiske landenes etterkrigsvansker og den amerikanske imperialismens kapitaloverflod gjorde det temmelig lett å underordne disse land under amerikansk kontroll. Sambandsstatene satte seg som mål å opprette den amerikanske imperialismens verdensherredømme.

Som en ekte ågerkar utnyttet den de européiske landenes mangel på råstoffer, brensel og levnetmidler til å diktere dem harde vilkår for den såkalte «hjelp». Jo vanskeligere den økonomiske stilling var og er i de enkelte land, desto hardere vilkår søker de amerikanske monopoler å diktere landet. I førstningen fikk vi «hjelp til Europas gjenreisning

etter krigen» og i årene 1948—1952 «Marshallhjelpen». Hensikten var å danne en blokk av stater som ble bundet ved forpliktelser overfor Sambandsstatene. De amerikanske lånene ble gitt som betaling for at européiske land skulle gi avkall på sin økonomiske og i neste omgang sin politiske selvstendighet, sin suverenitet.

Den amerikanske vare- og kapitaleksport ble forent med tilegnelse av oppmarsjområder og politisk underordning. Når de amerikanske monopolene «reddet» det ene eller det andre landet fra sult og økonomisk sammenbrudd, gjorde de (og gjør de) alt for å berøve landet dets selvstendighet. Det er karakteristisk at den amerikanske «hjelpen» nesten automatisk førte med seg en endring av den politiske kurs, spesielt av den utenrikspolitiske kurs i de land som mottok «hjelp». De partier og personer som hadde eller fikk makten gikk inn for direktivene fra Washington for i realiteten å gjennomføre Sambandsstatenes imperialistiske politikk i sine land. Og da Marshallplanens virketid var utløpet, ble den erstattet med et program for «trygging av den gjensidige sikkerhet». Etter dette program kunne amerikansk «hjelp» bare gis til opprustning.

I den økonomiske og politiske kontrollens kjølvann fulgte tiltak som gikk ut på å opprette tallrike baser og støttepunkter langt borte fra det amerikanske kontinent, støttepunkter som skal brukes for aggressive handlinger mot Sovjetunionen og de folkedemokratiske land. Amerikanske fly- og marinebaser i forskjellige former finnes idag over store deler av den kapitalistiske verden. I flere land er det også et stort antall regulære amerikanske troppestyrker. Videre fulgte militærpaktene Nato, Seato og Cento som knyttet landene politisk og militært enda nærere til U.S.A.

Således har de amerikanske imperialistene lagt helt eller delvis en rekke land deriblant Norge under sitt herredømme, fratatt dem deres nasjonale suverenitet eller innskrenket denne. Mens det i Asia og Afrika oppstår nye nasjonalstater som verger sin nyvunne suverenitet standhaftig, gir gamle kapitalistiske stater fra seg sin suverenitet steg for steg til U.S.A. og forskjellige «overnasjonale» imperialistiske foreninger. U.S.A. er nå det imperialistiske land som er den farligste fiende av folkenes uavhengighet og selvbestemmelsesrett. Men også de andre imperialistiske makter, særlig England og Frankrike, undertrykker kolonier og øver press på mindre, formelt selvstendige nasjoner.

Kort etter frigjøringen fra den tyske imperialismen kom Norge under press fra imperialismen, i første rekke den amerikanske. Norges offisielle politikk endret seg i løpet av kort tid. Like etter frigjøringsdagene ble det proklamert at regjeringspolitikken skulle hvile på landets nasjonale selvstendighet. Men den norske monopolkapitalen, de 90 familier, som er den virkelig herskende makt i landet og som regjeringen adlyder når det gjelder økonomiske og politiske hovedspørsmål, har greid å gjøre landet vårt mere avhengig enn på lenge. Monopolkapitalen ser med stigende uro på veksten i den sosialistiske verden og framgangen for de demo-

kratiske krefter. For å ivareta sine klasseinteresser prisgir den landets suverenitet til fordel for de aggressive imperialistiske forbund. Det er her absolutt ikke snakk om noen uunngåelig utvikling. Vi *må* ikke miste uavhengigheten, fordi om Norge er et lite land. Vi *måtte* ikke inn i A-pakten og vi *må* ikke inn i Fellesmarkedet. Dersom de styrende i landet virkelig ville forsvare de nasjonale og ikke de imperialistiske interesser, så kunne de absolutt drive en selvstendig politikk. Vårt land har såvel krefter som midler til å føre en slik politikk (som en mengde andre land fører). Det har det norske folk bevist før. Og *det vil det norske folk bevise igjen.*

Vår nasjonale uavhengighet blir altså truet fra to kanter: Innenfra av vårt «eget» reaksjonære storborgerskap og dets hjelpere, og utenfra, framforalt av den herskende og mest reaksjonære delen av finanskapitalen i U.S.A.

Den amerikanske imperialismen bruker delvis andre metoder enn det de tyske imperialistene under Hitler brukte da det gjaldt å undertvinge suverene stater. Omtrent allerede i første omgang gikk den tyske imperialisme til direkte militært angrep. Men selv om Reichskommisariatet, som den tyske okkupasjonsmakt opprettet på norsk jord, og Amerikas økonomiske og militære kontroll av Norge er forskjellige i grad og form, er de ens i innhold. Derfor er det i *prinsippet* heller ingen forskjell på de norske borgere som i krigsårene støttet og medvirket til å opprette nazismens herredømme i landet, og de som medvirker til å opprette den amerikanske imperialismens herredømme.

Stortinget ga den 29. mars 1949 sitt samtykke til at Norge undertegnet og ratifiserte Atlanterhavspakten. Pakten ble undertegnet av Norge i Washington den 4. april 1949 og ratifisert ved kongelig resolusjon av 12. mai 1949. Den trådte i kraft den 24. august samme år.

Med Atlanterhavspakten fikk vi «overnasjonale» organer med så stor myndighet at vår suverenitet klart og åpent ble beskåret. Et meget viktig kjennetegn ved en helt suveren stat har f. eks. alltid vært den uinnskrenkede kontrollen over dens militære styrker. Og den militære kommando er en typisk suverenitetsutøvelse. I vårt land er dette uttrykkelig bestemt og forutsatt i Grunnloven. Grunnlovens § 25 bestemmer bl. a. at rikets militære styrker ikke må overlates i fremmede makters tjeneste og at det er Stortinget som har den hele og fulle kontroll med militærvesenet, men «Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt». Men i Nato er det etablert et felles kommandosystem og opprettet felles militære styrker. Norske tropper er blitt underordnet ikke-nasjonale kommandomyndigheter. Det «overnasjonale» kommandosystemet gir «overnasjonale» organer myndighet til å gi direkte bindende forskrifter til norske militære instanser. Ledelsen av landets væpnede styrker ble faktisk overlatt den amerikanske generalstab. Likeledes har dannelsen av Nato ført til at grunnleggende spørsmål i

norsk militærpolitikk blir avgjort på møtene i Natos ledelse, der de amerikanske representantene spiller 1. fiolin og disse representerer de store amerikanske monopolenes interesser. Saker som angår bevæpning, opplæring og militærstyrkenes fordeling, er faktisk tatt ut av det norske Stortingets og den norske regjeringens hender og overlatt til fremmede å stelle med.

Det er for øvrig en nær sammenheng mellom oppgivelsen av viktige deler av Norges suverenitet og oppgivelsen av et av landets tradisjonelle utenrikspolitiske prinsipper — nøytralitetsprinsippet. I to kronikker i Arbeiderbladet for 5. og 6. oktober i år kaller dr. philos. Nils Ørvik nøytralitetslinjen for et konservativt gammelt borgerlig opplegg! En befinner seg her på «borgerlig grunn». A-pakt-linjen skal angivelig være den «radikale»! Etter herr Ørviks mening er en altså ikke på borgerlig grunn i krigsforbund med de aggressive kapitalistiske stormonopoler, med den amerikanske og tyske militarismen, mot sosialismen.

At det *historisk* var borgerskapet (eller rettene deler av det) som lanserte nøytralitetslinjen, er jo helt naturlig: borgerskapet *var* en progressiv kraft og arbeiderbevegelsen var bare i emning. Det er hovedsakelig de *demokratiske, nasjonale* krefter i norsk politisk historie som har vært talsmenn for norsk nøytralitet, i forrige århundre var det særlig Venstre.

Som ekte A-paktideolog taler han nærmest foraktelig om nøytralitetskravene som «et av de mest inngrodde konservative elementer i vårt folks bevissthet». Norsk nøytralitet er «et kompleks som vårt folk har slitt med i mer enn 600 år». Og «stormaktskomplekset» er den «gamle, kjente bøygen (!) vi møter i forholdet til Nato såvel som til Fellesmarkedet». Denne våpendrager for A-pakten og Fellesmarkedet er freidig nok til å erklære, at den *garanterte* nøytralitet «vil bringe landet i et avhengighetsforhold til garantimaktene, slik at det ikke lenger vil bli regnet som en fullstendig suveren stat. En gjennomføring av dette krav vil således føre til en minsket nasjonal selvbestemmelsesrett». På hvilken måte, *hvorfor* en nøytralitet garantert av stormaktene angivelig må føre til innskrenkning av suvereniteten faller det denne «vitenskapsmann» ikke inn å si et eneste ord om. De nasjonale, demokratiske krefter i vårt land kan imidlertid svare ham at for Norge som et *lite* land er den *garanterte* nøytralitet et *vern* om suvereniteten, en *sikkerhetsforanstaltning* mot faren for total tilintetgjørelse i tilfelle krig, ja, og det er ikke det minst viktige, et norsk bidrag til *avspenning* og *fred*. Norges 12-årige medlemskap i Nato, det er 12 års stadige konsesjoner overfor kravene fra Natos ledelse. Det er stadig oppgivelse av tidligere formulerte prinsipper for utenrikspolitikken. Ja, oppgivelse av tidligere prinsipper og tradisjoner er i seg selv blitt et nytt prinsipp for utenrikspolitikken. Fornektelse av prinsipper som har førsterangs betydning for den nasjonale sikkerhet og suverenitet er blitt et prinsipp! Således blir f. eks. det aktive samarbeidet med den tyske militarismen mer og mer framtrædende. Norske skip deltar i regelmessige feltøvelser med vesttyske

krigsskip. På norske skipsverft bygges det mindre skip for den vest-tyske marine. I sannhet en omvurdering av verdiene! Den norske regjering betrakter Tysklands gjenforeningsproblem ut fra Atlanterhavs-dogmer. Den går faktisk inn for at Den tyske demokratiske republikk skal innlemmes i Forbundsrepublikken Tyskland. I f. eks. spørsmålet om Oder-Neisse grensen stiller den seg faktisk på Adenauer-regjeringens standpunkt. Norge avviser Sovjetunionens forslag om å inngå en freds-avtale med de to tyske statene.

Problemer som har største betydning for Norges sikkerhet, bestemmes av medlemskapet i Nato. Ledelsen for Nato og Norges sterkere partnere i blokken presser på for å trekke landet vårt enda mere med i sine vanvittige planer. De norske styresmaktene arbeid for å underordne landets interesser Natos interesser, antar stadig større dimensjoner. «Natos nordlige flanke» er et viktig ledd i de strategiske planene til U.S.A. og Vest-Tyskland. Norge, som har felles grenser med Sovjetunionen, kan således straks komme i frontlinjen under eventuelle krigshandlinger. Det store spørsmål framover er hvor langt Norge kommer til å gå i sitt militære samarbeid i Nato. Det norske folkets stemme spiller her en stor rolle. Presset innenfra og nedenfra, fra folket, må bli sterkere enn presset utenfra og «ovenfra», fra Nato.

En av de metodene som særlig de amerikanske imperialistene bruker for å oppnå militærstrategisk kontroll over andre land, er opprettelse av militære støttepunkter i disse land. Det dreier seg her om en spesiell form for annekasjon. Det er i det hele tatt noe helt nytt at det i fredstider opprettes et helt system av utenlandske militærstøttepunkter på territoriene til uavhengige kapitalistiske stater. Såvel til lands, som til vanns og i luften betyr dette en vesentlig innskrenking av den territorielle suverenitet, integriteten. Det betyr en kraftig innskrenking i statens handlefrihet. For ikke å snakke om den veldige risiko som tas p.g.a. av faren for gjengjeldelse, motangrep, i tilfelle krig.

Hittil har vi ikke fått utenlandske væpnede styrker på norsk territorium. Den norske regjering forsikret i sine noter til sovjetregjeringen i februar og mars 1949, at Norge aldri ville stille sitt territorium til rådighet for andre staters militære baser, «så lenge Norge ikke utsettes for eller trues av et angrep». Det var en fordel for Norge at denne erklæring i folkerettslige former kom. Ellers hadde vi for lengst vært oversvømmet med fremmede nato-militære styrker. Erklæringen var samtidig en meddelelse til Norges Nato-allierte og et løfte til det norske folk.

Men dette har ikke forhindre at litt etter litt, under press fra Natos ledelse og fra forbundets mest aggressive stater — Sambandsstatene og Vest-Tyskland, — har Norge slått til retrett også i basespørsmålet, dvs. i spørsmålet om utenlandske militære støttepunkter på norsk territorium.

Lenge har vi hatt fremmed Nato-kommando på Kolsås (i de seinere årene også tyske offiserer), men riktignok ikke væpnede styrker der.

På norsk territorium tillates lagring av militært utstyr for tyskerne, de såkalte depoter. Men det er ikke ennå kommet tyske tropper hit. Oppfinnsomheten når det gjelder spissfindigheter, når det gjelder å omgå det formelle, er som kjent stor: disse militære forsyningsbasene står under norsk bemanning, norsk vakthold. Videre må nevnes at fremmed krigsskip kommer inn på norsk territorium for bunkring. Dette er jo også faktisk en form for baser.

Alt er lagt til rette for baser i militær betydning. Det er opprettet såkalte Nato-flyplasser på norsk område. Disse flyplasser står i virkeligheten ferdig til fremmed militær besetning. Flyplassene er nemlig ikke stengt for fremmede «allierte» militærfly, selv om disse fly riktignok foreløpig ikke blir fast stasjonert her. Amerikanerne gjør bruk av enkelte norske flyplasser. Vi husker at Bodø flyplass ble brukt som base for spionasjetokter over Sovjetunionens territorium. Power-affæren viste dette tydelig for hele verden. Om dette skjer med høyere norske myndigheters samtykke eller ikke, er vanskelig å avgjøre. Disse myndigheter gjør ihvertfall ikke noe virkelig effektivt for å hindre slike ting. Dessuten er det åpenbart at enkelte deler av det norske offiserskorps er gjennomsyret av Natoånd slik at norske offiserer tillater amerikanske spionasjetokter fra norsk territorium, uten at ansvarlige norske myndigheter behøver å få greie på det. (At norske offiserer fortier faktiske forhold, gjelder også andre tilfelle, jfr. den såkalte Cubasaken.)

I praksis er det temmelig liten skilnad på flyplassene i Norge og andre militære flybaser som nyttes av U.S.A. og dets allierte. De amerikanske militære myndigheter kan bruke våre flyplasser slik som de nærmest selv finner for godt, uten å møte innvendinger fra «ansvarlige» norske myndigheter. (I Danmark er situasjonen i visse henseender enda verre: Sambandsstatene forfører over militære baser på Grønland, som er en del av Danmarks territorium. Personalet på dem består utelukkende av amerikanere. Myndigheten over en del av Danmarks territorium er altså overgitt i de amerikanske militaristenes hender.) Parolen «Ingen fremmede baser på norsk jord!», er en av de paroler som uttrykker de mest livsviktige interesser til det norske folk.

Kampen for å hindre atomvåpen på norsk territorium er også en direkte kamp for Norges suverenitet.*) Plasering av atomvåpen i Norge vil endre den offisielle norske basepolitikk. Bevoktningen av disse våpen må nemlig da være amerikanske militære.

Det forfatningsmessige vern for Norges selvstendighet, som vi fremfor

*) Den sterke og omfattende bevegelse i landet mot atomvåpen på norsk jord, er utvilsomt en av hovedårsakene til at det ikke er kommet slike våpen hit. Dette er et utmerket bevis på at det *nytter* for en folkebevegelse når den bare er bred og standhaftig nok. (I trontalen nylig fant regjeringen å måtte slå fast: «Atomvåpen vil ikke bli stasjonert på norsk område».)

alt har i Grunnlovens § 1 (som altså sier at Norge er et fritt selvstendig, uavhengelig og udelelig rike), har ikke kunnet hindre den stadige suverenitetsberøving i etterkrigstida. Rettsregler kan aldri, selv ikke grunnlovbestemmelser, garantere mot økonomiske, politiske og militære avhengighetsforhold under kapitalismen. Men dette vil på ingen måte si at Grunnloven ikke spiller noen rolle i kampen for å verne den nasjonale selvstendighet. Tvertimot, den er et viktig våpen i de nasjonale kreftenes hender og den har utvilsomt i vesentlig grad hittil hindret at utleveringen av den nasjonale suverenitet ikke har vært enda større.

Grunnloven, som i sitt vesen er en borgerlig forfatning, har også nasjonale særtrekk, den er resultatet av en historisk utvikling og inneholder en sum av nasjonale tradisjoner. Dens *progressive* sider har hatt og har en stor plass i det norske folks bevissthet. Til forskjell fra flere andre land har vi en *uttrykkelig* bestemmelse om suvereniteten i Grunnlovens første paragraf. Historisk har dette sin bakgrunn i at den borgerlig-revolusjonære kampen, både før og etter 1814, samtidig var en nasjonal frigjøringskamp. I Sverige og Danmark f. eks. var ikke dette nasjonale *frigjøringsmomentet* til stede, de fikk sine borgerlige forfatninger som selvstendige stater.

Grunnlovens § 1 har i flere generasjoner vært tolket som et *påbud* om å kjempe for og verne om landets selvstendighet. Den setter forsåvidt strengere og mere uttrykkelige grenser for adgangen til suverenitetsoverføring enn mange andre lands forfatninger. Særlig for et lite og svakt kapitalistisk land er en slik bestemmelse viktig. De nedarvede forestillinger i det norske folk om suvereniteten, forestillinger som har historisk-politiske årsaker, er en verdifull faktor i dagens kamp mot imperialismen. Suverenitetsbestemmelsene, både de direkte og de indirekte, i Grunnloven er skapt av store trengsler, av kamp mot nasjonal ydmykelse og underkuing. I vår historie har folket blitt tvunget til å tenke igjennom hva nasjonal uavhengighet betyr.

Gang på gang har Grunnloven vært påberopt og tolket i forskjellige politiske spørsmål. Grunnlovens § 1 betyr en klart uttalt begrensning av de norske statsmyndigheters handlingsfrihet i internasjonal politikk. Prinsippet om statens suverenitet — det vil si statens evne til å handle *fritt* innenfor de folkerettslige rammer — er statsrettslig til hinder for at norske myndigheter kan overføre myndighet til «overnasjonale» organer, dvs. binde seg selv.

Dette er selvsagt ikke til hinder for at staten overhodet kan forplikte seg ved internasjonale overenskomster. Det vrirler jo av internasjonale avtaler, f. eks. handelstraktater. Grunnlaget er her de enkelte staters kompetanse til å inngå internasjonale overenskomster. Men *grensen* for hva som kan gjøres her settes for Norges vedkommende først og fremst av Grunnlovens § 1. Dersom disse internasjonale forpliktelser får en slik karakter at de binder hendene på den norske statens myndigheter eller de

norske borgere, så er forpliktelsen uforenlig med Grunnloven. Da oppstår en konflikt mellom vedkommende internasjonale overenskomst og den norske statens grunnlovbestede suverenitet.

I flere tilfelle har Norge inngått traktater som gir organer for en *internasjonal* organisasjon fullmakt til å treffe vedtak som binder Norge *folkerettslig* og derfor forplikter de norske statsmyndigheter til å gjennomføre de nødvendige interne iverksettelsestiltak. Grunnloven var f. eks. ikke til hinder for Norges tilslutning til F.N. Den er ikke til hinder for at landet går inn i en folkerettslig sammenslutning som skal opprettholde freden, dvs. en sammenslutning som nettopp skal være et vern om uavhengigheten. F.N. er en fri universell sammenslutning av stater for å ivareta felles utenrikspolitiske interesser.

De Forente Nasjoners pakt inneholder ingen bestemmelser som ikke lar seg forene med Grunnlovens § 1. Den etablerer ikke noen overstat eller noe statsforbund. Det strider ikke mot suvereniteten at Norge har forpliktet seg til å godta og gjennomføre de vedtak Sikkerhetsrådet (som Norge oftest ikke er medlem av) måtte treffe for å opprettholde mellomfolkelig fred og sikkerhet. I art. 2, pkt. 7, i F.N.-pakten sies det uttrykkelig at intet i pakten berettiger F.N. til å blande seg inn i forhold som «hovedsakelig ligger innenfor noen stats egen juridiksjon eller innebærer at noe medlem må underkaste slike saker bileggelse etter pakten». Ingen av de forpliktelser som Norge påtok seg ved å ratifisere F.N.-pakten medførte noen innskrenking i landets suverenitet. Grunnlovbestemmelsen om suvereniteten var f. eks. heller ikke noe til hinder for Antarktisavtalen som gir et mellomfolkelig kontrollorgan myndighet og inspeksjon overfor norske personer. Heller ikke behøver en internasjonal avtale om nedrusting med et internasjonalt kontrollorgan for å fremme fred og avspenning i verden være uforenlig med den nasjonale suverenitet.

Vi må skille mellom «internasjonal» og «overnasjonale». Med internasjonale overenskomster og sammenslutninger dreier det seg om universelle, folkerettslige, ikke-imperialistiske overenskomster og sammenslutninger som bygger på likeberettigelse og suverenitet. Med «overnasjonale» dreier det seg om regionale imperialistiske avtaler og sammenslutninger.

Den nasjonale suverenitet er uforenlig med enhver «overstat», ethvert «overnasjonalt» organ, dvs. imperialistiske ikke-nasjonale organer som kan utøve myndighet over den enkelte medlemsstats territorium og gi bindende direktiver til denne statens borgere mer eller mindre direkte. Ved en hver overenskomst som landet deltar i med andre stater, må en stille spørsmålet om den er forenlig med det kategoriske påbud i Grunnlovens § 1. I våre dager er en hver «radikal endring» i tolkingen av denne paragraf, bare et mere eller mindre kamuflert forsøk på å *overtre denne* bestemmelse, sette seg utover et av forfatningens grunnprinsipper. Det er nettopp en slik «radikal» tolkning som har vært høyeste mote blant en rekke framtrepende jurister i landet vårt i den seinere tid.

Det foreligger juridiske utredninger av Justisdepartementet og profesorene Castberg og Andenæs i forbindelse med spørsmålet om Norges tilslutning til A-pakten. Utredningene «begrunnet» den statsrettslige holdbarhet av tiltredelsen og kommandosystemet: «I krig som i fred, i krisetider som under rolige forhold, må det etter norsk statsrett anses sikkert at man ikke er avskåret fra å tillegge internasjonale organer kompetanse til å gi den norske stat bindende direktiver» (Castberg). Disse juridiske «betenknings» var til stor hjelp for de amerikanske imperialister. Og de menn og kvinner som i Stortinget stemte for Norges tilslutning til A-pakten og som godtok det «overnasjonale» kommandosystem, handlet i strid med norsk grunnlov.

Men flere «norske» talsmenn for A-pakten innrømte at den betydde visse innskrenkninger i Norges suverenitet. Således het det f. eks. i St. prp. nr. 20 for 1951 at det «ikke vil være overkommelig å bygge opp et rimelig forsvar, hvis hvert land fortsatt opprettholder selvstendige, nasjonalt avbalanserte forsvarsstyrker». Det ble her faktisk innrømmet at Norges forsvarsstyrker fra da av opphørte å være selvstendige, at de ble underbruk av en gruppe andre lands militærstyrker der det sterkeste imperialistiske land U.S.A. — er det bestemmende og faktisk også har «fått overlatt» kommandoen over de andre lands militære styrker.

Det er meget lærerikt å se den holdning (eller rettere: mangel på holdning) som borgerskapet nå tar til den grunnlov som det i lang tid erklærte som en «helligdom».

De mest ekstreme A-paktideologer hevder at bestemmelsen i Grunnlovens § 1 nok kan ha stor historisk interesse, men at den nå ikke kan tillegges selvstendig rettslig betydning lenger. Et dokument som nettopp gir uttrykk for et slikt syn er stortingsmelding nr. 89 for 1951, «Grunnloven og Norges deltakelse i internasjonale organisasjoner». Dette var en tilråding fra justisdepartementet. Når vi leser denne meldingen får vi det inntrykket at justisdepartementet mener at det nærmest ville være en fordel om Norge avga mest mulig av sin nasjonale suverenitet! I utredningen blir det innledningsvis pekt på at en her i landet «synes å ha følt seg for sterkt bundet av tradisjonelle forfatningsrettslige forestillinger uten at hensynet til en større sammenheng og utviklingens behov har vært tillagt tilbørlig vekt». Det blir understreket at «særlig deltakelsen i Atlanterhavspakten innebærer vidtrekkende avkall på nasjonal handlefrihet».

Det var «bevislig lovgivernes mening og hensikt den gang» Grunnloven ble gitt, at Norge skulle være en suveren stat, men idag er forholdene helt annerledes:

«På bakgrunn av de særegne omstendigheter som gjør seg gjeldende på det utenrikspolitiske område, synes det ubetenkelig å oppstille den sats at det selvstendighetskrav som har fått uttrykk i Grunnlovens § 1 ikke kan ha et annet og sterkere innhold enn det som følger av opp-

fatningen til enhver tid. Og her kan en ikke utelukkende, eller fortrinnsvis, se hen til oppfatningen hos norske statsmyndigheter eller i toneangivende kretser innen for det norske folk.»

Det heter i meldingen at «det neppe er noen overdrivelse å si at det hevdvunne selvstendighetsprinsipp befinner seg i *opplosningstilstand*». Videre: «Det tradisjonelle suverenitetsdogme har ikke kunnet holde stand. Teoretiske betraktninger av statsrettslig eller folkerettslig art bør i denne sammenheng ikke tillegges for stor vekt». Og: «Radikale begrensinger i suvereniteten antas i det lange løp å være til fordel for alle stater som kan samarbeide. Og enstemmighetskravet i mellomfolkelige forhold har lenge vært en anstøtssten for en ønskelig utvidelse og effektivisering av de internasjonale forbindelser». M.a.o. idag må fortolkningen av Grunnloven bringes i samsvar med den politikk den amerikanske og norske monopolkapital fører!

Den norske Grunnlov ble gitt på en tid da den norske kapitalisme var nasjonal, progressiv og demokratisk. Under de nåværende forhold er den norske kapitalisme, som er nært forbundet med den internasjonale kapitalisme med den amerikanske i spissen, døende, unasjonalt og reaksjonær. En rekke sentrale bestemmelser i Grunnloven er ikke lenger tjenlige som redskap for kapitalismens interesser i den nåværende imperialistiske epoke. Og den «historiske» oppgave som de «lærde» er tildelt på dette område er å bortfortolke ethvert reelt progressivt innhold såvel i Grunnlovens § 1 som i en rekke andre paragrafer (§§ 25, 26, 49, 75 osv.).

Som marxister er selvsagt ikke vi kommunister tilbedere av abstrakte lovforklaringer med evig gyldighet, aller minst av borgerlige lover. I samsvar med arbeiderklassens og andre demokratiske krefters interesser er vi forkjempere for progressive rettstanker og fortolkninger, rettsprinsipper som svarer til framsteget i samfunnsutviklingen. Vår fortolkning — den klassemessige riktige fortolkning — av Grunnlovens (som andre lovers) bestemmelser kan derfor også komme i strid med de borgerlige lovgivernes bevislige mening. Men vi forkaster ikke de *progressive* og *demokratiske* elementer i Grunnloven. Vi kjemper for å bevare dem. Samtidig kjemper vi for en *utvikling* av Grunnloven, både i «ånd og bokstav», i videre virkelig demokratisk retning. I vår tid er det arbeiderklassen og andre demokratiske krefter som står som forsvare av Norges suverenitet, og som har som historisk oppgave å forsvare Grunnlovens § 1 mot imperialistenes angrep på den.

Det vil føre for langt her å trekke fram eksempler på alle de fortolkingskunster og knep som brukes i felttoget mot Grunnloven § 1. Men et par karakteristiske tilfelle bør nevnes. I den nevnte stortingsmelding erstattes det ufrovkelige suverenitetsprinsipp med dette «moderne» spørsmål: I hvor stor utstrekning kan myndighet delegeres til overnasjonale organer? Og en benytter seg her av en høyst merkelig «analogi»: Det er Grunnlovens bestemmelser om kompetansefordelingen

mellom de norske statsmakter, spesielt den lovgivende (Stortinget) og den utøvede myndighet (regjeringen, departementene, direktoratene osv.), som stiller grense for hva en kan gå med på av internasjonale avtaler om myndighet for overnasjonale organer!! Det sies nemlig ordrett: «Grensene for hva man kan tillegge de internasjonale organer av myndighet i forhold til Norge, må bero på hva den norske statsrett bestemmer om adgang til delegasjon av myndighet».

Denne henvisning til de statsrettslige regler om delegasjon, om den *indre* kompetansefordeling mellom de norske myndigheter, er et utpekulert «argument» for å dolke suverenitetsprinsippet i ryggen. Dersom det ble delegert makt til de internasjonale og «overnasjonale» myndighetsorganer i samme utstrekning som det idag i Norge i praksis delegeres lovgivningsmyndighet fra den konstitusjonelle lovgiver — Stortinget — til regjeringen eller andre organer for offentlig myndighet, ville Norges nasjonale selvstendighet nærmest helt ha vært en saga blott. Norsk lovgivning og praksis går nemlig idag uhyre langt når det gjelder maktoverføring til regjeringen og andre forvaltningsorganer, mye lenger enn Grunnloven selv gir adgang til. Det er altså for Justisdepartementet ingen forskjell mellom det å overføre myndighet fra et norsk statsorgan til et annet, og det å overføre myndighet fra et norsk statsorgan til et *utenlandsk*. Hertil kommer: Når det gjelder delegering fra Stortinget til forvaltningen, kan det ikke treffes bestemmelser om at den skal være bindende for framtida. En delegasjon kan alltid trekkes tilbake av det myndighetsorgan som har gitt den. Men etter de regler som gjelder for de forskjellige «overnasjonale» organisasjoner er det ikke adgang til når som helst å tre tilbake. Det normale er tvertimot at slike «overnasjonale» overenskomster bare kan opphøre å gjelde for en stat når oppsigelsen er gitt i samsvar med de oppsigelsesregler som deltakerne har bundet seg til. Ja, i det såkalte europeiske fellesmarked er det ikke oppsigelsesrett i det hele tatt! Vi ser således det unasjonale og livsfarlige i «delegasjonssynspunktet». Og det taler til professor Castbergs fordel at han har erklært seg uenig i justisdepartementets oppfatning her og polemisert mot den. Men hans holdning ellers til Grunnlovens § 1 er ynkelig. Han er av den oppfatning at bestemmelsen er «foreldet». Det er karakteristisk at han ved vurderingen av «spørsmålet om hvor langt man kan gå i å gi internrettslig myndighet til internasjonale organer» allerede på det tjuende nordiske juristmøte i Oslo høsten 1954 hevdet at «*utviklingen i det internasjonale politiske liv* på disse områder må bli av avgjørende betydning». Bestemmelsen i Grunnlovens § 1 var etter «norsk nasjonal oppfatning nyttig i unionstiden» men «ble siden følt som en hemsko» (!!). Det ble «en kamp for en friere (!) fortolkning». Castberg innrømmer riktignok at dersom de norske statsmakter vil gå så langt «at Norge skal tre inn i en eller annen forbundsstat eller at det skal etableres internasjonal tvangsmakt over norske borgere på norsk grunn», bør en slik

ordning medføre endring av Grunnloven. Men det er intet som tyder på at Castberg selv stiller seg avvisende til tanken om en slik endring. Imidlertid, under de nåværende forhold, sier han, er en slik endring av Grunnloven helt unødvendig, for «alt som ligger innenfor den praktiske politikks muligheter idag, kan gjøres uten hinder av Grunnlovens § 1» (!!)*) Objektivt går Castberg — som regnes for å være landets fremste autoritet på statsrettens og folkerettens område — her de amerikanske og tyske imperialistenes ærend.

Når det gjelder en så klar og kategorisk utformet regel som Grunnlovens § 1 kan det ikke komme på tale å rettferdiggjøre noe «relativ fortolkning» som henviser til den til enhver tid «rådende» tankegang i «det internasjonale liv» (les: A-pakt-imperialistenes tankegang). Her er det spørsmål om et enten — eller: Enten holder en fast ved Grunnlovens bestemmelse om den nasjonale suverenitet, og da handler en i samsvar med det norske folkets livsviktige interesser, eller så kaster en den overbord, og da handler en som en fiende av det norske folk. Om en — i sistnevnte fall — er tilhenger av hel, halv, en tredjedels osv. oppgivelse av selvstendigheten er i denne forbindelse et helt annet og underordnet spørsmål. Natojuristene betrakter den norske Grunnloven som en leirklump som en kan forme om for hver dag ettersom Nato-ledelsen finner det ønskelig og passende.

Også fra annet «norsk» hold får imperialismen hjelp i sitt angrep på Norges nasjonale suverenitet i propagandaen om at den nasjonale suverenitet er et avlegs begrep.

I sitt foredrag i Det norske Studentersamfund den 3. mai 1958 med den betegnende tittel «Nasjonal suverenitet — et avlegs begrep» (utgitt som brosjyre av Studentersamfunnet og Den norske Atlanterhavskomite) driver ambassadør Jens Boyesen gjon med det å verne om vår nasjonale suverenitet. Han karakteriserer nasjonal suverenitet som et følelsesfylt uttrykk som ingen kan definere nøyaktig. Det er knyttet til religiøse forestillinger, altså noe mystisk som hvem som helst kan bruke i sin interesse. Dermed forsøker han å dekke over begrepets virkelige historiske

*) På det nordiske juristmøtet fant Castberg at til og med en eventuell norsk tilslutning til Kull- og Stålungionen, en direkte forløper til Fellesmarkedet, var forenlig med Grunnloven. Hans «argumentasjon» er mildt talt eiendommelig: «Når andre selvstendige stater finner å kunne inngå en overenskomst som f. eks. Kull- og Stålungionen, er det i og for seg lite rimelig at en tilsvarende ordning skulle ansees for å stride mot suvereniteten slik den må oppfattes etter den norske grunnlov i dag!» Vi har et godt norsk ordtak som sier at «den range vegen vert ikkje rett sjølv om mange fylgjer honom». Disse ord burde både Castberg og andre nordmenn huske på når kravet hver gang blir reist om at Norge «skal være med på ferden» sammen med de andre «frie» Nato-land.

opprinnelse, de lovmessigheter som ligger til grunn for det og hva det virkelig står for idag.

Det er skjedd en «revolusjon» etter krigen i hele vår internasjonale orientering, erklærer han. «Grunnloven er ikke noen gjenstand som ligger der, evig og uforanderlig». Den må altså endres i samsvar med denne «revolusjon». «Det fedrene på Eidsvold hadde i tankene var muligheten av at landet igjen kunne bli dominert av en eller flere fremmede makter». Men dette er, i følge herr Boyesen, noe helt annet enn det «mellomfolkelige samarbeid som nå er blitt aktuelt», (dvs. i første rekke Nato-samarbeidet). Et slikt «samarbeid» kan, etter hans forsikringer, åpenbart ikke bety at landet igjen blir «dominert av en eller flere fremmede makter». Nato-ambassadøren unnlater å nevne den ubestridelige kjensgjerning at det er nettopp bak såkalt «internasjonalt samarbeid» og såkalte «mellomfolkelige avtaler» at landet bit for bit i etterkrigs-tida utleveres til fremmede makter. Istedetfor åpen anneksjon har vi fått den tilsørte, gjennom de forskjellige former for integrering.

Nå da «européisk integrasjon» er imperialismens parole i det nasjonale spørsmål, forsterkes de ideologiske angrepene på prinsippet om den nasjonale suverenitet. Propagandaen for at folkene i Europa skal oppgi sine suverene rettigheter forsterkes. For ideologisk å begrunne integrasjonspolitikken tas *kosmopolitismens* idéer i bruk. Kosmopolitismen går nettopp ut på at nasjonene, den nasjonale suverenitet og de nasjonale grensene er overlevde foreteelser. Derfor må nasjonene gi avkall på sin suverenitet og slutte seg sammen i store fellesskap. Denne ideologis forfektene påstår at begrensingen av den statlige uavhengighet er «lovmessig». De forsøker å få folk til å være likegyldige overfor de nasjonale tradisjoner og de viser ringeakt overfor den nasjonale kultur. Kosmopolitismen skal undergrave nasjonalbevisstheten i de små stater for at de mest mulig frivillig skal gi avkall på suvereniteten. På denne måten kan imperialistene i de andre, sterkere nasjoner lettere beherske og utplyndre de mindre nasjoner. For monopolkapitalen i U.S.A. er kosmopolitismen et middel som skal tildekke dens kamp for verdensherredømmet og avskaffelsen av andre staters uavhengighet. For den norske monopolkapitalen er den et bekvemt middel for å rettferdiggjøre dens forræderi, såvel når det gjelder forholdet til Nato som til den «européiske» integrering.

Da Norge i januar 1960 sluttet seg til *Frihandelsområdet* betydde dette at landets selvbestemmelsesrett ble innskrenket ytterligere på viktige områder. Selve avtalen om felles tollpolitikk og medlemslandets forpliktelse til gradvis å oppheve tollsatsene sine innenfor området, betydde en klar krenkelse av bl.a. bestemmelsen i Grunnlovens § 75 om at det er landets egen høyeste myndighet, Stortinget, som skal pålegge skatter, avgifter, toll og «andre offentlige byrder». Dette er en vesentlig beskjæring av nasjonalforsamlingens handlefrihet. For i og med at toll og kvantitative restriksjoner på handelen innenfor frihandelsforbundet

skal avvikles over en årrekke, står ikke den norske staten lenger fritt til selv å regulere importen fra dette området, eller til å bruke toll til å beskytte produksjon som finner sted innenfor landets grenser. Også i avgiftspolitikken er handlefriheten begrenset. Staten er således avskåret fra å pålegge særskilte importavgifter på utenlandske varer. Heller ikke kan den lenger pålegge eksportavgifter eller på annen måte opprettholde ulike priser på norske varer på hjemmemarkedet og for eksport. I prispolitikken er derfor handlefriheten betydelig innskrenket i forhold til før. (En sak for seg er at den norske staten for lengst har opphørt med progressive inngrep i prisdannelsen.) Også når det gjelder subsidier til eksport er bevegelsesfriheten avskaffet.

Frihandelsforbundets viktigste organ er Rådet. Det skal overvåke anvendelsen av konvensjonen og føre tilsyn med dens gjennomføring. Rådet er således tillagt en rekke overnasjonale funksjoner. Etter konvensjonen kan det treffe avgjørelser som skal være bindende for alle medlemsstater og kan gi anbefalinger til medlemsstatene (artikkel 32). EFTA's råd kan i visse tilfelle med stemmeflerhet treffe avgjørelser som kan få stor betydning for medlemslandene. Hovedregelen er imidlertid at vedtakene skal være enstemmige. Som vi snart skal se er de innskrenkninger i suvereniteten som Frihandelsforbundet medfører, bare barnemat i forhold til hva Fellesmarkedet betyr av farer for suvereniteten.

Enkelte av forkjemperne for Norges tilslutning til «overnasjonale» organer, kan ikke riktig forsones seg med en hel oppgivelse av suvereniteten. De prøver å «sondre» mellom to grupper av tilfelle: de hvor det gis forskrifter for den norske stat og de tilfelle der forskriftene umiddelbart skal gjelde i norsk rett eller er rettet til underordnede myndigheter i de forskjellige forvaltningsgreiner, som f. eks. jernbanemyndighetene, tollmyndighetene og underordnede militære myndigheter. Disse personer stiller seg avvisende til den siste gruppe av tilfelle og mener at problemet består i å fastlegge «den nøyaktige grense» mellom disse to grupper av tilfelle. Denne sonderingen er imidlertid en fattig trøst. Den er et selvbedrag. Resultatet blir i begge tilfelle: opphevelse eller innskrenking av den nasjonale suverenitet, i det ene tilfelle åpent, — i det annet tilfelle mer skjult. Hverken et overnasjonalt myndighetsorgan som retter sine direktiver til staten eller et overnasjonalt organ som har direkte myndighet innenfor statens eget område, er forenlig med § 1 i Grunnloven og Norges nasjonale suverenitet.

Her er som sagt ingen vesensforskjell, men det kan selvsagt være en betydelig gradsforskjell. Det siste tilfelle, når overnasjonale organer får internrettslig kompetanse, vil som regel være en mere åpen og ofte betydelig mere vidtgående krenkelse av Grunnlovens selvstendighetskrav, en nærmer seg da en forbundsstatsordning. Ennå har ikke Norge helt mistet sin politiske selvstendighet. Men faren for dette er nå overhengende. Norges tiltredelse til Fellesmarkedet (og et seinere såkalt at-

lantisk fellesskap) vil, dersom de store monopolene får gjennomført sine planer til sjuende og sist medføre at Norge *helt* mister sin selvstendighet.

Det er en nøye sammenheng mellom Grunnlovens § 1, Grunnlovens § 75 om at det er Stortinget som skal gi og oppheve lover og det parlamentariske-konstitusjonelle ansvar: den utøvende makt må ikke gå videre enn lovgivningsmakten anser for riktig, vedkommende statsråd står til ansvar overfor Stortinget. Denne grunnpillars i forfatningssystemet — *Stortingets kontrollmyndighet* —, som ble tilkjempet i den nasjonale-demokratiske borgerlige kamp mot det svenske og norske aristokrati i forrige århundre, blir illusorisk dersom overnasjonale organer skal utøve de handlinger som tilkommer de norske myndigheter som er innsatt ved Grunnloven. En har her å gjøre med helt utenforstående myndigheter som Stortinget ikke har noen kontrollmyndighet over. Stortinget kommer i stedet under disse organers kontroll (dersom vår nasjonalforsamling da ikke helt blir oppløst, går opp i et høyere hele, et «forbundsparlament»). Stortinget blir til et lilleting.

Også de øvrige paragrafer i Grunnloven som sikrer de borgerlige *demokratiske* rettigheter — må sees i sammenheng med § 1. I samme øyeblikk norske borgere er underkastet myndigheter som ikke er norske, foreligger en tilstand som ikke er forenlig med forfatningen som har bestemt et system av myndigheter, et system av *norske* myndigheter.

De regjerende myndigheter i landet, som i de politiske hovedspørsmål handler i monopolkapitalens interesser, viser en stadig sterkere tilbøyelighet til å inngå slike traktater som gir de overnasjonale organer en myndighet direkte over borgerne i landet, en myndighet som etter Grunnloven *kun* hører under de nasjonale statsorganenes egen kompetanse. Selvstendighetsbestemmelsen forbyr overnasjonale organer å regulere den norske staten og de norske borgernes rettsstilling. Bestemmelsen om at Norge er et selvstendig rike er en forpliktende skranke for hva som kan foretas i utenrikspolitikken, *også* når det gjelder spørsmålet om å gi overnasjonale, utenforstående organer myndighet i forhold til Norge.

Det er et bemerkelsesverdig fenomen at Norge som har den mest uttrykkelige bestemmelse i Norden om den nasjonale suverenitet i sin Grunnlov, er i etterkrigstidens «grunnlovsfortolkning» og praktiske politikk etterhvert kommet dit hen at det går aller lengst i å *undergrave* suverenitetsbestemmelsen. Denne stadige skjerpede motsetning er det arbeiderklassens og de andre nasjonale kreftenes oppgave å løse ved å kjempe fram en selvstendig norsk utenrikspolitikk ved i første rekke å rive Norge løs fra A-pakten. Grunnlovens § 1 er ingen «foreldet» bestemmelse, den er ingen «hemsko», men et av *samlingsmerkene* i den antiimperialistiske kamp for fred og demokrati.

I det siste ti-året er det gjentatte ganger også gjort forsøk på direkte å få *forandret* Grunnlovens bokstav når det gjelder prinsippet om den nasjonale suverenitet.

Den 10. januar 1952, altså et par år etter at Norge trådte inn i Apakten, ble det på Stortinget satt fram et forslag fra 4 stortingsrepresentanter om en ny § 93 i Grunnloven, som har vært en ledig paragraf siden 1905.

Forslaget tok sikte på å gi en overnasjonal organisasjon adgang til å utøve myndighet, såvel lovgivende, utøvende som dømmende, i Norge, en myndighet som etter Grunnloven tilligger statens konstitusjonelle organer. Den overnasjonale organisasjon skulle m. a. o. kunne opptre med rettslig bindende virkning direkte overfor norske borgere. De norske statsorganer skulle få sin myndighet tilsvarende begrenset. Stortinget skulle overlate til overnasjonale organer å avgjøre landets saker, bestemme dets skjebne. Det skulle *grunnlovfeste* oppgivelsen av den nasjonale selvstendighet, fraskrive seg retten til å være Norges formelt øverste myndighet. Denne foreslåtte grunnlovsendring skulle altså åpne vegen til å gjennomføre en hvilken som helst overføring av myndighet fra den norske stat til fremmede myndighetsorganer, myndighetsorganer utenfor Norges territorium, grenser.

Da mindretallet i utenriks- og konstitusjonskomitéen innstilte på at forslaget ikke ble bifalt fordi det stred mot Grunnlovens prinsipper, gikk komitéinnstillingen ut på forkastelse av forslaget.

Under stortingsdebatten om forslaget den 16. oktober 1956 uttalte utenriks- og konstitusjonskomitéens ordfører Sundt at det var «et av de alvorligste og kanskje også mest vidtrekkende grunnlovsforslag som noensinne har vært framsatt». Dersom forslaget ble vedtatt ville det «kunne bane vegen for de mest vidtrekkende beslutninger fra Stortingets side av forfatningsmessig karakter». Til justisdepartementets og Castbergs «fortolkninger» av Grunnloven framholdt Sundt at «Stortinget aldri er bundet av rettslærdes forståelse av Grunnloven. Stortinget har sitt selvstendige

ansvar for Grunnlovens anvendelse og fortolkning, og kan ikke komme bort fra dette ansvar ved å henvise til en eller annen ekstrem uttalelse fra jurister Jeg minner om forholdene i forrige århundre da ikke bare de ledende norske statsrettslærde, men også hele det juridiske fakultet og for den saks skyld også Høyesterett på vesentlige punkter var bærere av synspunkter som var i strid med Stortingets oppfatning av Grunnloven».

Det er karakteristisk at utenriksminister Lange under debatten uttalte at «det i tiden framover kan bli politisk nødvendig at vi tar på oss forpliktelser som innebærer en begrensning i vår suverenitet». Landets justisminister, Haugland, sluttet seg til Lange og viste til de såkalte «realpolitiske omsyn». Selve Grunnlovens utvetydige selvstendighetstanke måtte vike for «de praktiske politiske behov»!

Representanten for Norges Kommunistiske Parti, kamerat Hoff, uttalte bl. a. at forslaget gikk ut på å «grunnlovfeste utleveringen av suvereniteten». Oppgaven måtte i stedet være «å bevare og trygge den nasjonale suverenitet».

Selv Hambro tok avstand fra forslaget (hva gjør han idag?), og sa:

«Vår Grunnlov er naturligvis ikke bare et historisk aktstykk men det er en levende organisk verdi i hele folkets liv, og jeg er enig med de talere som har følt et visst ubehag ved å se de høye juridiske autoriteter behandle Grunnlovens § 1 som et historisk snurrepiperi. Det er noe helt annet. Den er og den skal være en levende aktualitet i folkets liv, og det trodde jeg vi hadde erfaret i de årene vi har gått gjennom, så man ville vært ferdig med den fortolkning av Grunnlovens bærende bestemmelser, at de hørte hjemme på Folkemuseet.»

Forslaget ble enstemmig ikke bifalt.

Men det var dermed ikke ute av verden. I noe endret (uvesentlig: en viss innskrenking av rammen for den myndighet Stortinget tillegges) form framsatte Finn Moe forslag til ny § 93, i 7 alternativer. På samme måte som det tidligere forslag av 1952 gikk det ut på å gi overnasjonale organer adgang til å utøve myndighet som ellers etter Grunnloven tilligger den norske staten. De overnasjonale organer skulle kunne opptre umiddelbart med rettslig bindende virkning direkte overfor norske borgere, mens de norske statsorganer ville få sin myndighet tilsvarende begrenset.

Utenriks- og konstitusjonskomiteén innstilte denne gang, i mai 1960, først på at Stortinget skulle bifalle forslaget til ny § 93. Men seinere hen kom komiteén til andre resultater, og avga en ny innstilling som gikk ut på at forslaget ikke skulle bifalles. Alle partiene i komiteén var imidlertid enige om at en måtte få en bestemmelse i Grunnloven som gir adgang til suverenitetsoverføring til overnasjonale organer.

Debatten i Stortinget den 29. september 1960 om forslaget, viste tydelig at Stortingsmennene *nå var atskillig mere villige* til å godta forslag til ny § 93 enn i 1956.

Fra liberalt-borgerlig hold (Seip) ble det uttrykt ønske om å finne en form som avgrenset saksfeltet for overføringen.

Representanten Bondevik kom bl. a. med følgende «nasjonale bekjennelse: «Me er inne i ei tid då dei gamle synsmåtane om suverenitet ikkje lenger er i pakt med utviklinga Eg ser det difor slik at me kjem ikkje utanom spørsmålet om i visse høve å gje ifrå oss noko av suvereniteten til overnasjonale organ Utviklinga har vel på visse område til dels gått frå vår Grunnlov med sine sterke gjerder kring det nasjonale sjølvstendet.» (!!)

Representanten Wikborg mente at det ikke ville være heldig (!) å gjøre en begrensning i bestemmelsen, det riktige ville være å få «en generell utforming av den fullmakt Stortinget får til å fatte slike vedtak».

Kamerat Løvlien var nå den eneste av stortingsrepresentantene som klart og bestemt tok avstand fra forslaget til ny § 93. Han sa bl. a.: «Det som det jo dreier seg om, er å overlate lovgivende, administrerende og dømmende rett til organer som ikke står under kontroll av det norske Storting eller av norsk myndighet eller av velgerne i valg.» Løvlien la til at han ikke ville benekte «at den tid kan komme da det vil være nødvendig at man gir et internasjonalt organ en myndighet som idag tilligger Stortinget, og her må man ha så stramme kauteler som råd er». Men denne periode er vi ikke kommet inn i ennå:

«Vår periode preges tvertimot fremdeles av opprettelsen av suveréne stater, og ikke av at en kaster suvereniteten over bord. Vi ser at opprettelse av suveréne nasjonale stater foregår i fullt monn og i full fart nå, ikke minst i dette år har vi sett at det har kommet til en rekke suveréne nasjonale stater.»

Forslaget til ny § 93 ble ikke bifalt av Stortinget denne gangen heller. Men på samme møte ble det referert et nytt, det tredje, forslag til ny § 93 i Grunnloven av representantene Alv Kjøs, Hans Offerdal, Per Borten, Bent Røyseland og Erling Wikborg. Dette forslaget, som har tre hovedalternativer og fire underalternativer, lyder slik (alternativ A1):

«For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Storthinget med to Trediedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, på et sagligt begrænset Omraade, skal kunde udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tillige Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Storthinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraph gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.»

Forskjellen mellom alternativ A og alternativ B er at A har med et til-

legg om at bestemmelsen ikke gjelder ved deltakelse i internasjonale sammenslutninger, hvis vedtak bare rent folkerettslig har virkning for Norge. Forskjellen mellom A og B på den ene siden og alternativ C på den andre siden, er at det siste alternativet har formuleringen «skal kunde udøve saadanne Beføielser på norsk Omraade eller over norske Borgere eller i Norge hjemmehørende Personer der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder osv.», mens A og B bare sier «udøve Beføielser der efter denne Grundlov osv». Begge har begrensningen: «dog ikke Beføielser til at forandre denne Grundlov». Alle tre alternativer har som underalternativer at vedtak om overføring av myndighet krever: 2/3, 3/4, 4/5 eller 5/6 dels flertall.

Dette forslag skal det kommende Storting ta stilling til.

Lovforslagets formulering er en blankofullmakt som gir så å si ubegrenset adgang til myndighetsoverføringer. Å innføre denne paragraf vil si å innføre et helt *fremmed* element i den norske Grunnloven. En slik bestemmelse vil være i åpen strid både med Grunnlovens ånd som dens bokstav. Den vil gå på tvers såvel av Grunnlovens § 1 som andre viktige grunnlovsbestemmelser, som f. eks. Grunnlovens § 49: «Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget» og med § 75 a om at det tilkommer Stortinget å gi og oppheve lover. Etter forfatningen kan ikke Stortinget overdra til noen andre eller til noen annen institusjon noen del av landets suverenitet. Enhver form for suverenitetsutøvelse er dessuten forenet med det ansvar Storting og regjering har overfor Riksretten. Myndighetene til å gi lover er et vesentlig kjennemerke på en selvstendig stat, et vesentlig tilbehør. Lovgivningsmyndigheten er orginær (selvstendig) og eksklusiv. Delvis selvstyrende organer så som delstater i en union, fylker eller kommuner utøver ofte i en viss grad lovgivende makt. Men disse organer er ikke selvstendige, selv om de ofte kan ha et vidtgående indre selvstyre. Deres utøvelse av myndighet skjer i henhold til en overordnet forfatning (den suveréne statens lover).

En slik ny § 93 i Grunnloven ville dessuten være i direkte strid med hva Grunnlovens § 112 fastsetter om grunnlovsendringer:

«Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Konstitutions Aand»

Stortingets forvandling når det gjelder stillingen til Norges nasjonale suverenitet har såvel skjær av historiens ironi som tragedie. I forrige århundre var flertallet av stortingsmennene de fremste politiske kjempere for landets selvstendighet. De hadde den overveiende del av det norske folk bak seg i denne kamp. Stortingsalen var det sted der Norges Grunnlov ble vernet og demokratisert. Denne sal var på mange måter landets virkelige nasjonale sentrum. Nå er flertallet av stortingsmennene i ferd med å fatte vedtak som historien vil fordømme. Nå handler de på tvers av folkets interesser. Bare et virkelig *nytt* Storting med menn som er kjem-

pere for en nasjonal og demokratisk politikk, kan gjøre slutt på disse farlige og uverdige forhold. Bare et *nytt* Storting kan ta opp arven fra Eidsvold og føre videre de nasjonale og demokratiske tradisjoner.

I 17. mai-Grunnloven av 1814 var § 93 en viktig *nasjonal* bestemmelse. Den bestemte at bare norske borgere som talte landets språk måtte få embeter i staten (utlendinger kunne bare bli lærere ved de høyere læreanstalter og bli leger og konsuler). Hovedregelen var at disse norske borgere også måtte være født av norske foreldre. Da Norge kom under svensk herredømme samme år, ble § 93 sammen med en del andre viktige paragrafer, endret på det overordentlige Storting den 4. november 1814 og fikk slik ordlyd: «Norge tilsvare ingen anden end sin egen National-Gjeld». Denne bestemmelse var under de forhold som da oppstod også en nasjonal bestemmelse. Den skulle være et vern om landets finanser så langt dette lot seg gjøre. Men da Norge trådte ut av unionen var det ikke lenger bruk for denne paragraf. For å bringe Grunnlovens ordlyd i samsvar med Stortingets vedtak av 7. juni 1905, foretok derfor Stortinget den 18. november 1905 en redaksjon av Grunnloven der bl. a. § 93 ble opphevet.

Grunnlovens § 93 var altså en *nasjonal* bestemmelse. Nå foreslås en «overnasjonale» bestemmelse, en *unasjonale* bestemmelse, en bestemmelse som skal gi også den formelle adgang til å prisgi landets nasjonale suverenitet.

Forslaget om å overføre myndighet som etter Grunnloven er tillagt norske instanser til overnasjonale organisasjoner, viser at reaksjonære krefter i landet presser på for å få stortingsvedtak som åpner skremmende perspektiver. At forslaget nå igjen er fremme må sees på bakgrunn av Norges forestående tilslutning til Fellesmarkedet. Grunnlovsendringen skal være et «konstitusjonelt» grunnlag for et slikt steg. De vidtrekkende følger som en slik tilslutning vil få, vil i neste omgang nødvendiggjøre en *rekke* endringer av Grunnloven, bl. a. av dens § 1. Selv de mest magiske fortolkningskunster vil ikke da lenger strekke til. For, som vi nå skal se, vil integrasjonen bety at Norge ikke lenger på noen måte, selv ikke «etter beste vilje», vil kunne kalles et fritt, selvstendig og uavhengig rike. Men foreløpig vil vel neppe noen «ansvarlig» politiker i Norge foreslå slike endringer. Grunnen må først forberedes!

Fellesmarkedet og suvereniteten

Imperialistenes integreringsbestrevelser i Europa er ingen tilfeldighet. Disse bestrevelser er en følge av produktivkreftenes utvikling under imperialistiske forhold og statsmaktens stadig nærmere sammensmelting med de kapitalistiske monopolene.

Et karakteristisk trekk ved kapitalismen i det nasjonale spørsmål er nemlig to motsatte tendenser i utviklingen. Motsetningen mellom disse to tendenser skjerpes og blir først endelig løst når kapitalismen blir avskaffet.

Den første tendens består i utvikling av det nasjonale liv og de nasjonale bevegelser, kamp mot en hver nasjonal undertrykkelse, opprettelse av nasjonalstater. (For Norges vedkommende er merkedatoene her 17. mai 1814 og 7. juni 1905.) Den andre tendens består i at det utvikles forskjellige forbindelser mellom nasjonene, de nasjonale skranker rives ned. Det skapes en internasjonal enhet (riktignok full av motsigelser!) av kapitalen og det økonomiske liv i det hele tatt, det kapitalistiske verdensmarked, en internasjonal enhet av politikken, vitenskapen osv. Den første tendens er den overveiende i kapitalismens begynnelsestadium. Den andre kjennetegner særlig den kapitalisme som er moden for å bli avløst av sosialismen.

Tendensen til internasjonalisering av produksjonen og handelen, tendensen til tilnærming mellom nasjonene er et uttrykk for den veldige vekst av produktivkreftene. Derfor er denne tendens i sitt vesen progressiv. Men den *form* som denne tendens har under imperialismens vilkår, står imotstrid til det progressive innhold. For den framadskridende internasjonalisering foregår på den måte at de sterkeste imperialistiske makter (der de største monopolgruppene hersker) legger under seg andre land såvel økonomisk som politisk. Denne formen gir seg nå bl. a. uttrykk i den såkalte «Roma-traktaten» (opprettet i Roma 25. mars 1957) eller «Fellesmarkedet» mellom «de seks».

I den såkalte «européiske» integrasjon, først og fremst Fellesmarkedet,

dreier det seg om et interessefellesskap av imperialistene i noen land som i første rekke er rettet mot den sosialistiske leir, et interessefellesskap full av motsigelser. Men det dreier seg ikke om nasjonenes virkelige fellesskap. Integreringspolitikken er forbundet med prisgivning av den nasjonale suverenitet, med en *antinasjonal* underordning under de store monopolene, i første rekke de amerikanske og tyske monopolenes interesser. Ja, hva annet kan vel slike større «fellesskap» bli når imperialistene har makten? Allerede i året 1915 pekte Lenin på at de såkalte Europas for-ente stater ikke kunne være noe annet enn et interessefellesskap av kapitalistene i disse land for felles utplyndring av koloniene og for felles undertrykkelse av sosialismen i Europa.

Erfaringene fra de siste årene viser at Lenin hadde fullstendig rett: Det europeiske fellesmarked er imperialistenes fellesskap som bl. a. er dannet for å utvikle den krigsviktige tungindustrien i den amerikanske imperialismens interesser mot den sosialistiske leir. I dette fellesskapet forsøker den vest-tyske imperialismen — som nå er U.S.A.-imperialismens hovedforbundsfelle i Europa — å bringe de andre land under sitt herredømme og sin kontroll. Derfor er de vest-tyske imperialistene også de ivrigste apostler for «europeisk integrasjon».*)

Både Frihandelsområdet og Fellesmarkedet er såkalte overnasjonale institusjoner som står i strid med nasjonal suverenitet. Men her opphører også likheten stort sett. Begge skal fjerne tollene, kvantitative restriksjoner og andre hindringer for handelen mellom medlemslandene. Men mens hvert enkelt land innenfor Frihandelsområdet beholder sine individuelle tollsatser overfor utenforstående land, må landene i Fellesmarkedet ha felles tollsatser også overfor utenforstående og føre en felles tollpolitikk. Dette vil altså for Norges vedkommende kunne bety en nærmest total *opphevelse* (og ikke bare en vesentlig beskjæring som nå er tilfelle) av Stortingets myndighet etter Grunnlovens § 75 til å pålegge toll og andre avgifter.

Videre. Mens «samarbeidet» innen Frihandelsområdet stort sett gjelder avskaffelse av toll og mengderestriksjoner på handelen landene imellom, betyr Fellesmarkedet en langt mere vidtgående integrasjon. Foruten tollunion forsøker en her å etablere *et omfattende økonomisk, politisk og sosialt «fellesskap»*: I henhold til artikkel 3 i Romaavtalen av mars 1957 skal Fellesmarkedets virksomhet innebære foruten avskaffelse av toll o. l. og gjennomføringen av en felles toll- og handelspolitikk overfor tredjeland, også avskaffelse av «hindringer for personers, tjenesteytelsers og

*) I en tale 14. oktober i år gikk presidenten i Fellesmarkedets kommisjon, vesttyskeren professor Hallstein inn for «europeisk» integrering ut over tollunionen. Fellesmarkedet måtte utvides til det kulturelle, sosiale og militære område. «I atomalderen må vi gi avkall på alle avlegte politiske former», uttalte han.

kapitalens frie bevegelighet», gjennomføringen av en felles politikk på landbruksområdet og transportområdet, «anvendelsen av framgangsmåter som muliggjør en samordning av medlemsstatenes økonomiske politikk . . . , harmonisering av den nasjonale lovgivning».

De ledende imperialistiske krefter innen Fellesmarkedet legger ikke skjul på at målet er en politisk føderasjon, et statsforbund, et Europas forente stater, ja, til slutt en *forbundsstat* slik som U.S.A. og Vest-Tyskland. Såvel den økonomiske politikk som forsvars- og utenrikspolitikken, skal etter disse planer ledes sentralt. Ethvert fnugg av nasjonalstatlig selvbestemmelsesrett skal så å si ryddes vekk.

Fellesmarkedets *økonomiske* politikk, den økonomiske «samordning», dets felles handels-, valuta- og jordbrukspolitikk, felles kapital- og rentepolitikk, vil føre til at slike små land som Norge ikke bare opphører å eksistere som suverene nasjonalstater, men også blir utslettet som selvstendige økonomiske enheter.

Norges industrielle basis vil bli undergravid i konkurranse-kampen med de store européiske (og amerikanske) monopolene. Dette kan medføre en utarming av store deler av det norske folk. For jordbruket, som er en viktig del av Norges nasjonale økonomi, vil integreringen bety en katastrofe. Den «felles» jordbrukspolitikk vil være døden for mange norske jordbruk som overveiende er små og som under de nåværende forhold er avhengige av såvel subsidier som beskyttelsestoll. Motstanden mot Norges integrering vil således også være en kamp for en nasjonal og demokratisk norsk jordbrukspolitikk.

Integreringsideologene hevder at suverenitetsprinsippet i den «moderne» verden er blitt til en hindring for utviklingen av produktivkreftene. Men en utvikling av produktivkreftene på bredt mellomstatlig grunnlag, kan naturligvis ikke skje ved beskjæring av suvereniteten i fremmede staters interesse, men ved et samarbeid som hviler på likeberettigelse og som er fordelaktig for alle parter, dvs. akkurat det motsatte av det som blir tilfelle i Fellesmarkedet.

Videre blir det sagt at opphevelsen eller begrensningen av suvereniteten vil føre til et økonomisk oppsving og øking av levestandarden. Dette er et «argument» som særlig de høyresosialistiske ledere tar i bruk. Også Nato-ambassadør Jens Boyesen hevdet dette i den foran nevnte talen i Studentersamfunnet mot Norges nasjonale suverenitet. «Vi har tidligere,» sa han, «sittet med vår suverenitet i full behold og ikke hatt den fjerneste innflytelse over den økonomiske utviklingen som har vært bestemmende for vårt land — tenk bare på begynnelsen av 30-årene. Idag har vi mulighet for sammen med andre å påvirke sakene, og det er ikke nødvendigvis noe offer i det hele tatt om vi i den forbindelse må gi opp noe mer av den nasjonale handlefriheten som vi likevel aldri har kunnet bruke etter godtykke» («Nasjonal suverenitet et avleggs begrep», s. 14). Etter herr Boyesen var altså den nasjonale suverenitet nærmest skyld i krisen i mellom-

krigsårene! Hadde ikke suvereniteten stått i vegen så kunne den kapitalistiske verden ha «samarbeidet» og unngått krisen! Krisen er altså ikke en følgesvenn av den kapitalistiske økonomi, men av den statlige suverenitet! Men med Fellesmarkedet skal det bli andre boller!

Dette at Norge i Fellesmarkedet vil kunne innvirke noe synderlig på den økonomiske utvikling innen organisasjonen, hviler på en illusjon hos Jens Boyesen. Som vi senere skal se vil små land som Norge, etter bestemmelsene i Fellesmarkedets statutter, bare spille en annen- eller tredjerangs rolle ved siden av de større land Vest-Tyskland, Frankrike, England etc. Når det for øvrig gjelder Jens Boyesens argument om øket levestandard i Fellesmarkedet, vil dette nok vise seg å være riktig for enkeltpersoners og enkelgruppers vedkommende i første rekke grupper av storkapitalister, men hva med det samlede norske folk, — arbeidere, funksjonærer, bønder, fiskere, håndverkere, osv. Prisen for Fellesmarkedet, oppgivelse av bestemmelsesretten over Norge, og konsekvensene av dette, må disse grupper være med på å betale. Kan Jens Boyesen garantere for øket levestandard for alle i Fellesmarkedet? Nei, han kan ikke, og heller ikke traktaten om Fellesmarkedet inneholder *garantier* om dette. Formålsparagrafene er vakre nok, men kan de sies å inneholde f. eks. konkrete løfter til den norske fagbevegelse om en så å så stor prosentvis øking av levestandarden om 5—10 år? Nei, og en vil ikke finne noen i Norge som turde gi slike løfter!

Denne kyniske demagogi som bl. a. Boyesen er talsmann for, er en nødvendig del av det ideologiske forarbeide, prepareringen av folket, særlig arbeiderklassen for Fellesmarkedet. Avkallet på den «den nasjonale begrensning» skal angivelig føre til nærmere økonomiske forbindelser mellom landene, til koordinering av deres økonomiske hjelpemidler, til utvidelse av markedene. Men i kapitalismen kan det som hovedregel ikke finne sted et økonomisk samarbeid mellom likeberettigede land. «Samarbeidet» er avtaler mellom monopolene, enten privat eller på statsplan. Fellesmarkedet er en arena med forbitret konkurranse, der den sterkeste seirer. Det vil ende med at særlig de svakere landenes økonomi forverres, at utbytningen av folket og naturrikdommene forsterkes, at arbeidsløsheten øker.

På det politiske område hevder integreringsapostlene at avkallet på suvereniteten er nødvendig for å avskaffe krigsfaren, nødvendig for å bevare freden. Denne demagogi er særlig hul. Krigene oppstår ikke av at den nasjonale uavhengighet søkes opprettholdt, men oppstår av sosial-økonomiske årsaker som henger sammen med imperialismens rovdyrkarakter. Fellesmarkedet, som forutsetter et nært imperialistisk samarbeid også på det politiske og *militære* område, *forsterker* tvertimot faren for krig.

Selve Fellesmarkedets oppbygging, dets organisatoriske struktur, er en direkte trusel mot nesten en hver form for suverenitetsrett. I Fellesmarkedet går en langt videre enn i Frihandelsområdet med å etablere

overnasjonale organer. Et studium av Romatraktatens bestemmelser gir oss et nærmere innblikk i graden av overnasjonal myndighet og omfanget av de enkelte medlemsstatenes suverenitetsavståelse. Særlig iøyenfallende er den overnasjonale myndighet som Romaavtalen gir «Ministerrådet» og «Kommisjonen».*) Rådet som består av 6 regjeringsmedlemmer (foreløpig, ett fra hvert medlemsland, kan gi bindende direktiver og forordninger for alle medlemslandene i en lang rekke viktige spørsmål som er nærmere fastsatt i traktaten. Kommisjonen, som i sannhet er et «overnasjonalt» organ, da dens medlemmer er ubundet av medlemslandenes egen politikk, forbereder sakene.**) Men den har også initiativrett, i en rekke saker har den rett til å treffe avgjørelser som er bindende for medlemslandene. I bestemte spørsmål kan Rådet delegerer sin myndighet til Kommisjonen, derved blir det løse båndet til den nasjonale statsmakten ennå løsere. Kommisjonen har rett til å innhente opplysninger og utøve kontroll i medlemsstatene (artikkel 203). Den er således et meget viktig organ.

Sammensetningen av de andre organer i Fellesmarkedet og avstemningssystemet innenfor både disse og Rådet, bryter *åpenlyst*, ikke bare faktisk, men også formelt, med prinsippet om nasjonenes *likeberettigelse* (som bl. a. er knesatt i FN-pakten og som formelt også gjelder i Frihandelsforbundet). De store nasjoner kan bestemme over de små i viktige spørsmål. Det formelt høyeste organ — Forsamlingen — består (foreløpig) av 142 medlemmer (representanter for nasjonalforsamlingene)***), hvorav Tysk-

*) «Felleskapets konstitusjon gir Ministerrådet (et regjeringsmedlem fra hvert medlemsland) og det administrative organ, Kommisjonen all makt, og det folkevalgte, Forsamlingen, ingen. Endringer av denne udemokratiske konstitusjon kan bare skje ved «gjensidig overenskomst» dvs. ved enstemmighet» (Erik Braadland: «Et valg i dobbelt betydning», «Nationen» for 7. september 1961).

**) Kommisjonen består av 9 statsborgere fra medlemsstatene og velges for 4 år av regjeringene (art. 157). Den skal ikke ha mer enn 2 representanter fra hver stat. Medlemmene skal ikke representere sine lands regjeringer, de skal være «uavhengige» og skal handle i «Felleskapets interesse», ikke ta imot instruksjoner fra regjeringene. Kommisjonen treffer sine beslutninger med simpelt flertall. De tre store stater Vest-Tyskland, Frankrike og Italia har til sammen 6 av kommisjonens 9 medlemmer. (Kommisjonens oppgaver er nærmere angitt i artikkel 155.)

***) Forsamlingen skal være det politiske og det rådgivende organ overfor Kommisjonen. Dens parlamentarikere er ikke bundet av instruksjoner fra sine regjeringer eller nasjonalforsamlinger. Romaavtalen forutsetter at Forsamlingen skal utarbeide forslag for direkte valg av representanter etter ensartede regler i alle medlemsstatene. Forsamlingens overnasjonale karakter er blitt forsterket bare i løpet av det korte tidsrom Fellesmarkedet hittil har vært i virksomhet. I 1959 møtte representantene mellom 100 og 150 dager i sesjons- og komitémøter. Snart vil det derfor være ufor- enlig samtidig å være representant i et nasjonalt parlament og representant i Forsamlingen.

land, Frankrike og Italia har 36 hver, mens Belgia og Nederland har 14 hver og Luxemburg bare 6 (artikkel 138). Norge vil vel neppe få stort flere medlemmer enn Luxemburg. Den økonomiske og sosiale komité består av 101 medlemmer, hvorav de (foreløpig) tre store nasjoner: Frankrike, Italia og Tyskland hver har 24, mens de små nasjoner: Belgia og Nederland hver har 12 og Luxemburg 5 (artikkel 194).

Bruddet på likeberettigelsesprinsippet er enda kraftigere når det gjelder avstemningsreglene. I det overveiende antall tilfelle kreves det kvalifisert flertall (2/3 flertall) for et vedtak i Rådet og da har medlemmenes stemmer følgende vekt: Tyskland, Frankrike og Italia — 4 hver, Belgia og Nederland — 2 hver og Luxemburg — 1. Beslutninger i Kommissjonen fattes med alminnelig flertall. De 3 store stater, Tyskland, Frankrike og Italia, vil kunne få sin vilje igjennom i alle tilfelle hvor vedtak skal treffes etter forslag fra kommisjonen. (Representasjonen i Rådet er nevnt på forrige side.) Når det gjelder Forsamlingen og «den økonomiske og sosiale komité», faller representasjon og avstemningssystemet sammen. Men med Rådet er brukt det knep å gjøre representasjonen lik. Maktutøvelsen kommer først til uttrykk gjennom avstemmingen.

Som kjent er den absolutte vetorett et av de viktigste prinsipper innenfor internasjonale organisasjoner, for å verne om den enkelte medlemsstats selvbestemmelsesrett. Men innenfor Fellesmarkedet er det ingen vetorett for den enkelte medlemsstat.*) (Bare i en rekke tilfelle i overgangsperioden kreves det enstemmige rådsvedtak. Men dette dreier seg vesentlig om endringer i allerede eksisterende bestemmelser i avtalen.)

Et viktig organ er også Fellesmarkedets domstol. På en rekke felter kan den begrense den nasjonale rettsdannelse og sette en overnasjonal rettsdannelse i stedet. Foruten å være et organ for avgjørelse av tvister, hovedsakelig mellom medlemsstatene innbyrdes, har den som oppgave å tolke Romaavtalen og vedtak som fattes av organene. Den rett som denne domstolen skaper ved sine avgjørelser, blir derved faktisk bindende også for medlemslandenes domstoler. Dette betyr åpenbar krenking av Grunnlovens paragrafer 88 og 90 som bestemmer at høyesterett dømmer i siste instans og at høyesteretts dommer ikke i noe tilfelle kan påankes. Og i tilfelle tvistigheter mellom medlemsstatene kan domstolen fatte avgjørelser med bindende virkning for den stat som har «forbrudt» seg, jfr. artiklene 169—172. Gjennom traktaten binder medlemsstatene seg til ikke å innbringe tvister om avtalens innhold eller praktisering for noe annet organ enn Fellesmarkedets domstol. Denne domstolen har

*) «Når enstemmighetsregelen etter Romatraktaten erstattes av avgjørelser ved kvalifisert flertall, oppgir medlemmene sin økonomiske selvstendighet» (Braadland, samme sted).

således en eksklusiv domsrett. Selv de respektive medlemslandenes høyesteretter må her vike. Domstolen blir m.a.o. en slags «overhøyesterett». Og ved felles overenskomst kan dens kompetanse utvides ytterligere. For landene innenfor Fellesmarkedet bortfaller Haagdomstolen som domstol for folkerettslige tvister. For Norge vil gjeldende folkerett bli fundamentalt endret ved dette. Fellesmarkedet kommer nærmest til å utsette Norge som et eget folkerettssubjekt.

I artikkel 189 gis viljeserklæringene («rettshandlingene») fra fellesmarkedsorganene forskjellige betegnelser. Det opprettes en slags overnasjonal «rettsorden». Disse viljeserklæringer er: «Forordninger» som er umiddelbart bindende «européisk» rett for alle innenfor medlemsstatenes territorium. «Direktiver» som rettes til og er bindende for medlemsstatene. De angir målet for de ønskede tiltak, men ikke metodene eller midlene for realiseringen av målet. Vedkommende medlemsstat har å utferdige de nødvendige «nasjonale» bestemmelser. «Spesielle beslutninger» som ikke er bindende for andre enn dem de rettes til. Men adressaten kan være såvel en medlemsstat som gruppe, eller enkeltpersoner. Vedkommende er bundet av slike «spesielle beslutninger». De såkalte «anbefalinger» og «råd» kan settes fram av Rådet eller Kommisjonen. Disse er ikke juridisk bindende, men de regnes for å ha en stor «moralsk» betydning! «Forordninger» og «spesielle beslutninger» av Kommisjonen eller Rådet får således umiddelbar virkning som lov for borgere i medlemsstatene, og regjeringene er forpliktet til å etterleve dem. De nasjonale parlamenters myndighet innskrenkes i den utstrekning slike avgjørelser treffes.

Dersom en fellesmarkedsforordning eller et spesielt fellesmarkedsvedtak er i strid med nasjonale bestemmelser, bryter den «overnasjonale» rett den nasjonale. De «spesielle beslutninger» har tvangskraft i følge vedkommende lands prosessrett*) (artikkel 192).

En av de bestemmelser som vil få særlig skjebnsvangre konsekvenser for Norges tilslutning til Fellesmarkedet, er bestemmelsen i Romatraktatens kapitel 2 om fri etableringsrett. Både selskaper og enkeltpersoner i et medlemsland får gradvis fri adgang til på egen hånd å utøve selvstendig «yrkesvirksomhet», opprette eller lede foretak, datterselskaper og filialer etc. i et annet medlemsland. En hver skal videre ha rett til å kjøpe fast eiendom i et annet medlemsland. Likeledes «frigjøres» kapitalbevegelsene (dvs. investeringer, omsetning av verdipapirer, kreditter og lån), noe som også vil kunne få skjebnsvangre konsekvenser for vårt land. Statsborgere eller foretak i et medlemsland skal kunne erverve kapitalandeler i foretak i et annet medlemsland på samme vilkår som statsborgere i dette siste (artikkel 221). Kapitaleksporten skal m.a.o. skje

*) Vår «lov om tvangsfullbyrdelse av 1915» vil da måtte endres, idet det må tas inn i loven nye bestemmelser om hva som skal være «tvangsgrunnlag» for domstoler og politiet her i landet.

fullstendig uhindret, ingen nasjonale lovbestemmelser e.l. skal kunne bremse den på noen måte. De nasjonale vernetiltakene for uavhengigheten mot den utenlandske storkapital (som ganske visst bare har hatt en begrenset verdi) skal rives helt ned.

I forhold har Efta-avtalen svært beskjedne bestemmelser om fri kapitaleksport. Det er også på dette område en betydelig forskjell mellom de to traktater. I den tid som er gått siden Romatraktaten trådte i kraft, har monopolkapitalen styrket sin stilling betydelig innen Fellesmarkedet. Det er inngått en mengde kartellavtaler, særlig mellom de tyske og franske monopolene. Det har funnet sted direkte bedriftssammenslutninger. Det er dannet et stort antall datterselskaper og opprettet nært «samarbeid» mellom bransjeorganisasjonene i de 6 land. Særlig er samarbeidet utbredt innen kjemisk industri, verkstedsindustrien, bilindustrien og elektroteknikkindustrien, altså innen storindustrien. U.S.A. er det land som sterkest har engasjert seg i investeringer i Fellesmarkedet. Fellesmarkedet har i det hele tatt virket sterkt tillokkende på amerikansk kapital. Dets opprettelse har virket som en stimulans for amerikansk kapitaleksport. De amerikanske monopolene har ikke bare kjøpt eiendomsrett i eksisterende bedrifter, men også bygd nye bedrifter, dannet datterselskaper, gitt kreditter o.l.

Etter artiklene 92—94 er det forbudt for medlemslandene å subsidiere eller tillate at statsmidler anvendes til subsidiering som begunstiger spesielle foretak eller produksjongreiner, som skader eller truer med å skade den «frie» konkurranse. Også skattelovgivningen i hvert enkelt land må revideres. Og det eksisterer ofte stor ulikhet i skattelovgivningen mellom de enkelte land. Det er forbudt å belaste utenlandske varer med høyere skatter enn innenlandske (men derimot er det fullt tillatt å belaste dem med lavere skatter!!).

I samsvar med denne frihet for monopolene krever Romatraktaten at landene «harmoniserer» sin lovgivning (art. 100—102), dvs. opphever lovbestemmelser som beskytter nasjonens egen økonomi. Dersom Kommisjonen finner at lover eller administrative forskrifter i det enkelte land står i vegen for den fri kapitalbevegelse og etableringsrett, dvs. kapitaleksporten, skal den foreslå at disse oppheves. Tar så vedkommende land ikke forslaget til følge, kan Rådet pålegge landet å iverksette endringene. Det settes altså skranker for den nasjonale, interne lovgivningsvirksomhet, ja, det kreves til og med at allerede eksisterende nasjonale lovbestemmelser skal oppheves. Denne innskrenking av den nasjonale lovgivningsmaktens selvstendighet, bryter ikke bare med den nasjonale suverenitet, men også med det formelle folkesuverenitetsprinsipp, som bl. a. er knesatt i bestemmelsen i vår Grunnlovs § 75 om at det er Stortinget som skal gi og oppheve lover.

Vi kan nevne at den 4. mars 1960 avga Kommisjonen forslag til et generelt program for avvikling av restriksjoner på etableringsretten.

I dette forslaget regnes det opp ulike former for slike restriksjoner som skal avskaffes etter et foreslått tidsskjema. Forslaget omfatter bl. a. industri, handel (både engros og detalj), bankvesen, forsikring, hotell- og restaurantrnæring, transportvesen, helsetjeneste og advokatvirksomhet o. l., skogbruk, jakt og fiske, gruvedrift, skipsverft, undervisning og jordbruk.

Norge har jo en rekke lovbestemmelser som innskrenker og regulerer utlendingers adgang til å drive økonomisk virksomhet i landet.

Når det gjelder *fiske* forbeholder lov av 3. august 1897, angående saltvannsfisket i Finnmarken, fisket på sjøterritoriet utenfor Finnmark for norske statsborgere på norske båter eller norske fartøyer. Lov av 2. juni 1906 forbyr utlendinger å drive fiske innenfor den norske fiskerigrense. Uten særskilt tillatelse kan utlendinger heller ikke tilvirke, pakke eller laste om fisk eller fiskeprodukter innenfor fiskerigrensen. Trålerloven av 20. april 1951 som foruten å sette forbud mot all fiske med trål innenfor Norges fiskerigrense også forbyr å bringe i land i Norge fisk og fiskeprodukter fanget av utenlandske trålere eller å foreta tilvirkning, pakking eller omlasting innenfor fiskerigrensen av slik fisk eller produkter av fisk innbrakt fra fangstfeltet.

Lov av 14. desember 1951 om viltstellet, *jakt og fangst*, innskrenker utlendingenes rett til å drive jakt eller fangst her i landet.

Lov av 29. juli 1911 om *forsikringselskaper* har bestemmelser som begrenser utenlandske forsikringselskapers adgang til å drive skades- og livsforsikringsvirksomhet i Norge.

Håndverksloven av 25. juli 1913 bestemmer at *håndverksbrev* bare kan gis innvånere av riket (som innvånere av riket regnes den som har oppholdt seg her i landet i minst ett år og fremdeles er bosatt her).

Luftfartsloven av 7. desember 1923 setter bestemte vilkår for *luftfart* innenfor norsk område med fartøy som ikke har norsk nasjonalitet.

Lov av 4. april 1924 om *aktiebanker* bestemmer bl. a. at dersom en bank har aksjeeier som ikke er norsk statsborger, skal den oppgi det for bankinspeksjonen. Andre enn norske statsborgere kan eie aksjer for inntil en tiendepart og med Kongens tillatelse for inntil en fjerdepart av aksjekapitalen. En aksjebank kan alene stiftes etter offentlig tegningsinnbydelse, blant innbyderne skal det være minst 10 norske statsborgere som er bosatt her i riket. Og lov av samme dato om sparebanker bestemmer at en sparebank kan stiftes av minst 20 norske statsborgere som er bosatt her i riket eller av en eller flere kommuner.

Handelsloven av 8. mars 1935 har en rekke bestemmelser til fordel for innvånere av riket. Handelsbrev kan bare gis landets innvånere.

Aksjeloven av 6. juli 1957 har særskilte bestemmelser om utenlandsk selskaps forretningsavdeling i Norge. Virksomhet gjennom en forretningsavdeling (filial — underkontor) her i riket kan et utenlandsk aksjeselskap bare drive dersom det er gyldig stiftet i sitt hjemland og avdelingen står

under særskilt styre, som binder selskapet overfor tredjemann i samme utstrekning som styret i et norsk aksjeselskap.

Det er også en rekke bestemmelser i vår lovgivning som er rettet mot utlendingers erverv av *fast eiendom*, av disse utgjør som nevnt konsesjonslovene en viktig del.

Således bestemmer lov av 18. september 1909 om ervervelse av *skog*: Uten tillatelse av Kongen kan eiendomsrett til skoggrunn ikke erverves med full rettsvirkning av andre enn staten, norske kommuner og norske statsborgere, såfremt skoggrunnen alene eller sammen med det erververen tidligere eier av skoggrunn i samme herred utgjør mer enn 100 hektar eller mere enn en tiendedel av herredets samlede flateinnhold av skoggrunn.

Lov av 25. juli 1913 om ervervelse av *større myrstrekninger* bestemmer: Uten tillatelse av Kongen kan eiendomsrett eller bruksrett til myrstrekning som utgjør mer enn 35 hektar innen en kommune, ikke erverves av andre enn staten, norske kommuner og norske statsborgere.

Lov av 3. juli 1914 om ervervelse av *kalksteinsforekomster* bestemmer: Andre enn staten og norske kommuner kan ikke uten tillatelse av Kongen erverve eiendomsrett eller bruksrett til kalksteinsforekomster innen en kommune som det kan utvinnes minst 100 000 tonn kalkstein av.

Lov av 27. august 1915 om ervervelse av *fjellstrekninger* bestemmer: Uten tillatelse av Kongen kan eiendomsrett eller bruksrett til fjellstrekning — herunder vann, elver og bekker — som utgjør mer enn 100 hektar innen en kommune, ikke erverves av andre enn staten og vedkommende herredskommune. Slik tillatelse er som hovedregel ikke nødvendig for norsk statsborger som driver jordbruk i kommunen.

Lov av 14. desember 1917 om ervervelse av *vannfald, bergverk* og annen fast eiendom bestemmer: Uten tillatelse av Kongen kan ingen andre enn staten og norske kommuner erverve eiendomsrett eller bruksrett til vannfall over en viss størrelse. Konsesjon er likevel ikke nødvendig for norske statsborgeres erverv gjennom arv, ekteskap eller odelsløsning. Norske statsborgere og selskaper med helt norsk styre og grunnkapital kan få konsesjon når ikke allmenne hensyn taler imot det. Fremmede statsborgere og selskaper kan derimot kun få konsesjon «under særlige omstendigheter». Uten konsesjon kan ingen andre enn staten, norske kommuner, norske statsborgere og norske korporasjoner, stiftelser og selskaper utøve den rett som er omhandlet i bergverkslovgivningen til skjærpning, anmeldelse og muting eller på annen måte erverve eiendomsrett eller bruksrett til mutbare anvisninger eller gruber. — Eiendomsrett eller bruksrett til fast eiendom som ikke går inn under særlige regler om konsesjon, kan ikke uten tillatelse av Kongen erverves av andre enn staten, norske kommuner, norske statsborgere, norske korporasjoner, stiftelser og selskaper.

Lov av 10. desember 1920 om ervervelse av *dyrket mark* bestemmer: Uten tillatelse av Kongen kan eiendomsrett til dyrket mark på landet ikke erverves av andre enn staten og den herreds- eller fylkeskommune hvor eiendommen ligger, samt jorddyrkings- og bureisningslag med statutter godkjent av Kongen, såframt arealet av den dyrkede mark utgjør over 4 hektar. Norske statsborgere som er innenbygdsboende, kan likevel erverve dyrket mark uten tillatelse når arealet ligger under visse maksimumsgrenser. Tillatelsen er heller ikke nødvendig for norske statsborgeres erverv gjennom arv, ekteskap eller odelsløsning.

Lov av 17. juni 1949 om erverv av *kvartsføremster* bestemmer at eiendomsrett eller bruksrett til kvartsføremster kan ikke uten tillatelse av Kongen erverves av andre enn staten, norske kommuner, ... og autoriserte sparebanker. Bestemmelsen gjelder likevel ikke for norske statsborgeres erverv gjennom arv, ekteskap eller odelsløsning. Den gjelder heller ikke for norske statsborgeres erverv av fast eiendom når ervervet ikke skjer i hensikt å utnytte kvartsføremst på eiendommen ved drift, utleie, seinere overdragelse eller lån.

Og lov av 5. juli 1946 om erverv og bortfraktning av *skip* m.v. bestemmer: Den som ikke etter § 1 i lov om sjøfarten av 20. juli 1893 kan eie norsk skip, må ha tillatelse av Kongen til å erverve 1) norsk skip eller part i norsk skip, 2) kontrakt eller part i kontrakt om levering av registreringspliktig skip til norsk statsborger eller selskap, 3) aksje i selskap som eier skip eller kontrakt som nevnt, såframt erverv av aksjen vil føre til at skipet ikke lenger er eller vil bli norsk.

Som vi ser dreier det seg her om mange viktige bestemmelser som må borttraderes dersom Romatraktatens bestemmelser også blir gjeldende for Norge.

De røster som hittil har advart mot slike steg har dessverre vært få. Storparten er kommunister og andre organiserte venstreelementer i arbeiderbevegelsen. Men også noen andre, som har et liberalt borgerlig politisk syn, har sagt kraftig og klart i fra hva Norges tilslutning til Fellesmarkedet betyr for vår nasjonale økonomi.

Under overskriften «Velholdt kongerike tilsalgs til høystbydende» i Dagbladet for 5. juni i år framholder Stian Sørli at uhyre få mennesker i landet vårt er klar over det spill som spilles bak ryggen på dem med Norges frihet og selvstendighet som innsats i forbindelse med debatten om Norges eventuelle integrering i Fellesmarkedet. Uhyre få er merksom på at regjeringens og Stortinget overveier «å gjøre en handel med vår dyrekjøpte nasjonale suverenitet». Han skriver: «Tradisjonen tro er det sterke krefter i vårt land som anser det for et en gang for alle fastslått faktum at der hvor Storbritannia går foran der må vi følge etter. Eller med andre ord, hvis Storbritannia undertegner Roma-traktaten så må vi gjøre det samme. Men en norsk tilslutning til Roma-traktaten vil få så kolossale konsekvenser for oss, såvel økonomisk som sosialt og politisk,

at det vil være en historisk begivenhet av større nasjonal betydning enn unionsoppløsningen i 1905 — dessverre med motsatt fortegn». Sørlipeker videre på at etableringsretten betyr «at pengesterke utlendinger vil kunne kjøpe opp norske bedrifter for en rimelig penge» Og: «Med sine etter norske mål uinnskrenkede ressurser kommer de europeiske pengemenn til å kjøpe opp vår vakre natur til fantasipriser. Fjell og skog og kyststrøk kommer til å gå unna som varmt hvetebrød, uten sjanse for selv velstående norske spurver til å blande seg i tranedansen».

Christian Bay, sier likeledes kraftig ifra i en artikkel i Dagbladet for 10. juli i år med titelen «Norges plass i det nye Europa». Han skriver bl. a. at Romatraktaten er i ferd med å skape et «nytt Europa» der det rike og veldisiplinerte Tyskland etter all sannsynlighet vil få brorparten av makten, først økonomisk og siden politisk; og at det er i *dette* «nye Europa» Norge måtte finne sin plass, ugjenkallelig, som en forholdsvis ubetydelig provins. — Dette «livsrommet» som Hitler prøvde å vinne med terror og militær makt, det vil nå bli vunnet med økonomiske og politiske midler». I artikkelen er Bay inne på et annet uhyre viktig moment: I det «nye Europa» vil folkenes demokratiske rettigheter etter hvert avskaffes, de demokratiske partier vil bli forbudt og et åpent reaksjonært Vest-Europa etter ekte tysk imperialistisk mønster vil kunne komme istedet. Bay er også inne på (om enn noe uklart) den rolle den norske storkapitalen, ikke minst rederkapitalen, spiller for landets politiske skjebne. For våre mektige shippingfolk «har det visst alltid vært et aksiom at Norge i viktige spørsmål må følge (siden 1945) Sambandsstatenes ønsker og (siden 1905) Storbritannias eksempel. (Slik var det vel vi kom med i Atlanterhavspakten, og ikke på grunn av alt det besynderlige som ble sagt av våre ledere om kuppet i Tsjekkoslovakia og faren for noe liknende hos oss)». — Utenrikspolitikken i «det nye Europa» vil også bli lagt opp etter tysk (og amerikansk) mønster: «Blir vi vesteuropéere», skriver Bay, «så tør det hende at den skruppelløse Franz-Josef Strauss, Adenauers forsvarsminister og trolig etterfølger som rikskansler, vil kunne føre ordet også for oss, og vi kan snart være midt oppe i f. eks. en nervekrig overfor Øst-Tyskland eller Øst-Europa».

Vi er enige med Bay i at freden i verden bl. a. avhenger av «kontroll med den ansvarløse privatøkonomiske maktkonsentrasjon», *dvs. begrensing av monopolkapitalens makt*.

I Storbritannia er det som kjent sterk motstand mot at England slutter seg til Fellesmarkedet, også i borgerlige kretser. I denne motstandsbevegelsen spiller nasjonalfølelsen, ja, selv nasjonalismen, en meget viktig rolle. Således har f. eks. Det britiske Common Law Council framsatt krav om at alle parlamentsmedlemmer som støtter tanken om britisk tilslutning til Fellesmarkedet skal arresteres og fradømmes retten til å sitte i parlamentet! De parlamentsmedlemmer som støtter fellesmarkeds-planene blir anklaget for «1) Sammensvergelse med sikte på å

opprette en overnasjonal myndighet høyere enn dronningen og parlamentet. 2) Sammensvergelse mot monarkens og folkets suverenitet ved å overføre rikets regjering til et sted utenfor Storbritannia. 3) Sammensvergelse med sikte på å berøve dronningens britiske undersåtter deres britiske nasjonalitet ved å la dem bli «européere» og derved frata dem den beskyttelse som Englands lover gir» (Arbeiderbladet» for 19. juni 1961).

Det prinsipielle innhold i dette forslag har gyldighet også for vårt land. De stortingsmenn som går inn for Norges tilslutning til Fellesmarkedet pådrar seg et tungt historisk ansvar. Ettetida vil brennemerke deres handling som landssvik.

Landet vil bokstavelig talt bli bundet på hender og føtter.

Romatraktatens artikkel 240 lyder: «Denne traktat gjelder for en periode av ubegrenset varighet». Ingen medlemsstat kan altså melde seg ut.*) Den som her trer inn må i sannhet la alt håpe fare! Romatraktaten avskjærer her et av den alminnelige selvbestemmelsesrettens hovedregler: retten til å «løsrive seg». Selv innen A-pakten og Frihandelsområdet består retten til å melde seg ut (bundet til bestemte frister), selv disse avtaler er for såvidt tidsbegrensede. Etter Nato-traktatens artikkel 13 kan en part den 4. april 1969 (!) «tre ut ett år etter at den har gitt varsel om det til Amerikas Forente Staters regjering». — Artikkel 42 i konvensjonen om Frihandelsforbundet bestemmer at enhver medlemsstat kan tre ut forutsatt at den gir tolv måneders skriftlig varsel til Sveriges regjering (som så skal underrette de øvrige medlemsstater). I Fellesmarkedet derimot må en faktisk «slåss seg ut», bryte traktaten for å gjenvinne suvereniteten og selvbestemmelsesretten.

Norges nasjonale suverenitet behandles idag som en salgsvare, den selges for amerikanske dollars og tyske mark. Det som heter nasjonal ære eksisterer ikke hos de ledende Nato-politikere i landet. Frekt forkynner de at de nasjonale interessene må vike for de overnasjonale, dvs. de amerikanske og vest-tyske monopolens interesser.

Den nasjonale suverenitet hviler bl. a. på nasjonens eksistens. Nasjonen, det nasjonale territorium, den nasjonale økonomi, det nasjonale språk, den nasjonale kultur kan ikke oppheves ved et pennestrøk, et dekret. Imperialistene og Nato-politikerene burde ikke overse den enkelte nasjo-

*) Traktater, avtaler mellom statene, pleier enten å være tidsbegrenset eller oppsigelige. Norge har ikke inngått noen uoppsigelig traktat av ubegrenset varighet. Og Norges Grunnlov gir selvsagt ikke noen slik adgang. En slik adgang har heller aldri vært hevdet i norsk statsrett. Til og med i den foran omtalte Stortingsmelding nr. 89 for 1951 heter det i forbindelse med sørsrådet om overføring av statsmyndighe til overnasjonale organisasjoner: «Videre må det antakelig oppstilles som vilkår at traktaten kan oppsies med rimelig varsel».

nens store stabilitet og kraften i den uunngåelige motstanden mot enhver form for assimilasjonspolitik. De vil aldri greie å «avskaffe» nasjonene, la de forsvinne i en «høyere enhet» under amerikansk og vesttysk ledelse. Skulle de greie å drive folkene inn i det «europaiske» eller «atlantiske fellesskap», ville dette fellesskap ikke vare lenge. Det vil falle fra hverandre. Folkene selv innenfor denne blokk vil sørge for det. Dessuten vil motsetningene mellom de kapitalistiske monopoler innenfor «fellesskapet» skjerpes og medvirke til å rive det i stykker. På hvilken måte blokken vil falle fra hverandre kan bare framtida og utviklingen vise.

Dersom det vil lykkes de amerikanske og tyske imperialistene å kneble folkene, oppheve de demokratiske rettighetene, kan de nasjonale kamper bli harde og voldsomme. Motstandskampen fra siste krig er ennå i friskt minne. Allerede under den første verdenskrig, i 1916, pekte Lenin på at dersom krigen sluttet med trellebinding av en rekke nasjoner, vil også de nasjonale krigene i Europa være mulige.

Men styrkeforholdet i verden idag, folkenes erfaring og arbeiderklassens organisatoriske styrke, skulle tilsi at det ikke behøver å komme så langt. Folkene må sørge for at det ikke kommer så langt.

Det norske folk, som andre folk i den kapitalistiske del av Europa, må komme til den erkjennelse at dets avgjørende nasjonale interesser ikke kan skilles fra den hovedoppgaven som idag står for menneskeheten: å forhindre en ny krig.

Kampen for å hindre en ny krig, kampen for freden, for total og alminnelig avrustning, og kampen for den nasjonale suverenitet er sider av samme sak.

Vi trenger en folkebevegelse og et Storting som gjenreiser en *nasjonal* linje i norsk politikk. Det betyr:

Ingen overføring av statens myndighet til «overnasjonale» organer. Ingen ny § 93 i Grunnloven.

Ingen tilslutning til Fellesmarkedet. Norge inngår bare internasjonale avtaler som beror på likeberettigelse og respekt for selvbestemmelsesretten.

Norsk nøytralitet, garantert av stormaktene. Norge ut av Nato.

Dette vil bety et vern om norsk selvstendighet. Dette vil bety at Norge gir sitt bidrag til fred og avrustning. Dette vil bety et vern om de demokratiske rettigheter. Dette vil være en garanti for utviklingen mot et nytt og utvidet demokrati som begrenser monopolkapitalens makt og skaper et virkelig folkestyre i Norge.

Dette vil igjen skape vilkår for en utvikling i sosialistisk retning.

Innhold

Forord	5
Kampen for den nasjonale suverenitet — en viktig del av framstegskreftenes historiske kamp i Norge	11
Imperialismen og den nasjonale suverenitet	25
Det marxistiske partiets stilling til spørsmålet om den nasjonale suverenitet	41
Angrepene på Norges nasjonale suverenitet i etterkrigstida	50
Grunnlovens § 93	65
Fellesmarkedet og suvereniteten	70

1. UH støtter EEC.
Monopolbruk.

2. Høven sierer på
EEC:

Prisstigning
Frukt sukker.
~~Kontroll~~

Arbeids folks kamp
kontroll

Faglig aksjon mot
EEC.